

รายงานการวิจัย

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาแม่น้ำโขง
เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มี
ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

A STUDY OF LOCAL BUDDHIST LITERATURE ON THE MEKONG
RIVER REGION TO PROMOTE THE PROLIFERATION OF BUDDHISM
AMONG THE NEW GENERATION YOUTH GROUP WITH
MULTICULTURAL DIVERSITY

นพรัตน์ กันทะพิกุล และคณะ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโขง
เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มี
ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

A STUDY OF LOCAL BUDDHIST LITERATURE ON THE MEKONG
RIVER REGION TO PROMOTE THE PROLIFERATION OF BUDDHISM
AMONG THE NEW GENERATION YOUTH GROUP WITH
MULTICULTURAL DIVERSITY

นพรัตน์ กันทะพิกุล และคณะ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านแม่ฮ่องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชนกลุ่มเปราะบางในบริบทพหุวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนามในเส้นทางเศรษฐกิจ 3R2A ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และเมืองบ่อแก้ว เมืองหลวงน้ำทา เมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาชนลาว งานวิจัยจำแนกเนื้อหาตามแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาษาและวรรณกรรม 2) ด้านความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณี และ 3) ความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตหมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดวรรณกรรมพื้นบ้านมีวัดและศาลาวัดเป็นศูนย์กลาง โดยมีพระภิกษุและครูภูมิปัญญาเป็นผู้นำในการถ่ายทอดผ่านภาษาท้องถิ่นที่สะท้อนภาพชีวิตจริงและคตินิยม งานวิจัยได้นำข้อมูลมาต่อยอดสู่กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน อาทิ เวทีเล่านิทานธรรมะ การแข่งขันอ่านคำฉันท์ และค่ายศีลธรรมพื้นถิ่น ผลลัพธ์สำคัญคือเยาวชนเกิดความตระหนักในรากเหง้าวัฒนธรรมและเข้าใจธรรมะผ่านเรื่องใกล้ตัว นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้เยาวชนสร้างสรรค์สื่อดิจิทัลด้วยตนเองผ่านแพลตฟอร์ม Podcast, TikTok และนวัตกรรม eBook ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการประชาสัมพันธ์และต่อยอดพระพุทธศาสนาให้ร่วมสมัย เข้าถึงกลุ่มเยาวชนกลุ่มเปราะบางได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: วรรณกรรมพื้นบ้านหมู่บ้านแม่ฮ่อง, เยาวชนกลุ่มเปราะบาง, พหุวัฒนธรรม, นวัตกรรมสื่อดิจิทัล

ABSTRACT

This research explored Mekong Buddhist folk literature to promote Buddhist teachings among vulnerable youth in multicultural settings. Data collection was conducted along the 3R2A economic route, covering Chiang Khong District (Chiang Rai, Thailand) and Bokeo, Luang Namtha, and Boten (Lao PDR). The study categorized cultural resources into three dimensions: 1) language and literature, 2) beliefs, rituals, and traditions, and 3) the connection between Buddhism and the Mekong way of life.

The findings revealed that folk literature is traditionally transmitted within temples by monks and local sages using local dialects to convey moral lessons through real-life contexts. These insights were integrated into community-based learning activities, such as Dhamma storytelling, "An Kham Chan" competitions, and local morality camps. Consequently, youth developed a deeper understanding of their cultural roots and Dhamma principles. Furthermore, the research empowered youth to create their own digital media via Podcasts, TikTok, and eBooks. These innovations served as vital tools for preserving and extending the presence of Buddhism in a modern context, effectively reaching and supporting vulnerable youth within a diverse multicultural environment.

Keywords: Folk Literature in Mekong River Region, Vulnerable Youth, Multiculturalism, Digital Innovation

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านหนองน้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณาและการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่ได้อนุมัติงบประมาณสนับสนุนการวิจัย อันเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ในเส้นทางเศรษฐกิจ 3R2A ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ขอกราบขอบพระคุณและขอบพระคุณคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรายงานฉบับสมบูรณ์ให้มีความถูกต้องและเข้มแข็งในเชิงวิชาการ

ความสำเร็จของงานวิจัยภาคสนามในครั้งนี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดความเมตตาจาก คณะสงฆ์ ครูภูมิปัญญา และปราชญ์ชาวบ้าน ในเขตอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมถึง เมืองบ่อแก้ว เมืองหลวงน้ำทา และเมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ทางวรรณกรรมพื้นบ้าน ชาดก และคติธรรมอันทรงคุณค่า ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลและจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

เหนือสิ่งอื่นใด คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ เยาวชนกลุ่มเปราะบาง ทุกคนที่เข้าร่วมโครงการ ความมุ่งมั่นในการเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อดิจิทัล ทั้งในรูปแบบ e-Book, Podcast และ TikTok ไม่เพียงแต่ช่วยเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้ร่วมสมัย แต่ยังเป็นพลังสำคัญในการประคับประคองและต่อยอดพระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมให้ยั่งยืนสืบไป

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คุณค่าและความดีงามจากงานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนหมู่บ้าน และผู้ที่สนใจ เพื่อนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมในสังคมอย่างแท้จริง

นายพรรัตน์ กันทะพิบูล

หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

30 มีนาคม 2568

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม	6
2.2 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม	8
2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม	9
2.4 แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม	13
2.5 ข้อมูลเชิงพื้นที่ในการทำวิจัย	22
2.6 บริบทของพระพุทธศาสนาในสังคมกลุ่มประชาคมอาเซียน	26
2.7 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
2.8 สรุปกรอบแนวความคิด	37
3 วิธีดำเนินการวิจัย	38
3.1 การกำหนดพื้นที่วิจัย	38
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	38
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
3.4 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)	
3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	42
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	43
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	44
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	46
4.1 ผลการศึกษาวรรณกรรมพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม	46
4.2 ผลการสร้างเครือข่ายวรรณกรรมพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม	50
4.3 ความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรม E-book วรรณกรรมพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม	66
5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	70
5.1 สรุปผลการวิจัย	70
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	75
5.3 ข้อเสนอแนะ	77
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	77
5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ	78
5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป	78
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	83
ประวัตินักวิจัย	103

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ตารางรายชื่อวรรณกรรมพื้นบ้านจากพื้นที่เป้าหมาย	47
4.2	ตารางแสดงแนวคิดอันเชื่อมโยงวรรณกรรมพื้นบ้านกับหลักพระพุทธศาสนา	59
4.3	ตารางสำหรับเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ค่า IOC และผลการวิเคราะห์	66
4.4	ตารางผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (วิธี Item Total Correlation)	67
4.5	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha coefficient)	67
4.6	ตารางค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความพึงพอใจการใช้ e-book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ข่ายเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม	68
5.1	แสดงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม	74

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า	
2.1	แสดงแผนที่จังหวัดเชียงราย เน้นอำเภอเชียงของ	23
2.2	แสดงเส้นทางการส่งสินค้า ไทย-ลาว-จีน	25
2.3	แสดงข้อมูลการนับถือศาสนา	28
2.4	กรอบแนวคิดการวิจัย	37
4.1	แสดงภาพ E-book เล่มที่ 1 “อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน” จากเมืองบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเนื้อหาภายในเล่มของสื่อนวัตกรรมเพื่อการเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา	51
4.2	แสดงภาพ E-book เล่มที่ 2 “คำขอขมากรรมของผัวเมีย” จากเมืองหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเนื้อหาภายในเล่มของสื่อนวัตกรรมเพื่อการเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา	56
4.3	แสดงภาพ E-book เล่มที่ 3 “คำสอนอนุชน: ปรัชญาชีวิตตามวิถีชาวลาวในพระพุทธศาสนา” จากเมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเนื้อหาภายในเล่มของสื่อนวัตกรรมเพื่อการเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา	60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิภาคนี้ตั้งอยู่ระหว่างแหล่งวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลกสองแห่งคือจีนทางทิศเหนือและอินเดียทางทิศใต้ ทำให้คนในภูมิภาครับวัฒนธรรมจากจีนและอินเดียเอาไว้มากมาย โดยเฉพาะการยอมรับนับถือศาสนาพุทธลัทธิหินยาน หรือเถรวาทมาเป็นศาสนาของตน ตั้งแต่เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งแคว้นมคธ ในอินเดียโบราณ ได้ทรงทำสังคายนาครั้งที่ 3 เมื่อประมาณ พ.ศ. 300 และพระองค์ได้ส่งพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระ เป็นสมณทูตมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ (นันทนา ชุนภักดี, 2530: 636) ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากกษัตริย์ ผู้ครองแคว้นต่างๆในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่างการเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงนี้ ทำให้เกิดความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันของประเทศต่างๆในภูมิภาคนี้ ทั้งในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา วรรณกรรมและด้านพิธีกรรม เกิดการความผูกพันของผู้คน มีการถ่ายทอดภาษา วัฒนธรรม ไปสู่ชุมชนต่างๆในกลุ่มแม่น้ำโขงจนเกิดความรู้สึกถึงความเป็นพี่เป็นน้อง จนกระทั่งถึงยุคล่าเมืองขึ้นจึงทำให้มีการแบ่งเส้นเขตแดนออกอย่างชัดเจน (สามารถ มั่งสัง, 2559) ความผูกพันเริ่มมีการแบ่งแยกเผ่าพันธุ์ การไปมาหาสู่กันเริ่มลดน้อยลง เริ่มยึดและจับจองเอา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนโดยแสดงความเป็นเจ้าของมากขึ้น คงเหลืออยู่เฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งยังคงมีความเหมือนกัน ยังใช้ร่วมกันเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

คนไทยในกลุ่มน้ำโขงเคารพนับถือพระพุทธศาสนานิกายหินยานหรือเถรวาทและเริ่มเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์แห่งแคว้นมคธใน อินเดียโบราณ ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 ณ พระนครปาฏลิบุตร เมื่อราว พ.ศ. 300 และพระองค์ได้ทรงส่งพระโสณเถระ กับพระอุตตรเถระ (นันทนา ชุนภักดี, 2530) เป็นสมณทูต มาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังดินแดนสุวรรณภูมิ คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ก็น้อมเอา พระพุทธศาสนานิกายหินยานกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ปรากฏเห็นจากพระปฐมเจดีย์และพระ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานิกายหินยาน ซึ่งคนไทย สมัยนั้นนับถือพระพุทธานามที่ตั้งแต่สมัยอาณาจักรอัยลาว เมื่อราวปี พ.ศ. 620 โดยพระเจ้าเม่งตี้กษัตริย์จีนได้นำศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรืออาจารย์วาท มาเผยแผ่ในอาณาจักร อัยลาวทำให้คนไทยได้นับถือศาสนาพุทธอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาพระธรรม โดยใช้ภาษาสันสกฤต จากหลักฐานบันทึกการถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1822 พระองค์ทรงสถาปนาประดิษฐาน ณ วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้อาราธนาพระมหา

เถรสังฆราชจากเมือง นครศรีธรรมราช เข้ามาพำนัก ณ วัดอรัญญิก ในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ก็ เจริญรุ่งเรืองตั้งแต่นั้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) ปัจจุบันคนไทยในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางร้อยละ 94.72 นับถือและมั่นคงใน พระพุทธศาสนา (กรมการศาสนา, 2547) อิทธิพลด้านวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับ ประชาชนในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี จากรายงานการศาสนาประจำปี 2533 ปรากฏว่า เป็นท้องถิ่นที่มีวัดและสำนักสงฆ์ พระภิกษุสามเณร สำนักเปรียญพระปริยัติธรรม วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาและประชาชนนับถือพระพุทธศาสนา เป็นจำนวนมาก (กรมการศาสนา, 2533)

นอกจากนี้ สภาพของภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ๆ ทั้งในด้านสภาพภูมิศาสตร์ที่มีแม่น้ำโขงตอนกลางเป็นเขตแดนกั้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีขนบธรรมเนียมประเพณีของ ชนเผ่าที่หลากหลาย เชื้อชาติ ภาษา และวิถีในการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน แต่การที่นับถือ “พระพุทธศาสนา” เหมือนกันส่งผลให้มีประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและนั่นทำให้ความต่างกันทางด้านเชื้อชาติ สามารถประสานเข้าหากันได้อย่างง่ายดาย โดยมีพระพุทธศาสนาเป็น จุดเชื่อมที่สำคัญแต่ละชาติยังพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาด้วยกัน เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการเสริมสร้างความมั่นคงให้พระพุทธศาสนาคงอยู่ตลอดไป โดยผ่านตัวเชื่อมโยงของคนในแถบลุ่มน้ำโขงที่ยึดมั่น ผังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีต้นกำเนิดมาจากการละลายของหิมะบริเวณที่ราบสูงตอนเหนือของทิเบตและบริเวณมณฑลชิงไห่ของประเทศจีน ชาวจีนเรียกแม่น้ำโขงว่า “แม่น้ำหลานชางเจียง” (Lancang Jiang) ซึ่งไหลผ่านภูเขาและที่ราบสูงในประเทศจีน ผ่านมณฑลยูนนานเข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และประเทศไทยที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ไหลเป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวผ่านจังหวัดเชียงราย เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานีระยะทาง 1,520 กิโลเมตร แล้วไหลเข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกครั้งก่อนจะไหลไป กัมพูชา แล้วไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ที่ประเทศเวียดนาม รวมความยาวทั้งสิ้น 4,880 กิโลเมตรภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่างประกอบด้วยประเทศไทย กัมพูชา ลาว เมียนมาร์และเวียดนามเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงโดยเฉพาะพันธุ์ปลาอย่างน้อย 1,100 ชนิดนอกจากนี้ลุ่มน้ำโขงยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมมากกว่า 430 ชนิด สัตว์เลื้อยคานและสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกกว่า 800 ชนิด นก 1,200 ชนิดพันธุ์ และพันธุ์พืชอีกกว่า 20,000 ชนิด ในทุกปีนักวิทยาศาสตร์จะระบุชนิดพันธุ์ใหม่ๆ ที่ได้รับการค้นพบเพิ่มขึ้นและระบุถึงจำนวนชนิดพันธุ์ที่ยังคงรอการค้นพบ โดยในระหว่างปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ.2557 มีชนิดพันธุ์

ใหม่ที่ได้รับการค้นพบมากถึง 2,216 ชนิดพันธุ์ ความหลากหลายทางชีวภาพดังกล่าวของแม่น้ำโขง ส่งผลให้ช่วยเติมเต็มความอุดมสมบูรณ์ให้กับไร่นาด้วยตะกอนดินที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุ ป่าไม้และพื้นที่ชุ่มน้ำก็เป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญให้กับการอุตสาหกรรม ช่วยกรองน้ำและฟอกอากาศให้บริสุทธิ์ รวมถึงการปกป้องเมืองต่างๆ จากภัยธรรมชาติอย่างอุทกภัยและวาตภัย ผู้คนประมาณร้อยละ 80 จากทั้งหมด 300 ล้านคนในภูมิภาคนี้ ต่างพึ่งพาอาศัยระบบธรรมชาตินี้โดยตรงในเรื่องของความมั่นคงทางอาหาร วิถีชีวิต และประเพณีวัฒนธรรม

จากสภาพวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งดำเนินตามครรลองของวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถเป็นหลักในการ พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณให้เป็นผู้มี คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

1.2 ปัญหาวิจัย

การศึกษาวีธีการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม
3. เพื่อเผยแผ่วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขง ให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยผลานวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 7 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวม 140 คน
2. กลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 7 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวม 140 คน

โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรม E-book วรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขง

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1) การสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่และผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ จำนวน 12 รูป/คน

ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่นำมาสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มนั้น ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกพื้นที่ตัวแทนวิจัยจาก 7 แห่ง ได้แก่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

3) ขอบเขตด้านเนื้อหา

วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม โดยจะศึกษาถึงความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของคนไทยในภูมิภาคแม่น้ำโขง 3 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านภาษา และวรรณกรรม
- 2) ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
- 3) ความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบแม่น้ำโขง

1.5 นิยามศัพท์

ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม หมายถึง ความหลากหลายทางทรัพยากรด้านวัฒนธรรม โดยแสดงประเภทของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้ทราบถึงคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรม รวมถึงกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง

วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา หมายถึง วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและความเชื่อหรือประเพณีของสังคมโดยทั่วไป โดยสะท้อนให้เห็นค่านิยมและคตินิยมของสังคมมนุษย์ เช่น ความสามารถและความดั่งามที่แฝงอยู่ในรูปของงานเขียน ภาพศิลป์ จิตรกรรมหรืองานประติมากรรมต่างๆ โดยวรรณกรรมเหล่านี้มักมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากวรรณกรรมทั่วไป โดยมีเนื้อเรื่องและตัวละครที่สะท้อนให้เห็นคุณลักษณะและคตินิยมของพระพุทธศาสนา รวมถึงความเชื่อและประเพณีของสังคมนั้นๆ โดยในงานวิจัยนี้ กำหนดไว้ 3 ด้านประกอบด้วย

- 1) ด้านภาษา และวรรณกรรม
- 2) ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
- 3) ความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขง

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1. การจัดการความรู้เชิงวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นมารวบรวมและจัดเก็บความรู้ภายในชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะนำมาใช้หรือถ่ายทอดกันทำให้เกิดการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งความรู้ดังกล่าวหากมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบก็จะสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุดทั้งต่อผู้สืบทอดและชุมชน

1.6.2 เครื่องข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงอันส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเผยแผ่วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม” เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม
- 2.2 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม
- 2.4 แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- 2.5 ข้อมูลเชิงพื้นที่ในการทำวิจัย
- 2.6 บริบทของพระพุทธศาสนาในสังคมกลุ่มประชาคมอาเซียน
- 2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดงานวิจัย

2.1 แนวคิดการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม

แนวคิดการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมเป็นการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เบื้องต้นวิธีการจัดการความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรมเพื่อมาประยุกต์ใช้กับ การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมต่อไป การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้าง รวบรวมจัดระบบเผยแพร่ ถ่ายโอนและเปลี่ยนความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันเวลาและทันเหตุการณ์ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือช่วยให้ การจัดการความรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้นส่งผลให้การปฏิบัติงานของคนในองค์กรมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากแนวคิดการจัดการความรู้ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดการความรู้ เป็น กระบวนการที่ถูกสร้างขึ้นมารวบรวมและจัดเก็บความรู้ภายในชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะนำมาใช้หรือถ่ายทอดต่อกันทำให้เกิดการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งความรู้ดังกล่าว หากมีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบก็จะสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุดทั้งต่อผู้สืบทอดและชุมชน

แนวคิดการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Knowledge Management) ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักหลายประการ กล่าวคือ

1. การจัดการความรู้วัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถมองเห็น สัมผัสหรือจับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ศิลปจารึก พงศาวดาร หนังสือ ตำรา เป็นต้น

2. การจัดการความรู้วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Knowledge) เป็นความรู้ที่ฝังลึกและไม่สามารถมองเห็น สัมผัสหรือจับต้องได้ เช่น ภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือ

3. กระบวนการจัดการความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

- การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) การจำแนกประเภทวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชน เพื่อถ่ายทอดความรู้ลงในชุมชนได้

- การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) การสร้างและรวบรวมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อรักษาความรู้เดิมและอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

- การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) การกำหนดโครงสร้างความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้สามารถจัดระเบียบและใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร

- แบบการศึกษาเอกสาร (Documentary study) การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

- แบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การวิเคราะห์เอกสารเพื่อสรุปหลักการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

- แบบสังเคราะห์เอกสาร (Documentary synthesis) การสังเคราะห์เอกสารเพื่อสรุปหลักการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. การประเมินความเหมาะสม นวัตกรรมจัดการความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาชุมชน

- ด้านความเหมาะสม (Propriety) การพิจารณาจากความครอบคลุมองค์ประกอบการใช้ ถ้อยคำ สำนวน การจัดกลุ่ม หรือลำดับของเนื้อหา ตลอดจนความเหมาะสมกับสถานการณ์

- ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) การพิจารณาจากความสามารถในการนำไปสู่การปฏิบัติ

- ด้านความสอดคล้อง (Congruity) การพิจารณาจากความสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ บริบทของบุคลากร

- ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) การพิจารณาจากผลดีที่จะเกิดขึ้นจากนวัตกรรม แนวคิด การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมจึงเน้นไปที่การรวบรวม การจัดระเบียบ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

2.2 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม

กระบวนการจัดการความรู้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) เป็นกระบวนการแบบหนึ่งที่จะช่วยให้องค์กรเข้าใจ ถึงขั้นตอนที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้หรือพัฒนาการของความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายใน องค์ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้เช่นพิจารณาว่าวิสัยทัศน์พันธกิจเป้าหมายคืออะไรและเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายเราจำ เป็นต้องรู้อะไรขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้างอยู่ในรูปแบบใดอยู่ที่ใคร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้เช่นการสร้างความรู้ใหม่แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่ากำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว
3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบเป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการ เก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต
4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้เช่นปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐานใช้ภาษาเดียวกันปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์
5. การเข้าถึงความรู้เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและ สะดวกเช่นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เว็บบอร์ดบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ทำได้หลายวิธีการโดยกรณีเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่นทักษะในการทำงานงานฝีมือหรือการคิดเชิงวิเคราะห์ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกจัดทำเป็นเอกสารฐานความรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ
7. การทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงานเช่นเกิดระบบการเรียนรู้จากการสร้าง องค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้จนเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่หมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. แหล่งความรู้ในที่นี้หมายรวมถึงคนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมชุมชนวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีกระบวนการวิเคราะห์และถอดองค์ความรู้ต่าง ๆ นำคุณค่าที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่คนและสังคมปัจจุบันซึ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ นับเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้อีกรูปแบบหนึ่ง
2. กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงประสานคนความรู้และแหล่งความรู้เข้าไว้ด้วยกันโดยกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นแสดงถึงการมีส่วนร่วมของเจ้าของความรู้ ในการถ่ายทอดความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมซึ่งไม่มีวิธีการและกำหนดเวลาที่ตายตัว

สรุปจากแนวคิดและทัศนะข้างต้นชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันระหว่างคนความรู้แหล่งความรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะต้องเชื่อมโยงบูรณาการและขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และนำไปสู่การอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดประเพณีและศิลปวัฒนธรรมในชุมชนซึ่งบทบาทหน้าที่การถ่ายทอดความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชนนั้นได้ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นอันดับต้น ๆ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นกรอบการวิจัยที่แสดงให้เห็น วิธีการและหลักการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีเบื้องต้นเพื่อประยุกต์ใช้ กับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมชุมชนต่อไป ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรม การศึกษาแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจ

ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมและประเภทของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อให้ทราบถึงคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural resource) สว่างเลิศฤทธิ์ (2547 อ้างถึงใน ชนัญ วงษ์วิภาค และอมรชัย คหกิจโกศล, 2547, หน้า 2-3) ได้กล่าวถึงชื่อเรียกที่ แตกต่างเช่นสมบัติทางวัฒนธรรม (Cultural property) ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (Cultural asset) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) และอธิบายความหมายของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural resource) เกิดขึ้นในอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 และได้สรุปความหมายว่า หมายถึง “ผลผลิตของวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีค่าหรือเป็นตัวแทนหรือสามารถสื่อถึงวัฒนธรรม ต่างๆ ได้ตั้งนั้นทรัพยากรวัฒนธรรมจึงรวมถึงซากสิ่งของที่มนุษย์ทำขึ้นแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ศาสนสถาน เสื้อผ้าอาหาร เอกสารทางประวัติศาสตร์จารึกภาษาศาสนาประเพณี พิธีกรรมความเชื่อภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ ฯลฯ

สรุปมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใช้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมทั้งสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อการดำรงชีวิตและวัฒนธรรม ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นย่อมาจากความคิดและสร้างสรรค์อันเกิดจากประสบการณ์และปัญญา ความรู้ในด้านสังคมศาสตร์วัฒนธรรมจะมีความหมายกว้างขวางมากกล่าวคือวัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิต (Way of life) ของมนุษย์ในสังคมและแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกอย่างรวมทั้ง บรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตลอดจนความคิดความเชื่อค่านิยมและความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น (กนกวรรณ ชูชาญ, 2552, หน้า 36)

ประเภทของทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรวัฒนธรรมหลัก ๆ ทั้งชนิดที่เป็นมรดกและทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ สร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นใหม่สามารถพบเห็นและศึกษาในปัจจุบัน 3

กลุ่ม (สายันต์ ไพรชาญจิตร, 2550, หน้า 3-6) ได้แก่

1. ทรัพยากรทางโบราณคดี (Archaeological resources)
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Homegrown knowledge หรือ Indigenous wisdom)
3. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่แสดงออก (Expressive cultural resources) ได้แก่ ศิลปะ (Art) วรรณกรรม (Writing) ดนตรี (Music) การละเล่น (Play & entertainment) การแสดง (Performances) ปรัมปราคติ (Myths) นิทาน (Tales) ขนบธรรมเนียม (Customs) ประเพณี (Tradition) ความเชื่อ (Beliefs) พิธีกรรมตามความเชื่อ (Rites) ฯลฯ

มรดกทางวัฒนธรรมคือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าในฐานะที่เป็น เครื่องแสดงออก ถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติบ้านเมืองซึ่งสมควรที่จะช่วยกันดูแลรักษาไว้ ให้เป็นมรดกของคน ในชาติเพื่อนนำมาใช้ประโยชน์และให้คนในโลกได้ชื่นชมดังนั้นคุณค่าของมรดก ทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้ อยู่ที่ลักษณะทางกายภาพเท่านั้นแต่อยู่ที่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทาง วัฒนธรรมนั้นด้วยโดยเฉพาะ ความสัมพันธ์กับชุมชนในแง่ของจิตใจและจิตวิญญาณซึ่งอาจสรุป ลักษณะสำคัญของสิ่งซึ่งสมควร ได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์วิชาการหรือศิลปะ
2. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนและสังคมที่ได้มีการ สืบทอดกันมา
3. มีรูปแบบดั้งเดิมสามารถสืบค้นถึงที่มาในอดีตได้
4. มีลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่น
5. หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้จะสูญหายไปในที่สุด

ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม

การคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมนั้นองค์การยูเนสโก ได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทาง กายภาพโดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้และที่เป็นวัตถุ เคลื่อนที่ไม่ได้เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุอนุสาวรีย์เครื่องแต่งกายภาพจิตรกรรมประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

2. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural heritage) องค์การยูเนสโกได้ อธิบายความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่าหมายถึงความรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่นซึ่งถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอด จากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใดผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดย กระบวนการสั่งสมความรู้และประยุกต์ใช้นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม

ที่จับต้องไม่ได้ยังมีการกำหนดคุ้มครองสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมเช่นมุขปาฐะ การแสดงออกภาษา ศิลปะการแสดงแนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมงานเทศกาลความรู้และการ ปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับ ธรรมชาติและจักรวาลฝีมือช่างประเพณีมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันมา จากรุ่นสู่รุ่นและถูกสร้างใหม่อยู่เรื่อย ๆ โดยชุมชนเพื่อ ตอบสนองกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ ประวัติศาสตร์ช่วยให้ชุมชนมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง โดยความต่อเนื่องถือเป็นลักษณะสำคัญของ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural resource) มีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านให้ความหมายและแบ่ง ประเภทไว้ดังนี้ พิสิฐ เจริญวงศ์ (2542, หน้า 11) ให้ความหมายไว้ว่า“ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีทั้ง ของ ในอดีตคือมรดก (Heritage) และของที่เราสร้างขึ้นใหม่ (Creation) ไม่ได้มีแต่ของเก่าอย่างเดียว ประเภทมรดกมีทั้งรูปธรรมและจับต้องไม่ได้เช่นแหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์ โบราณสถาน ที่ ประวัติศาสตร์ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมศิลปะและศิลปหัตถกรรมแบบประเพณีประวัติศาสตร์บอกเล่าวี นิพนธ์การทำครัว ฯลฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการจัดการ (Objective of management) ไปในทาง อนุรักษ์ (Conservation) และคุ้มครอง (Protect) ส่วนประเภทสร้างใหม่มีทั้งสิ่งที่เป็น สิ่งก่อสร้างคือ สถาปัตยกรรมการถ่ายภาพวรรณกรรมและหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ภาพยนตร์ ดนตรีศิลปะการแสดงการจัดทำรำ ฯลฯ นั้นมีวัตถุประสงค์ของการจัดการไปอีกอย่างหนึ่งคือพัฒนา (Develop) และส่งเสริม (Promote)” อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลก ทางวัฒนธรรมและ ทางธรรมชาติพ.ศ. 2515 (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972) ตามมาตราที่ 1 ได้กำหนดนิยามของคำว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ไว้ว่ามีความหมายครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. อนุสรณ์สถานได้แก่ผลงานทางสถาปัตยกรรมประติมากรรมจิตรกรรมส่วนประกอบ หรือ โครงสร้างของแหล่งโบราณคดีจารึกถ้าที่อยู่อาศัยรวมถึงร่องรอยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ และ วัตถุต่าง ๆ ช่างต้นที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปะและวิทยาศาสตร์ที่มีความโดดเด่น ใน ระดับประเทศ
2. อาคารและสิ่งก่อสร้างได้แก่กลุ่มของอาคารสิ่งก่อสร้างที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกัน โดย ลักษณะหรือแบบแผนทางสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกลมกลืนกันหรือโดยคุณลักษณะ ของภูมิ ประเทศที่ตั้งมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและวิทยาศาสตร์โดดเด่น ในระดับประเทศ
3. สถานที่และแหล่ง ได้แก่ ประดิษฐ์กรรมที่สร้างสรรค์ของมนุษย์หรือผลงานที่ ผสมผสาน ระหว่างธรรมชาติกับการสร้างสรรค์ของมนุษย์และแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าโดดเด่น ใน ระดับประเทศทางด้านประวัติศาสตร์สุนทรียศาสตร์ชาติวงศ์วิทยาหรือมานุษยวิทยา

King (2000 อ้างถึงใน ปรีดา พูลสิน, 2554) ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายทรัพยากรวัฒนธรรม ชาว อเมริกันระบุว่าทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural resources) ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์ (Historic properties)

2. โบราณวัตถุสิ่งประดิษฐ์ (Artifacts)
3. เอกสารโบราณ (Documents/ archives)
4. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (Physical environment related to culture) ได้แก่สถานที่ที่มีภูมิทัศน์สวยงามและเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงอดีต (Aesthetic and associative places) และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built environment)
5. ค่านิยม (Values)
6. ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (Intangible resources) ประกอบไปด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - 6.1 แบบแผนวิถีการดำรงชีวิต (Ways of life)
 - 6.2 แบบแผนพฤติกรรม (Standard of practices)
 - 6.3 ขนบธรรมเนียม / วิถีประชา (Norms)
 - 6.4 ค่านิยม (Values)
 - 6.5 ความเชื่อ (Beliefs)
 - 6.6 ศาสนา (Religious)
 - 6.7 แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Pattern of social interaction)
 - 6.8 รูปแบบสถาบัน / องค์กร (Organizations)

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปความหมายและประเภทของทรัพยากรทำวัฒนธรรมคือผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบันโดยมีความหมายครอบคลุมทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural resource) เช่น ผลงานศิลปะ ประติมากรรม ฯลฯ ส่วนทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural resource) เช่น ภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ทรัพยากรวัฒนธรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการศึกษาในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่และสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่คนชุมชนสังคมประเทศผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของเจ้าของมรดกวัฒนธรรมมีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมหรือเรียกได้ว่า เป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมหรือในภาษาอังกฤษเรียกว่า Cultural Resource Management (CRM) มีผู้เชี่ยวชาญให้ความหมายไว้ดังนี้

Levinson and Amber (1996 อ้างถึงใน ปรีดา พูลสิน, 2554) “การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมหมายถึงการวางแผนงานและการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ดูแลรักษาหรือการ

จัดการข้อมูลสถานที่พื้นที่และการตรวจสอบเรื่องราวในอดีตของชาติหรือของกลุ่มชนเผ่าพันธุ์ต่างๆ หรือสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโลก”

ธนิก เลิศชาญฤทธิ์ (2551, หน้า 31) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประกอบด้วย 2 คำหลัก คือ คำว่า “การจัดการ” (Management) หมายถึง การกระทำหรือศาสตร์และศิลป์และการดำเนินการธรรมาอย่างหนึ่งอย่างใดและคำว่า “ทรัพยากร” หมายถึง บางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่แล้วและมีศักยภาพที่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ฉะนั้นการจัดการทรัพยากร (ไม่ว่าทรัพยากรวัฒนธรรม หรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติ) ก็คือศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินการเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง ที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์”

กล่าวสรุปได้ว่า การจัดการวัฒนธรรมคือกระบวนการเพื่อนำไปสู่การพัฒนางาน ศิลปวัฒนธรรม ในด้านการศึกษาอนุรักษ์และส่งเสริมให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural resource) และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural resource) ยังคงได้ใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการงานศิลปวัฒนธรรมเป็นสำคัญ

2.4 แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วม เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์, 2553) แต่อย่างไรก็ตาม การเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นจะต้องมีขั้นตอนเสียก่อน โดยคนจะเข้าร่วมในกิจกรรมทุกอย่าง อย่างน้อยต้องมีพื้นฐานคติความคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วมอยู่ภายในใจ ไม่มากก็น้อย ทั้งนี้ หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจะรวมถึงการให้ความสำคัญต่อมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยี และควรคิดว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันมาตั้งแต่เกิด มีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตนในระดับหนึ่ง มีความสามารถพัฒนาชีวิต ให้ดีได้ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจ และร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) ดังนั้น ก่อนอื่นจะต้องรับรู้ถึงเนื้อหาสาระ จะขอกล่าวถึงความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นปฐมบท เพื่อเป็นการปูพื้นฐานในการทำความเข้าใจในลำดับหัวข้ออื่น ๆ ต่อไป

ความหมายของการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มีความรู้ ความสามารถ และทำวิจัย แต่งตำรา เกี่ยวกับเรื่องนี้มานาน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังรายละเอียด ดังนี้

Arnstien (1969) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อม

ไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้น ได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Berkley (1975) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William Erwin (1976) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen & Uphoff (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
- 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

United Nations (1981) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความเต็มใจ

Putti (1987) การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ

นิคม ผัดแสน (2540) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ให้ประชาชนได้คิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ เช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ

อุทัย บุญประเสริฐ (2542) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใดๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

สมยศ นาวิการ (2545) การมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการของการให้ผู้ที่บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ (Participative Management) เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น

จิราภรณ์ ศรีคำ (2547) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมกัน เพื่อปฏิบัติการกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงานการรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันไว้

จินตนา สุขจามันท์ (2549) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็น การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สัญญา เคนาภูมิ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะผ่านทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อก้าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว จะต้องนึกถึงกระบวนการที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เพราะอย่างน้อยที่สุดประชาชนจะต้องได้รับรู้ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตัดสินใจ ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนในการประเมินผลงาน เพื่อให้รับรู้ถึงความเป็นไปในกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีนักวิชาการที่ได้ทำการวิจัย ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมตามประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น

ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่นำมาประมวลเป็นระดับไว้ได้อย่างน่าสนใจ โดยถวิลวดี ได้ทำวิจัยเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และได้ข้อสรุปถึงกระบวนการมีส่วนร่วม ควรจะมีลำดับขั้นประกอบไปด้วย การให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน การปรึกษาหารือการวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติและการควบคุมติดตามโดยประชาชน โดยเป็นการเริ่มจากการสื่อสารทางเดียว ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียวไปจนถึงสื่อสารสองทางที่เป็นการปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และเมื่อสื่อสารกันเข้าใจตรงกันแล้ว จึงเป็นการร่วมทำ และในที่สุดเป็นการร่วมติดตามควบคุม ซึ่งนับเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมสูงสุด

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

ประพันธ์ สร้อยเพชร (2547) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุ 2) การวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การติดตามและประเมินผล ในขณะเดียวกัน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548) ได้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีความลึกลงไปอีก ได้แก่ 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจส่วนร่วม

อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนา

แก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

งานวิจัยของทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550)ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ใช้หลักการที่อิงไปในแนวทางของนโยบาย และได้พบว่า แท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่คล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะท้ายที่สุดของการกำหนดนโยบาย คือ การตัดสินใจและการตัดสินใจนี้เอง จึงเป็นเหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลานโยบายให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน ตามแนวคิดของ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์แล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมน่าจะเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการประเมินผล ในขณะที่ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่มีความสอดคล้องกับ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ แต่ได้เพิ่มบางประเด็นที่เห็นว่ายังมีข้อบกพร่องและอาจจะเสริมประเด็นดังกล่าวให้มีความชัดเจนขึ้น โดยเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล 6) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ และเมตต์ เมตต์การุณจิต ยังคงมีลักษณะในเชิงแคบ หากแต่ ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (อังกูณ จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้ให้ความเห็นในกระบวนการมีส่วนร่วมที่ลึก หรือเป็นการต่อเติมประเด็นสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมมากกว่า ซึ่ง ยูวัฒน์ วุฒิเมธีนี้ ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมไปในทางของการพัฒนาชุมชน โดยการบูรณาการแนวทางที่เป็นนโยบายเข้ากับการพัฒนา จึงสะท้อนแนวคิดในเชิงสังคมมากกว่า ตามแนวคิดของเขาแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในการคิด 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 6) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดของ วรณศิลป์ พิรพันธุ์ (2553) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนประกอบไปด้วย 1)การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การให้ความเห็น 3) การประชุมรับฟังความเห็น 4) การร่วมตัดสินใจ 5) การทำงานร่วมกัน

สรุปจากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ทรรศนะไว้ในเบื้องต้นที่กล่าวมา มีความหลากหลายในประเด็นมากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตาม หากนำมาประมวลให้เป็นลักษณะที่เป็นระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลักและได้จำแนก รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ

ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

โดยสรุป กระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งให้ความสนใจถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเด็น การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ประเภทการมีส่วนร่วม

เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ (2545) สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชน

ตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จักร พิสุทธิ (2547) ศึกษาเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จินตนา สุจจานันท์ (2549) ได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2) การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิก หรือการร่วมเสียสละแรงงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อังกะโนศิริพัฒน์ ลากิจิตร, 2550) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive Organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ

2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative Organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

3) การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น จะพิจารณาได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจศึกษาในประเด็นบ้าง ประเด็นที่น่าสนใจในงานวิจัยครั้งนี้ คือ การเน้นลักษณะการมีส่วนร่วมในประเด็นที่เกิดจากกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในประชุณสาธารณะ การเข้าร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน และร่วมตรวจสอบในลักษณะองค์กรชุมชน ฯลฯ และการเน้นการศึกษาในลักษณะของการบริหารที่เกิดจากการดำเนินงานในทางนโยบายและในทางปฏิบัติการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกับชุมชน ดังมีนักวิชาการได้ให้ความเห็น เช่น Ornstein (อ้างใน ชูชาติ พ่วงสมจิตต์, 2540) เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตย ว่า มีสูงหรือต่ำ โดย Ornstein ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีหรือร่วมเพียงบางส่วน 3) การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ มีอำนาจและบทบาทมาก สอดคล้องกับ แนวคิดของ Campbell & Ramseyer (อ้างใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2547) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ลักษณะที่ไม่มีส่วนร่วมเลย 2) ลักษณะที่มีส่วนร่วมน้อย 3) ลักษณะที่มีส่วนร่วมปานกลาง 4) ลักษณะที่มีส่วนร่วมมาก 5) ลักษณะที่มีส่วนร่วมมากที่สุด

Huntington & Nelson (1975) เห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะพิจารณาจาก กิจกรรม และการบริหาร ซึ่งจะต้องมีการศึกษาควบคู่กันไป ในระดับกิจกรรมนั้น จะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนในด้านการบริหารนั้น จะ

เป็นลักษณะของผู้มีอำนาจหน้าที่ ที่จะเปิดทางให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกถึงเข้าร่วมในกิจกรรม โดย Huntington & Nelson ได้มีหลักในการพิจารณาถึงลักษณะการมีส่วนร่วมดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) กิจกรรม ลักษณะของการมีส่วนร่วมประเภทนี้ให้ดูจากกิจกรรมที่เข้าร่วม เช่น ด้านการเมือง อาจพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง กรณีที่รัฐมีโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น ว่า สามารถกระทำได้เพียงใด

2) ระดับการบริหาร โครงสร้างขององค์กรหนึ่งจะต้องมีสายการบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จาก

- ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในแนวราบจึงเป็นไปอย่างหลวมๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน

- ในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้าลูกน้อง มีฝ่าย แผนกต่างๆ ลดหลั่นกันไป เป็นต้น การทำงานจึงมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

- การมีส่วนร่วมทั้งแนวราบและแนวตั้งนั้น ในบางครั้งจะต้องทำงานร่วมกันผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น จึงต้องแสดงบทบาททัศนคติของแนวราบและแนวตั้ง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาก (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ใน เอกสารประกอบการสอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังของผู้ที่มีส่วนได้และเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

โดยสรุป ลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมในระดับกิจกรรม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การลงประชามติ และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารนี้ ยังจะต้องพิจารณาจาก ในแนวราบ ทุกแผนกทุกฝ่ายจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง และ ในแนวตั้งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา

2.5 ข้อมูลเชิงพื้นที่ในการทำวิจัย

2.5.1 ข้อมูลเชิงพื้นที่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

เชียงของเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดศรีสะเกษ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับกับเทือกเขา มีพื้นที่ด้านทิศตะวันออกบางส่วนติดกับแม่น้ำโขงซึ่งฝั่งตรงข้าม คือ เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว มีประชากรหลายเชื้อชาติทั้ง ไทลื้อ ขมุ มูเซอ ทำให้มีอารยธรรมที่หลากหลายโดยความเป็นนามว่า “เชียงของ” มาจากคำว่า “เชียง” ที่หมายถึงเมือง และ “ของ” ที่เพี้ยนจาก “ขร” ใน “ขรรษา” ที่แปลว่าแม่น้ำโขงจากตำนานพื้นเมือง กลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณเชียงของ คือ “ตำมิละ” ชาวตำมิละแต่เดิมนับถือผีสง แต่เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดแล้วจึงนับถือพระพุทธศาสนา มีเรื่องเล่าว่าในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้เสด็จข้ามแม่น้ำโขงมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้แล้วประทับ ณ บ้านตำมิละ ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงพระองค์ทรงได้แสดงธรรมโปรดชาวตำมิละให้ตั้งอยู่ในหลักเบญจศีล ก่อนที่พระองค์จะเสด็จจากไป บ้านตำมิละก็ได้ทูลขอสิ่งที่จะแทนพระองค์ต่อไปในอนาคต

พระองค์จึงประทาน พระเกศาสองเส้นให้ และตรัสสั่งให้นำเกศาทั้งสองเส้นไปบรรจุและฝังแยกกัน ทางซ้ายมือเส้นหนึ่ง ทางขวามือเส้นหนึ่ง โดยวัตรระยะทางให้เท่ากันจากที่พระองค์ประทับอยู่เชื่อว่าที่ที่ฝังกลายเป็นเจดีย์ในสมัยต่อมา บ้านตำมิละร้างไปอย่างไรไม่ปรากฏ เล่าสืบต่อกันมาว่าบริเวณร้างตำมิละก็คือ “บ้านร้อยเต่า” (ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับวัดพระงาม จ.ศ. 1216) เชียงของยุคพม่ายึดครอง-ฟื้นฟู ในประวัติศาสตร์สมัยพระเมกุฎีเป็นเจ้าของเชียงใหม่ ในยุคนี้ เมืองเชียงของก็ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าแต่ได้กองทัพเมืองเชียงใหม่ร่วมกับกองทัพไทยมาขับไล่พม่าได้สำเร็จ และประมาณ พ.ศ. 2358 เมืองเชียงของได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหลังจากที่เจ้านครน่านได้ แต่งตั้งให้เจ้ารามะเสนยกเอาพลเมืองเชียงของที่แตกหนีจากเมืองเชียงของไปอยู่นานให้มาตั้งเมืองเชียงของใหม่ เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้เชิญเจ้ารามะเสนมาเป็นเจ้าเมืองเชียงของเชียงของมีฐานะเป็นเมืองมาแต่เดิม และมีฐานะอำเภอในปัจจุบันสืบเนื่องมาจากในรัชสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงรวบรวมหัวเมืองของอาณาจักรล้านนาเป็นมณฑลพายัพโดยเมืองเชียงของได้ถูกจัดให้ขึ้นกับพายัพภาคเหนือ และ พ.ศ. 2453 กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศเปลี่ยน “เมืองเชียงของ” เปลี่ยนเป็น “อำเภอเชียงของ” ขึ้นกับจังหวัดเชียงราย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาและได้มีการแต่งตั้งน้อย จิตตางกูร เป็นในอำเภอคนแรกของอำเภอเชียงของ (ราชกิจจานุเบกษา. 45 (0ก): 347–348. February 24, 1928.)

2.5.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

เชียงของเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย เป็นปลายทางของทางรถไฟสายชุมทางเด่นชัย-เชียงราย-เชียงของ โดยมีการบริการรถไฟในพื้นที่ ได้แก่ ป้ายหยุดรถไฟบ้านเกียง ป้ายหยุดรถไฟศรีดอนชัย และสถานีรถไฟเชียงของ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อกับสะพานมิตรภาพไทย-ลาว 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) เป็นจุดจอดขนถ่ายตู้สินค้า - สถานีปลายทาง และเป็นสถานีขนาดใหญ่ รองรับการเดินทางและขนส่งสินค้าภาคเหนือ รวมถึงรองรับศูนย์เปลี่ยนถ่ายสินค้าเชียงของที่กำลังก่อสร้างจะเชื่อมการค้าระเปียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้จากไทยไปลาว จีน เวียดนาม และเขตเศรษฐกิจตามนโยบายของรัฐบาล อำเภอเชียงของมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แผนที่จังหวัดเชียงราย เน้นอำเภอเชียงของ

ที่มา <https://www.google.co.th/maps> พิกัด: 20°15'36"N 100°24'24"E

ทิศเหนือ ติดต่อกับ แขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงบ่อแก้ว (ประเทศลาว) และอำเภอเวียงแก่น

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเวียงแก่น อำเภอขุนตาล อำเภอพญาเม็งราย และอำเภอเวียงเชียงรุ้ง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอดอยหลวงและอำเภอเชียงแสน

การปกครองส่วนภูมิภาคประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง ได้แก่

- 1) เทศบาลตำบลเวียงเชียงของ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียง
- 2) เทศบาลตำบลบุญเรือง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบุญเรือง
- 3) เทศบาลตำบลเวียง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเวียง
- 4) เทศบาลตำบลศรี่ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรี่งทั้งตำบล
- 5) เทศบาลตำบลห้วยซ้อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยซ้อทั้งตำบล
- 6) เทศบาลตำบลสถาน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสถานทั้งตำบล
- 7) เทศบาลตำบลศรีดอนชัย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลศรีดอนชัยทั้งตำบล
- 8) องค์การบริหารส่วนตำบลริมโขง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลริมโขงทั้งตำบล

2.5.3 ข้อมูลเชิงพื้นที่ บ่อหาน บ่อเต็น แขวงหลวงน้ำทา เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว

สุมาลี สุขदानนธ์ (2562, ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ในบทความวิชาการของสถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าประเทศไทยกับการยุทธศาสตร์การพัฒนาเส้นทางสายไหมใหม่ (Thailand and the New Silk Road) การเชื่อมโยงเส้นทางการค้าและท่องเที่ยวตามเส้นทางสายไหมใหม่ ด้วยแผนการพัฒนา 6 ระเบียบเศรษฐกิจ และการพัฒนาท่าเรือในเส้นทางเดินเรือที่เกี่ยวข้อง (อ่านเพิ่มเติมได้ บทความหนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง 6 ระเบียบเศรษฐกิจ และ เส้นทางสายไหมทางทะเล) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ทั้งในประเทศที่อยู่ในบนเส้นทางสายไหมใหม่ (ตารางที่ 1) และประเทศนอกเส้นทางสายไหมใหม่ นำมาสู่การศึกษา วิพากษ์วิจารณ์ หรือโจมตี ยุทธศาสตร์การพัฒนานี้อย่างกว้างขวาง สำหรับประเทศไทย ในช่วงระยะเริ่มต้นของการเส้นทางสายไหมใหม่ ยุทธศาสตร์นี้ไม่ได้รับความสนใจมากนัก แต่ในปัจจุบันเมื่อ จีนมีบทบาทและอิทธิพลทางเศรษฐกิจโลกมากขึ้น เส้นทางสายไหมใหม่จึงเป็นโอกาสทางการค้าที่ไม่สามารถละเลยได้ ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงเริ่มให้ความสำคัญเพราะเล็งเห็นโอกาสทางการค้ามากขึ้นในแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ – ใต้ (North – South Economic Corridor: NSEC) NSEC เป็นแนวเศรษฐกิจที่สำคัญซึ่งเชื่อมโยงจีนกับประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ได้แก่ พม่า ลาว และไทย รวมถึงตอนเหนือของเวียดนามประกอบด้วย 3 เส้นทางย่อย ได้แก่ เส้นทาง R3A เชื่อมโยงจีนตอนใต้ ลาว และไทย เส้นทางนี้เป็นส่วนหนึ่งของถนนสายคุนหมิง กรุงเทพฯ ฯ (คุน – ม่าน กงลู่) โดยมีจุดเริ่มต้นที่คุนหมิง มายังเขต ปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา เมื่อถึงเมืองเชียงรุ่ง เมือง

เอกของเขตปกครองตนเอง ๆ จะแยกเป็นถนนสาย R3A มุ่งชายแดนลาวที่บ่อหาน และข้ามไปยังบ่อเต็น ในแขวงหลวงน้ำทา ต่อไปยังเมืองห้วยทราย ในแขวงบ่อแก้วของลาว เข้าสู่เขตชายแดนไทยที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ภายหลังจากที่สะพานมิตรภาพไทย - ลาวแห่งที่ 4 (เชียงของ - ห้วยทราย) ได้ก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2556 เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางหลักในการขนส่งสินค้า จากจีนเข้าสู่ลาวและไทย อีกทั้งเป็นเส้นทางหลักของ NSEC

ภาพที่ 2.2 เส้นทางขนส่งสินค้า ไทย-ลาว-จีน

ที่มา : <https://www.blockdit.com/posts/61a4ac08dd295d0cb9d818f9> สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2567

ซึ่งบ่อหาน หรือ หมัวฮานเป็นเมืองชายแดนทางตอนใต้ของอำเภอเมืองลำ เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ติดชายแดนลาว-จีน และอยู่ฝั่งตรงข้ามกับหมู่บ้านบ่อเต็น แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาวมีความสำคัญในการเป็นหนึ่งในเมืองหน้าด่านการค้าทางบกของภูมิภาคจีน ตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทยสู่เอเชียอาคเนย์ภาคพื้นทวีป โดยเฉพาะประเทศกลุ่ม CMLV พื้นที่บางส่วนของเมืองบ่อหานเป็นส่วนหนึ่งของเขตความร่วมมือเศรษฐกิจข้ามพรมแดนบ่อหาน (ยูนนาน) - บ่อเต็น (ลาว) ซึ่งเป็นหนึ่งในเขตเศรษฐกิจพิเศษลาว-จีน ทั้ง 12 แห่ง ในอดีตพื้นที่ชายแดนจีน - ลาว ช่วงบ่อหาน - บ่อเต็น ยังเคยเป็นบ่อเกลือที่สำคัญในบริเวณสิบสองปันนา ระยะทางจากเมืองเชียงรุ่ง ไปยังด่านบ่อหาน ประมาณ 181 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์ประมาณ 390 กิโลเมตรการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกอย่างจำเพาะเจาะจงในโบราณสถาน

ธรรมชาติ เมื่อปี 2538 และยังได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองที่ได้รับการปกป้องรักษาที่ดีที่สุดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) หนึ่งในเมืองที่ได้รับการยกย่องเป็นเมืองมรดกโลก จากยูเนสโกตั้งอยู่ใจกลางพื้นที่ภูเขา ส่วนตัวเมืองสร้างอยู่บนพื้นที่ระหว่างแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน

ในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงของลาวมีตำนานการก่อตั้งเมือง ในสมัยยุคอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสรูปแบบเมือง สถาปัตยกรรม กลิ่นอายฝรั่งเศสจึงซ้อนทับอยู่อย่างกลมกลืนกับรูปแบบล้านช้างดั้งเดิม ทำให้ที่นี่เป็นหนึ่งในพุทธสถานที่ประณีตที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการตกแต่งอย่างอลังการทั้งประติมากรรม ภาพสลักจิตรกรรม ปิดทอง และงานเครื่องเรือนต่าง ๆ รวมถึงประชาชนที่ยังคงยึดการปฏิบัติขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมในชีวิตประจำวันเป็นต้น (ไทยโพสต์ออนไลน์, 2562)

2.6 บริบทของพระพุทธศาสนาในสังคมกลุ่มประชาคมอาเซียน

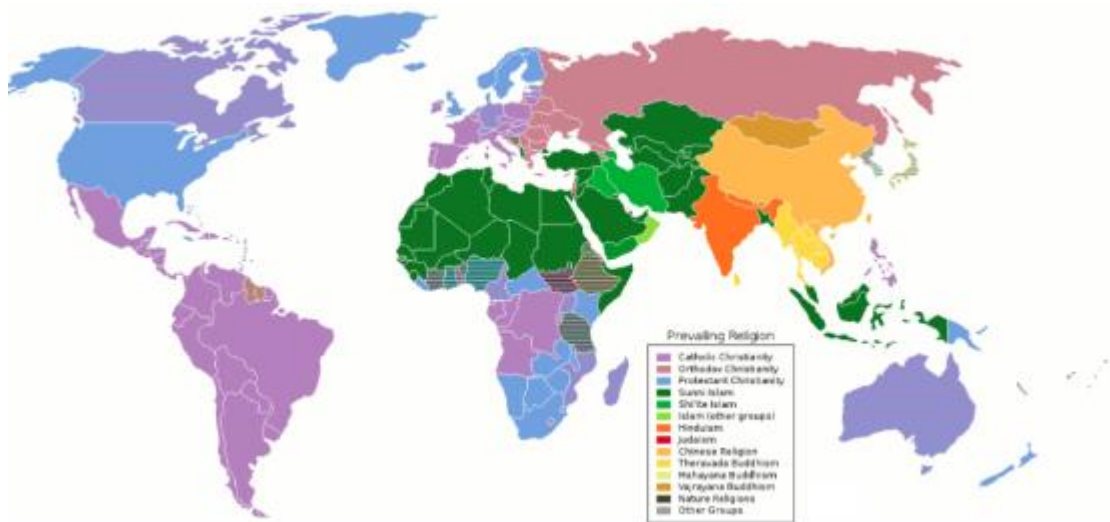
พระอาจารย์อารยะวังโส (2555, ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพิมพ์โพสทูเดย์ออนไลน์ วันที่ 6 กรกฎาคม 2555 ว่าการจัดการปกครองที่มุ่งให้ศาสนจักรกับอาณาจักรเป็นเครื่องอุปการะแก่กัน ดังที่สังคมในปัจจุบันเริ่มเรียกร้องให้มีการให้ความรู้คุณธรรมนั่นเอง เมื่อกลับมาพิจารณาดูว่า สังคมของประชาคมอาเซียน จาก 10 ประเทศ มีแนวทางที่จะเคลื่อนไหวไปตามแนววิถีธรรมได้หรือไม่ เพื่อการเข้าสู่การเป็น One Community หรือความเป็นประชาคมเดียวกัน มีวิสัยทัศน์ และอัตลักษณ์อย่างเดียวกัน ก็คงไม่ใช่เรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ทั้งนี้ ด้วยคตินิยมในกลุ่มประเทศอาเซียนมิได้มีความแตกต่างกันมากมาย ยังคงจัดรูปประชาคมรวมตัวกันอยู่ตามกลุ่มคตินิยมในแต่ละประเทศ ซึ่งจัดแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม

1. กลุ่มคตินิยมทางพุทธศาสนา
2. กลุ่มคตินิยมทางอิสลาม
3. กลุ่มคตินิยมทางคริสต์
4. กลุ่มคตินิยมทางฮินดู

ทั้งนี้ ในกลุ่มคตินิยมทางพระพุทธศาสนามี ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม สิงคโปร์ ในกลุ่มคตินิยมอิสลามมี อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน ส่วนคตินิยมตามแนวศาสนาคริสต์นั้นมี ฟิลิปปินส์ โดยมีคตินิยมแบบฮินดูแทรกซึมอยู่บ้างเล็กน้อยในแต่ละประเทศ ซึ่งจะไม่นับว่าเป็นกลุ่มคตินิยมในประชาคมอาเซียนก็ได้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาซึ่งได้อ้างอิงจากข้อมูลทางโครงสร้างพื้นฐานอาเซียนรวม 10 ประเทศที่มีประชากรมากกว่า 600 ล้านคน เท่ากับ 1 ใน 10 ของประชากรโลก ที่แสดงให้เห็นว่า คตินิยมตามพุทธศาสนามีบทบาทสูงสุดในประชาคมอาเซียน และหากเพิ่มบวกสาม (+3) เข้าไปในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ จีน เกาหลี และญี่ปุ่น ก็จะมีเด่นชัดในกลุ่มประชาคมที่เสียงส่วนใหญ่เป็นคตินิยม

ธรรมแบบพุทธศาสนา ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้กำลังก้าวสู่การมีบทบาทสูงสุดในเวทีโลก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศาสนาวัฒนธรรม ทั้งนี้ ด้วยศักยภาพของกลุ่มประเทศบวกสาม (+3) ดังกล่าว ที่หากผนึกกำลังร่วมกันเป็นประชาคมเดียวกัน ก็สามารถก้าวสู่ความเป็นมหาอำนาจโลกได้ อย่างไม่ยากเลย หมายถึง ความเป็นประเทศที่มีคติธรรมแบบพุทธศาสนา ที่สามารถนำหลักธรรม เผยแพร่สู่อารยธรรมโลกได้ ดุจดั่งในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเกิดขึ้นได้และเป็นไปได้ อันจะเป็นคุณกับโลกอย่างแท้จริงแต่อย่างไรก็ตาม หากเมื่อมองผ่านมานความจริงที่กล่าวลงไป ก็จะพบกับข้อเท็จจริงที่เป็นสัจจะอันหนึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียน แม้จะบวกสามเข้าไป นั่นก็คือ กลไกและนโยบายการเคลื่อนไหวภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งในภาคการเมืองสังคมที่ไม่ได้สัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักธรรมในพระศาสนา ดุจดั่งสมัยพุทธกษัตริย์ในชมพูทวีป ที่ทรงประกาศนโยบาย “รัฐธรรมาภิบาลนโยบาย” การใช้อำนาจทางโลกเพื่อให้เป็นประโยชน์ทางธรรม เพื่อการนำอำนาจทางธรรมมาอภิบาลโลก เป็นไปน้อยมาก จะมีความเด่นชัดอยู่แต่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ทั้งนี้ ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ หลายนประการ โดยเฉพาะความเป็นพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไปตามนิกาย แม้จะอ้างอิงความเป็นพุทธศาสนาเหมือนกัน และใครกล้าปฏิเสธว่า การดำเนินงานขององค์กรศาสนาไม่มีปัญหาเชิงการขับเคลื่อน ทั้งนี้ เพราะการสืบเนื่องของพระพุทธรูปที่มีการปฏิรูปไปในแต่ละสมัย จนเกิดเป็นนิกายต่างๆ มากกว่า 18 นิกาย หลังพุทธปรินิพพานเพียงแค่ 100 ปีตั้งนั้น ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการนำ “พระพุทธรูปสู่พุทธศาสนาสตรีชาติ เพื่อการพัฒนาชาติอย่างยั่งยืนในประชาคมอาเซียน” จึงอยู่ที่องค์กรพระพุทธรูปในในแต่ละประเทศของกลุ่มอาเซียน ตลอดจนถึงบุคลากรที่ทำหน้าที่ทางด้านงานพระศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่จะกลับมาพิจารณากันดูให้ละเอียดว่ามีศักยภาพคุณภาพ และประสิทธิภาพตรงตามพระพุทธรูปฉบับดั้งเดิมหรือไม่ เป็นสำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลหรือล้มเหลวต่อการสานใจร้อยจิตประชาคมอาเซียนให้เป็นหนึ่งด้วยหลักธรรม ดังตัวอย่างที่ยกขึ้นมาแสดงให้เห็นดูพอเข้าใจว่า เรื่องการนำหลักพระพุทธรูปมาใช้เป็นนโยบายปกครองประเทศนั้น หรือการเชื่อมโยงประชาคมในภูมิภาคจากหลากหลายประเทศให้เป็นประชาคมเดียวกัน เคยเกิดขึ้นมาแล้ว นอกจากนี้ เคยมีการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมมาแล้ว ดังมรดกธรรมที่ชาวโลกยังกล่าวถึงใน นโยบาย “รัฐธรรมาภิบาลนโยบาย” ที่พระเจ้าอโศกมหาราชนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนประชาคมในภูมิภาคให้เป็นหนึ่งเดียวกัน และเผยแพร่หลักนโยบายธรรมาธิปไตยดังกล่าวไปยังประเทศต่างๆ ได้แก่ กรีซ อียิปต์ ซีเรีย ศรีลังกา สุวรรณภูมิ แคชเมียร์ โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นคุณประโยชน์ของนโยบายการปกครองดังกล่าวที่มีใช้แสดงผลเชิงความรู้สึกทางจิตวิญญาณอย่างเดียว แต่เป็นนโยบายเชิงรูปธรรมที่ให้ผลดีในการปฏิบัติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศาสนาวัฒนธรรม “ซึ่งมีประเด็นสำคัญอยู่ที่คนในทุกศาสนาสามารถถือปฏิบัติตามได้ โดยไม่ขัดแย้งต่อคำสอนของในแต่ละศาสนา” นโยบายการปกครองโดยธรรมดังกล่าวจึงสามารถยึดเหนี่ยวร้อยเรียงจิตใจให้ประชาชนอยู่ร่วมกัน มีวิสัยทัศน์และอัตลักษณ์อันเดียวกันได้ โดยเฉพาะนโยบายธรรมวิธานนั้น ทำให้ประชาชนเชื่อถือระบบคุณธรรมจากภาครัฐจึงให้เกิดความเคารพในระบบราชการที่ไม่สองมาตรฐานจากข้อมูลแผนภาพจากสถานะทางสังคม วัฒนธรรม และ

สุขภาพจิต, 2555 แสดงให้เห็นถึงข้อมูลการนับถือศาสนา ศาสนาคริสต์ ผู้นับถือส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในฝั่งตะวันตก คือ ทวีปยุโรป, ทวีปแอฟริกาและ ทวีปอเมริกา ศาสนาอิสลาม ผู้นับถือส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน เอเชียกลาง (แถบอาหรับ-เปอร์เซีย) เช่น ตุรกี, อิหร่าน, อัฟกานิสถาน, ซาอุดีอาระเบีย, เยเมน, ปากีสถาน และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในแถบอินโดนีเซีย ศาสนาฮินดู ผู้นับถือส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอนุทวีปอินเดีย ในแถบ อินเดีย, ภูฏาน และ เนปาล เป็นต้น ศาสนาพุทธ ผู้นับถือส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในฝั่งตะวันออก คือ ทวีปเอเชีย โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น จีน, ญี่ปุ่น, เกาหลี, ไต้หวัน, ไทย, ศรีลังกา, ลาว, เมียนมาร์และ กัมพูชา เป็นต้น

ภาพที่ 2.3 ข้อมูลการนับถือศาสนา

ที่มา : “สภาวะทางสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต” (PDF). สารสถิติ. ปีที่ 23 (เล่มที่ 4): 6. ตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2555. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2567.

ซึ่งต่อมาสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565 แสดงจำนวนผู้นับถือศาสนาและลัทธิต่างๆ ประกอบด้วย 1) ศาสนาคริสต์: 2.1 พันล้านคน 2) ศาสนาอิสลาม: 1.5 พันล้านคน 3) ไม่นับถือศาสนา/เชื่อในวิทยาศาสตร์แบบตายแล้วสูญ/อศาสนา: 1.1 พันล้านคน 4) ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู: 900 ล้านคน 5) ศาสนาพุทธนิกายมหายานของจีน/ลัทธิขงจื้อ/ลัทธิเต๋า/นับถือบรรพบุรุษ/พระโพธิสัตว์เจ้าแม่กวนอิม: 394 ล้านคน 6) ศาสนาพุทธ: 376 ล้านคน 7) ศาสนานับถือผีของเผ่าตน: 300 ล้านคน 8) ศาสนาโยรูบา: 100 ล้านคน 9) ศาสนาซิกข์: 23 ล้านคน 10) ลัทธิจูเซ (นับถือคิมอิลซุง): 19 ล้านคน 11) นับถือผี: 15 ล้านคน 12) ศาสนายิว: 14 ล้านคน 13) ศาสนาบาไฮ: 7 ล้านคน 14) อนุตตรธรรม 5 ล้านคน 15) ศาสนาเซน: 4.2 ล้านคน 16) ศาสนาซินโต: 4 ล้านคน 17) ลัทธิโจโด: 4 ล้านคน 18) ศาสนาไซโรอัสเตอร์: 2.6 ล้านคน 19) ลัทธิเทนริเกียว: 2 ล้านคน 20) ลัทธิเพแกนใหม่: 1 ล้านคน 21) ลัทธิเอกนียม: 8 แสนคนและ 22) ขบวนการราस्ताฟาเรียน: 6 แสนคน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโครงการวิจัยของ พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี 2561 เรื่อง “การผสมผสานกลไก

ทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประชาคมอาเซียนกรณีศึกษาไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีนและเมียนมาร์” จึงเกิดขึ้นเพื่อค้นหาความร่วมมือในการสร้างสันติภาพระหว่างกลไกพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ในประชาคมอาเซียนการสร้างความร่วมมือระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านผ่านทางกลไกทางศาสนาโดยเฉพาะในกลไกของศาสนาพุทธซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม พิธีกรรมและสถาบัน เพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในประชาคมอาเซียนจะต้องได้รับการสนับสนุนจาก 3 ภาคส่วนที่สำคัญ คือ ภาครัฐกิจ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ที่จะส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนงาน ผสานความสัมพันธ์และหลุดพ้นจากกรอบขอบเขตพรมแดนที่รัฐกำหนดทั้งนี้จะต้องมีการออกแบบกิจกรรมทางศาสนาอย่างหลากหลายที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติระดับชาวบ้านเพื่อให้เกิดความแนบแน่นของความสัมพันธ์อันพี่น้องอย่างแท้จริง

2.6.1 รูปแบบการสร้างความร่วมมือและกิจกรรมผ่านกลไกทางศาสนาระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน

1) วันสำคัญทางพุทธศาสนา ประเทศไทยกับเมียนมาร์ สปป.ลาว และกัมพูชามีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ที่คล้ายคลึงกันทั้งในด้านเนื้อหา เวลา และกิจกรรม ในด้านเนื้อหา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

แต่วันมีประวัติความเป็นมาเป็นไปตามเรื่องราวในพุทธประวัติตามแบบอย่างของไทย ในด้านเวลา เป็นการจัดกิจกรรมตามเวลาที่กำหนดตามพุทธประวัติและพุทธบัญญัติ และในด้านกิจกรรมมีการประเพณีปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ คือ ทาน ศีล ภาวนา ประกอบด้วย ทาน ทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม เข้าวัด รักษาศีลฟังธรรม การเวียนเทียนระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และการนั่งสมาธิเจริญจิตภาวนา

2) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระ 9 วัด ในพื้นที่พรมแดนแม่สอด ไทย-เมียวดี เมียนมา ประกอบด้วย วัดไทย จำนวน 5 วัด คือ 1. วัดไทยวัฒนา ราม 2. วัดมณีไพโรสถ์ 3. วัดอรัญเขต 4. วัดแม่สอดนาค่าน 5. วัดบุญญาवास และวัดเมียนมาร์ จำนวน 4 วัด คือ 1. วัดส่วยมินวุ่น (วัดเจตีย์ทอง) 2. วัดเจ้าโหล่งจี (วัดก้อนหินใหญ่) 3. วัดจระเข้ 4. วัดมอญพระยีนในพื้นที่พรมแดนอรัญประเทศ ไทย-ปอยเปต กัมพูชา ประกอบด้วย วัดไทย จำนวน 5 วัด คือ 1. วัดหลวงอรัญ 2. วัดอนุบรรพต 3. วัดชนะชัยศรี 4. วัดประตู่ชัยอรัญเขต 5. วัดโคกสะพานขาว และวัดกัมพูชา จำนวน 4 วัด ประกอบด้วย 1. วัดโม่งจัน 2. วัดรัตนาราม สากันดาร 3. วัดสตึกบอด 4. วัดอนงทมะอ 9 วัด หนองคาย ประเทศไทย-นครหลวงเวียงจันทน์ ลาว ประกอบด้วยวัดไทย จำนวน 5 วัด คือ 1. วัดศรีคุณเมือง 2. พระธาตุหล้าหนอง 3. วัดศรีชะเกษ 4. วัดโพธิชัย 5. ศาลาแก้วกู่ และวัดลาว จำนวน 4 วัด คือ 1. วัดสี่สะเกด 2. พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ 3. หอพระแก้วเวียงจันทน์ 4. วัดศรีเมือง 3) การจัดอบรมผู้ประสานงานวัฒนธรรมสัมพันธ์อาเซียนและยุวทูตวัฒนธรรมสัมพันธ์อาเซียน เพื่อจัดทำข้อเสนอในการจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ผ่านวิถีศาสนา โดยเมื่อผู้สมัครผ่านการ

อบรมจะทำหน้าที่ ดังนี้ (1) สร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งเสริมความเข้าใจระหว่างแกนนำจากทุกประเทศให้ตระหนัก ถึงคุณค่าในการร่วมมือเพื่อสร้างอัตลักษณ์ของประชาคม (2) ส่งเสริมการชำระรักษาอัตลักษณ์ เป็นการเรียนรู้ กระบวนการในการอนุรักษ์วัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจในความเป็นคนในท้องถิ่น (3) การจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นการเรียนรู้กระบวนการสร้างเครือข่ายการทำงานเพื่อจัดกิจกรรมทางศาสนา 4) การใช้วัฒนธรรมร่วมรากเป็นเครื่องเชื่อมประสานผู้คน ได้แก่ การจัดประเพณีสงกรานต์ ในช่วงเวลาดังกล่าว ชาวไทย ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา จะเริ่มต้นวันใหม่ โดยการทำบุญตักบาตร หรือนำอาหารไปถวายพระที่วัด เพื่อสืบทอดทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ การก่อเจดีย์ทราย การปล่อยนกปล่อยปลา เป็นการทำบุญเพื่อแสดงความกรุณาต่อสัตว์ที่นิยมทำในวันสงกรานต์ และการทำบุญอุทิศ การสงฆ์น้ำพระทั้งพระพุทธรูปและภิกษุ สามเณร เพื่อความเป็นสิริมงคลในโอกาสขึ้นปีใหม่ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่เพื่อแสดงความเคารพนับถือ และการเล่นรดน้ำเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องและมิตรสหาย และในช่วงสงกรานต์บางพื้นที่ก็มีการประกวดเทพีสงกรานต์เช่นกัน

นอกจากนี้การจัดประเพณีสงกรานต์ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนโดยมีพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญ คือ 1) การจัดกิจกรรมที่ผสมผสานกลมกลืนไปกับหลักศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ก้าวผ่านรอยร้าวทางประวัติศาสตร์ที่เคยมีต่อกัน 2) สร้างความไว้วางใจทำให้คนในพื้นที่ชายแดนสามารถพึ่งพาอาศัยในการประกอบอาชีพ 3) ส่งเสริมการค้าการลงทุนทั้งระดับจุลภาคและระดับมหภาคและ 4) ส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศาสนา คนไทย ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีหลักปฏิบัติตามหลักศาสนาเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิต 5) การจัดงานประจำปีตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับฮีตสิบสอง ครองสิบสี่จากเนื้อหาของฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ของคนไทยกับคนลาวสะท้อนให้เห็นว่ามีรากฐานวัฒนธรรมมาจากแหล่งเดียวกัน โดยการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ พราหมณ์และความเชื่อท้องถิ่น หากสามารถเจียระไนสารจากฮีตสิบสอง ครองสิบสี่มาใช้เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ผู้คนสองฝั่งโขงผ่านการจัดพิธีกรรมตามจารีตที่ปรากฏ ก็จะทำให้ชุมชนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่กลายเป็นกลไกในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้อย่างแท้จริง 6) การร่วมมือทางด้านการศึกษาและกิจการพระพุทธศาสนา ได้แก่ การสวดมนต์ข้ามปี การเดิน ธรรมยาตรา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การทำวิจัยร่วมกันของนักวิชาการทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายคฤหัสถ์ การสนับสนุนการส่งเสริมการศึกษาและร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับพระพุทธศาสนาในลักษณะขององค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ จากกิจกรรมดังกล่าวจะส่งเสริมความร่วมมือของผู้คนในประชาคมอาเซียนให้เป็นหนึ่งเดียว ขณะเดียวกันจากกิจกรรมที่จำกัดเพียงศาสนาพุทธข้างต้น สามารถขยายผลไปสู่การกิจกรรมและความร่วมมือระหว่างศาสนาได้อีกด้วย

2.6.2 ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมผ่านกลไกความร่วมมือทางศาสนา

ผลที่เกิดขึ้นระดับองค์กร (1) องค์กรของรัฐ ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันจัดทำแผนงานและโครงการและกิจกรรมทางศาสนา และมีดำเนินการตามกิจกรรมที่ร่วมกันออกแบบ (2) มีส่วนในการลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาอาชญากรรมโดยเฉพาะการใช้เครือข่ายทางศาสนาที่ร่วมกันระหว่างฝั่งเมียนมาร์จำนวน 21 องค์กรและคณะสงฆ์ฝ่ายไทยช่วยสอดส่องดูแลเกี่ยวกับเรื่องอบายมุข (3) มีการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่เพิ่มขึ้น (4) มีส่วนในการแก้ปัญหาการนำเด็กกำพร้าจากประเทศเพื่อนบ้านมาขายเป็นแรงงาน โดยนำเด็กมาบวชเป็นสามเณรแทน (5) ศาสนาพุทธ ในประเทศลาวเข้มแข็งมากขึ้นจากการได้แลกเปลี่ยนทางศาสนากับพระสงฆ์ไทยและนำกิจกรรม เช่น การทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนาไปใช้ปฏิบัติงานร่วมกับภาครัฐในพื้นที่

ผลที่เกิดขึ้นในระดับประชาชน (1) ประชาชนมีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกันทำให้ประชาชนเปิดรับความเป็นมิตรภาพต่อกันระหว่างศาสนาและระหว่างชาติได้ง่ายขึ้น (2) ประชาชนมีความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น โดยพบได้จากการสั่งซื้อสินค้าจากฝั่งเพื่อนบ้าน โดยไม่ต้องมาซื้อด้วยตนเองแต่ใช้วิธีฝากไป และเก็บเงินค่าสินค้าเมื่อยามมาพบกัน (3) การจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกันที่ไปสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในครอบครัว เป็นการดึงเด็กและเยาวชนที่ใช้แรงงานในพื้นที่อื่นได้กลับมาทำกิจกรรม ซึ่ง วรกฤต เกื้อนช่าง (2560, น. 267-286) ได้ศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการเรื่อง พระพุทธศาสนากับความท้าทายในประชาคมอาเซียน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือและนำมาเป็นรากฐานและวิถีชีวิตได้อย่างสนิทใจ เหมือนกับว่าพระพุทธศาสนานั้นเกิดอุบัติขึ้นที่ประเทศไทย เมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนกับประเทศเพื่อนบ้านที่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกับประเทศไทยสิ่งที่เป็นความท้าทายเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

จึงเป็นประเด็นหลักในบทความนี้และอะไรจะเป็นจุดเชื่อมประสานโยงใยความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่เป็นมิตรประเทศเหล่านั้นให้ยอมรับในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจได้โดยไม่คิดเป็นอย่างอื่นที่เรียกว่าแตกต่าง สิ่งสำคัญคือความท้าทายต่อความเชื่อแบบเดิมยังมีปอยู่มากในพระพุทธศาสนา เช่น ศาสนาผี ไสยศาสตร์ การบวงสรวง การบูชาในลักษณะต่าง ๆ และความท้าทายอยู่ที่ความเชื่อมั่นของประชาชน ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาในเชิงสัญลักษณ์หรือรูปแบบในความหลากหลายแห่งชนชาติและชาติพันธุ์ส่วนประชาคมอาเซียนเป็นเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมถึง ความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาค เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้าย หรือ อาจกล่าวได้ว่าการเป็นประชาคมอาเซียนคือการทำให้ประเทศสมาชิก รวมเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” มีความแข็งแกร่งและมีภูมิทัศน์ที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ปลอดภัยและ

สามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น สรุปได้ว่า ศาสนานอกจากจะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม เอกลักษณ์ และจิตวิญญาณของประชาชนในชุมชนและประเทศนั้น ๆ แล้ว ยังเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง และควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ดำเนินไปตามครรลองหรือบรรทัดฐานของสังคม โดยปราศจากการพันธนาการ ดังนั้น ศาสนา จึงเป็นประติ�ักรรมทางความคิดอันสูงส่ง และมีคุณูปการ ต่อโลกและมนุษยชาติทั้งมวล บทความนี้ให้ความสำคัญศาสนาของประชาชนในรัฐสมาชิกประชาคม อาเซียน

2.7 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุฬารณีย์ ขอบใจกลาง (2559, น. 30-47) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการ ประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน: ในบริบทของผู้ปกครอง/ชุมชน ในโรงเรียนโครงการ Spirit of ASEAN ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนโดยพิจารณา บทบาทผู้ปกครอง/ชุมชนของโรงเรียนใน โครงการ Spirit of ASEAN ของ สพฐ. ผู้ปกครอง/ชุมชนมี บทบาทสำคัญในการให้ความร่วมมือส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมใน ชุมชน และมีบทบาท โดยตรงในการปลูกฝังความตระหนักรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้กับบุตรหลานใน ครอบครัวผ่านการเรียนรู้จากสภาพจริงภายในชุมชนโดยรอบท้องถิ่นของตนเอง ผู้ปกครอง/ชุมชนจึงมี บทบาทสำคัญในด้านการส่งเสริมความหลากหลายทาง วัฒนธรรมให้กับนักเรียน การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความตระหนักรู้ด้านการประยุกต์นโยบายของสถานศึกษาสำหรับโรงเรียน โครงการ Spirit of ASEAN ของ สพฐ. เพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาใน มุมมองผู้ปกครอง/ชุมชน 2) เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อผู้ปกครอง/ชุมชน ในการประยุกต์นโยบาย ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียนของโรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN ของ สพฐ. และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายวัฒนธรรมของ อาเซียน โดยการศึกษาจาก ผู้ปกครอง/ชุมชนที่อยู่รอบๆ โรงเรียนในโครงการ Spirit of ASEAN วิธี การศึกษาใช้การศึกษาทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรในการศึกษา คือ กลุ่มผู้ปกครอง/ชุมชน จำนวน 260 คน สำหรับการศึกษเชิง ปริมาณ และกลุ่มผู้ปกครอง/ชุมชน สำหรับการศึกษเชิงคุณภาพ จำนวน 40 คนจากผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครอง ชุมชนมีความตระหนักรู้ด้านการประยุกต์นโยบายของ สถานศึกษาสำหรับโรงเรียนโครงการ Spirit of ASEAN ของ สพฐ. เพื่อส่งเสริมความหลากหลายทาง วัฒนธรรมในสถานศึกษา ในมุมมองของผู้ปกครอง/ชุมชน พบว่า สถานศึกษามีการนำนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการมาใช้จริง ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ การตระหนักรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรม จากการ วิจัย พบว่าผู้ปกครอง ชุมชนมีความตระหนักรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องกับความ

หลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเองอยู่ร่วมกับกลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในโรงเรียน และด้าน แนวทางในการประยุกต์นโยบายส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของอาเซียน ผู้ปกครองชุมชนมีส่วนร่วมและส่งเสริมในท้องถิ่นของตนเองโดยช่วยให้กลุ่มชนต่างๆ ในท้องถิ่นสามารถยอมรับและทำความเข้าใจกลุ่มชนอื่นๆ ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเองได้

พลศักดิ์ สุขทรัพย์ทวีผล (2560, น. 18-46) ได้ศึกษารายงานเรื่องการทูตวัฒนธรรมโดยศึกษารณีการจัดกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาในจังหวัดชายแดน เพื่อส่งเสริม ความสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านโดยกระบวนการดำเนินงานของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และการดำเนินงานของจังหวัดซึ่งเป็นหน่วยราชการในส่วนภูมิภาคของกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมศึกษารณีตัวอย่างของจังหวัด สามจังหวัด คือ จังหวัดสระแก้ว หนองคาย และตาก ในฐานะตัวแทน วัฒนธรรม เขมร ลาวและเมียนมาร์ผสมผสานวัฒนธรรมล้านนา ทั้งนี้เพื่อให้ทราบผลการศึกษา ผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกรอบการทูตวัฒนธรรม ตามนัยทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการทูต ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การวิจัยและการดำเนินกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านนั้นมีความจำเป็นต้องใช้องค์ประกอบหลายประการเป็นสหวิทยาการ หรือการบูรณาการ ทั้งวิทยาการทางศาสนาวิทยาการทางการทูต โดยยึดหลักการตามกรอบของ แนวคิดการทูตวัฒนธรรม แต่ในการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านนั้น ยังคงยึดโยงกับบริบททูตวัฒนธรรม ที่จะดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมในกรอบกว้าง ทั้งภาษา ความคิด อุดมคติ อุดมการณ์ ทัศนคติ ประเพณี วิทยาการ ความรู้ การกีฬาและวิถีชีวิต การประชาสัมพันธ์ ภาพลักษณ์ของประเทศในด้านต่าง ๆ เพื่อผลักดันงาน การทูตวัฒนธรรมให้ได้รับการปฏิบัติอย่าง เข้มแข็งและผนึกแน่นกับการทูตทางการเมือง การทูตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงและอื่น ๆ เพื่อให้ มิตรประเทศเพื่อนบ้านเป็นกัลยาณมิตรต่อประเทศไทย ดังนั้นการทูตทางวัฒนธรรมในมิติศาสนาจึงมีความสำคัญ มีคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสันติสุขของประเทศและภูมิภาค รวมถึงสังคมโลกได้

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Description Research) ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และกลวิธีในการดำเนินงานส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมที่มีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรี สร้างแรงจูงใจ รวมทั้งมรดกร่วมด้านต่าง ๆ ทั้งชาติพันธุ์ วัฒนธรรมมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ “ความสัมพันธ์ไมตรีอันดีของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน แบบกัลยาณมิตร” แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้ผลของการศึกษาวิจัยปรากฏข้อมูลที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ จึงขอเสนอข้อมูลการดำเนินงานด้วยทฤษฎีประเมินผลคือ CIPP Model

ของสติเฟิลบีม หรือ CIPP Evolution Model

ประเวศ อินทองปาน (2562, น. 400–435) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางศาสนาในอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อตรวจสอบวัฒนธรรมทางศาสนาในอาเซียน 2) เพื่อทบทวนวัฒนธรรมทางศาสนาในประเทศไทย 3) เพื่อสำรวจวัฒนธรรมทางศาสนาในประเทศกัมพูชา และ 4) วิเคราะห์วัฒนธรรมทางศาสนาในประเทศไทยและกัมพูชา ผลการวิจัยพบว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งด้านภาษา ความเชื่อ ศิลปะ และประเพณีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการนับถือศาสนาของประเทศนั้นๆ ศาสนาสำคัญที่ชาวอาเซียนนับถือ คือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แต่ในยุคดั้งเดิมก่อนศาสนาหลักเหล่านี้เข้ามาประชาชนในอาเซียนนับถือธรรมชาติและวิญญาณ ศาสนาแรกที่เข้ามาคือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งมีอิทธิพลต่อทุกศาสนาในปัจจุบัน ลำดับต่อมาคือพระพุทธศาสนา มีการนับถือในประเทศพม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม และสิงคโปร์ เมื่อศาสนาอิสลามได้แพร่เข้ามาสู่อาเซียน ประมาณศตวรรษที่ 9 (พ.ศ.1400) ส่วนใหญ่จะนับถือบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย ส่วนศาสนาคริสต์ได้เข้ามาในยุคล่าอาณานิคมของชาวตะวันตก มีการนับถือเป็นหลักที่ประเทศฟิลิปปินส์ ส่วนประชาชนในอาเซียนที่มีเชื้อสายจีนนับถือศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ และพระพุทธศาสนาผสมผสานกันทั้งประเทศไทยและกัมพูชามีความเชื่อแบบเดียวกันในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรโบราณเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองพันปีทั้งสองศาสนาได้เป็นรากฐานวัฒนธรรมทางศาสนาของทั้งสองประเทศ ทำให้ประเทศไทยและประเทศกัมพูชามีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและเป็นวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันที่เรียกว่าพุทธผสมพราหมณ์ แต่ก็มี ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ เช่น ภาษาไทยมีวรรณยุกต์ ในขณะที่ภาษากัมพูชาไม่มีวรรณยุกต์ นอกจากนี้ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีอิทธิพลต่อประเทศกัมพูชามากกว่าประเทศไทยอย่างที่ปรากฏในด้านสถาปัตยกรรมโบราณและรูปปั้น ในขณะที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อประเทศไทยมากกว่าประเทศกัมพูชา ดังเช่นรูปแบบของเจดีย์พระพุทธรูปและภาษาบาลี อย่างไรก็ตามทั้งสองประเทศมีวัฒนธรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกันและมีอิทธิพลต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน

พระครูพิพิธจารุธรรม, สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล และเจริญ มณีจักร (2564, น. 11-22) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องภูมิปัญญาพุทธบูรณาการ: องค์ความรู้ วิถีปฏิบัติ และการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมในอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติทางพระพุทธ ศาสนา 2) ศึกษาการบูรณาการองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนากับสังคมในอาเซียนและ 3) วิเคราะห์การพัฒนาภูมิปัญญาพุทธบูรณาการกับการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมในอาเซียนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาพุทธบูรณาการในอาเซียนผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ด้านศิลปกรรม จิตรกรรมประติมากรรม และด้านหลักธรรม พบว่า มีการถ่ายทอดผ่านงานศิลปกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการเล่าเรื่องราว เกี่ยวกับพุทธประวัติ นิทาน

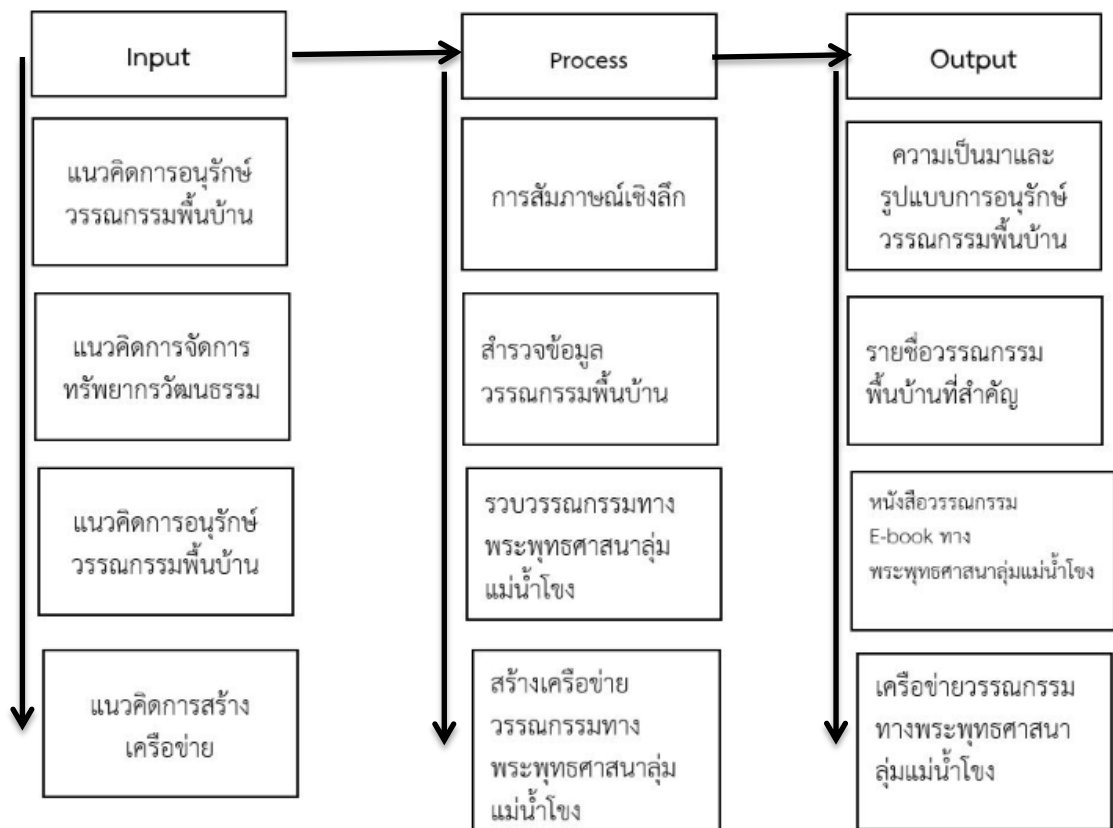
คติธรรม ที่สามารถศึกษาได้จากภาพตามฝาผนังของโบสถ์ วิหาร วัดกำแพง ปราสาท พระราชวัง ที่แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนสมัยนั้น ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาในการสร้างสื่อให้ผู้พบเห็นสามารถ เข้าใจหลักธรรมคำสอนได้ 2) ด้านการบูรณาการองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนากับ สังคมในอาเซียน พบว่า ต้องเข้าถึงหลักแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่แฝงไว้ โดยเฉพาะพุทธศิลป์ที่เป็น พระพุทธรูป เช่น เศียรแหลม หมายถึงปัญญา หูยาน หมายถึงความอดทน มองลาดต่ำ หมายถึง สำนวณระวาง นิ้วเป็นระเบียบ หมายถึง ความสามัคคีเพื่อน้อมนำไปสู่การศึกษาและปฏิบัติในการดำเนิน ชีวิตและยอมรับในประเพณี ประวัติศาสตร์เชื้อชาติทัศนคติ ค่านิยมในภูมิภาคอาเซียน และ 3) การ พัฒนาภูมิปัญญาพุทธบูรณาการกับการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมในอาเซียน พบว่า ต้องใช้หลักธรรม เป็นแกนในการบูรณาการ โดยยึดหลักเมตตา กตัญญูกตเวที สามัคคี และมีฆเนตรธรรม ให้ประสานกับ การดำเนินชีวิต ในการพัฒนาสังคมอาเซียนไปสู่ความสุขสงบ อย่างยั่งยืนต่อไป

พระมหาฉัตรชัย มูลสาร (2564, น. 71-79) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดย พระสงฆ์ผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ผ่าน วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะ 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดย พระสงฆ์ผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะ และ 3. เพื่อนำเสนอการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ เป็นการวิจัยแบบ ผสมวิธี ทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นทำการเก็บแบบสอบถามกับพระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ในเขตพื้นที่เทศบาล นครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป วิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิจัยเชิงคุณภาพเลือกกลุ่มตัวอย่างการวิจัยโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ พระสงฆ์และ ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสบการณ์ด้านงาน วรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะที่เกี่ยวข้องจำนวน 4 รูป โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสนทนา กลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัย การศึกษารูปแบบ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ผ่านวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุ 20-30 ปี มีพรรษา 6-10 พรรษา การศึกษาอยู่ในระดับชั้น มัธยมศึกษามากที่สุด ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมระดับ นักธรรมชั้นเอกมากที่สุด ศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับเปรียญธรรม 1-2 ประโยคมากที่สุด การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ผ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับ มุขปาฐะ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบเชิงรุก ด้านการเผยแผ่พุทธ ศาสนาแบบเชิงรับ และด้าน การเผยแผ่พุทธศาสนาแบบผสมผสาน ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาแบบ เชิงรุก พบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.84 ซึ่งเป็นความคิดเห็นในระดับมาก และมี ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.45 ด้าน การเผยแผ่พุทธศาสนาแบบเชิงรับ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.12 ซึ่งเป็นความคิดเห็นในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.71 และ ด้านการเผยแผ่พุทธ

ศาสนาแบบผสมผสาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 ซึ่งเป็นความคิดเห็นในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.52 การพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์ผ่านวาระธรรมทาง พระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะ มีการพัฒนารูปแบบ คือ 1. รูปแบบการท่องจำด้วยวาจา และการสาธยายทั้งโดยบุคคลคนเดียวหรือสาธยายเป็นหมู่คณะ โดยการยกอุทาหรณ์และนิทานประกอบ 2. รูปแบบการเผยแผ่โดยการพิมพ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา โดยการจัดพิมพ์และเผยแผ่ 3. รูปแบบการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ 4. รูปแบบการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ต และ 5. รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ต โดยการอัปโหลดหลักสูตร คำสอนผ่านการใช้ อินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นต้น และ การนำเสนอการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดย พระสงฆ์ผ่านวาระธรรมทางพระพุทธศาสนาฉบับมุขปาฐะ มีรูปแบบการนำเสนอผ่าน การเผยแผ่ ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ปัจจุบัน การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านกลยุทธ์การจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรม เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ และ การเผยแผ่ผ่านโลกโซเชียล โดยการใช้สื่อโซเชียลใน การนำเสนอการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.8 สรุปกรอบแนวคิด

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้บูรณาการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับ แนวคิดการศึกษาแนวคิด การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม ชนัญ วงษ์วิภาค และอมรชัย คทกิจโกศล, 2547, กนกวรรณ ชูชาญ, 2552 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมนรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546, Cohen & Uphoff (1981) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และทฤษฎีการเสริมสร้างเครือข่าย เพื่อประยุกต์ใช้ในการวิจัยศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านแม่ น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ออกแบบกรอบแนวคิดดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านแม่ฮ่องสอนเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม” เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้การดำเนินงานวิจัยตามแผนการดำเนินงานวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 การกำหนดพื้นที่วิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
- 3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การกำหนดพื้นที่วิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย คือ ประชากรที่นับถือพุทธศาสนาบาทเส้นทาง R3A เชื่อมโยงลาว และไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดอารยธรรมและ การเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคแม่ฮ่องสอนได้แก่

- 1) พื้นที่บ่อหาน บ่อเต็น แขวงหลวงน้ำทา เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
- 2) พื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

ทั้งนี้ เนื่องจากประชากรที่นับถือพุทธศาสนาบาทเส้นทาง R3A มีการเชื่อมโยงเส้นทางการค้าและท่องเที่ยวตามเส้นทางสายไหมใหม่ ที่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากการค้าขายทางเศรษฐกิจ การพัฒนาท่าเรือในเส้นทางเดินเรือที่เกี่ยวข้อง และเป็นเส้นทางของการเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยผสมผสานวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านแม่ฮ่องสอนเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่ม

ตัวอย่างโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 7 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวม 140 คน
2. กลุ่มประชาชนในพื้นที่ จำนวน 7 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวม 140 คน

โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรม E-book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

- 1) การสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่และผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน
- 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์ ปรากฏชนุมน นักวิชาการ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ จำนวน 12 รูป/คน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่นำมาสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มนั้น ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกพื้นที่ตัวแทนวิจัยจาก 7 แห่ง ได้แก่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

3) ขอบเขตด้านเนื้อหา

วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม โดยจะศึกษาถึงความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของคนไทยในภูมิภาคแม่น้ำโขง 3 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านภาษา และวรรณกรรม
- 2) ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
- 3) ความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบแม่น้ำโขง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย 2 แบบ คือ เครื่องมือเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเครื่องมือเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่

1.1 แบบสอบถามความต้องการของการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาในภูมิภาคแม่น้ำโขงโดยประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แบบสำรวจเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นความต้องการของการสร้างเครือข่าย ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาอื่น ๆ

1.2 แบบประเมินความพึงพอใจเป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อนวัตกรรม E – book
วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง

2) เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) ในเรื่องของวรรณกรรม
พื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่น้ำโขง

2.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) การสร้างเครือข่ายการเผยแพร่
ทางพระพุทธศาสนาในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

3.4 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

3.4.1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงปริมาณ

1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา หลักการ แนวคิดทฤษฎี จากตำรา
เอกสารงานวิจัย รายงานสรุป บทความวิชาการ งานวิจัย รวมทั้งระเบียบวิธีการวิจัย (Research
Methodology) โดยอาศัยกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์งานวิจัย
ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.1 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อกำหนดตัวแปร เนื้อหา กลุ่มประชากร กลุ่ม
ตัวอย่างและพื้นที่การวิจัยตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.2 ศึกษาค้นคว้า ตำรา เอกสาร ข้อมูลพื้นฐาน รายงานการสรุป วรรณกรรม
งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ข้อมูลพื้นฐานที่
ได้จากการสำรวจ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินผลตามประเด็นการศึกษาพร้อมทั้งสรุปผลเพื่อ
กำหนดเครื่องมือในการวิจัย

1.4 สร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิด
ในการวิจัยโดยแบบสอบถามเน้นให้มีลักษณะที่ผู้ตอบสามารถตอบตามข้อเท็จจริง เพื่อนำไปใช้เก็บ
ข้อมูล

1.5 สร้างนวัตกรรมนวัตกรรม E – book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่ม
แม่น้ำโขงในเนื้อหาสาระและประเมินผลตามประเด็นการศึกษาพร้อมทั้งสรุปผลเพื่อกำหนดเครื่องมือใน
การวิจัย

2) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ผู้วิจัยนำแบบสำรวจเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความ
เหมาะสมของข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา (Construct and
Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย แล้ว
จึงจะนำมาวิเคราะห์ด้วยดัชนี IOC (Index of item Objective Congruence) เพื่อให้ได้ข้อคำถามมี

ความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาชัดเจน ซึ่งมีค่า 0.60 ขึ้นไป คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์หาค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตร } \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความเหมาะสมระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่ + 1 = แนใจว่าเหมาะสม
 0 = ไม่แนใจ
 - 1 = แนใจว่าไม่เหมาะสม

2.2 นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ต่อไป

2.3 จัดพิมพ์เครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลงานวิจัย

3.4.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ

1 ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ

2 สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพซึ่งประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) ในเรื่องของวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านโขง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) การสร้างเครือข่ายการเผยแพร่ทางพระพุทธศาสนาในภูมิภาคหมู่บ้านโขง เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ

3 นำเครื่องมือเชิงคุณภาพที่คณะผู้วิจัยสร้างเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบประเมินพฤติกรรม โดยคณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (Face Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบด้านเนื้อหา ภาษาสำนวนที่ใช้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญตัดทอนเพิ่มเติมสำนวนภาษาในแต่ละประเด็นตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ

4 นำเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญฉบับสมบูรณ์จัดพิมพ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1.1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเข้าเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้เสนอต่อเขตพื้นที่เป้าหมายพื้นที่ ในงานวิจัย

- 1) พื้นที่บ่อทาน บ่อเต็น แขวงหลวงน้ำทา เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ประเทศลาว
- 2) พื้นที่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย

1.2) ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกแบบสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวมทั้งให้ผู้ช่วยวิจัยในพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสำรวจครบจำนวนตามเป้าหมาย จากนั้นนำแบบสำรวจที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดระเบียบข้อมูล

2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) ได้แก่ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูล จนถึงก่อนเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

(1) ติดต่อประสานกับผู้ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งบางส่วนเป็นการติดต่อประสานทางโทรศัพท์ และบางส่วนเป็นการติดต่อประสานด้วยตัวคณะผู้วิจัยเอง เมื่อได้รับการตอบรับแล้วจึงได้กำหนดตารางเวลาในการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้คณะผู้วิจัยนำมาเตรียมความพร้อมในการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลล่วงหน้า

(2) ยืนยันกำหนดการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในเรื่องของวัน เวลา และสถานที่เพื่อไม่ให้เสียเวลาทั้งสองฝ่าย

2.2) ขั้นตอนระหว่างทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการเดินทางไปยังสถานที่ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจนถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจนแล้วเสร็จ ทั้งนี้ ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยจะเก็บโดยพิจารณาจากความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ และการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับรูปแบบการวิจัยซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเน้นทั้งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดของขั้นตอน ดังนี้

(1) ศึกษาข้อมูลและเรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ผู้ประสานงานการวิจัยและนักวิจัย

จะต้องให้ ความระมัดระวังและให้ความเคารพต่อความเป็นชุมชน

- (2) ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารซึ่งถือว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับการสัมภาษณ์เจาะลึก กล่าวคือ การวิจัยเอกสารเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาและทำการค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการค้นคว้าทางเอกสารจะแบ่งออกเป็นเอกสารข้อมูลเดิม และเอกสารที่เป็นข้อมูลรอง ทุติยภูมิ กล่าวคือ เอกสารข้อมูลเดิมเป็นเอกสารหรืองานเขียนต้นฉบับ เป็นข้อมูลแรกที่ปรากฏ เช่น บันทึกหรือเป็นข้อมูลที่เก็บจากแหล่งกำเนิดข้อมูลโดยตรง ส่วนข้อมูลรองหรือข้อมูลทุติยภูมิเป็นข้อมูลที่คัดลอกมาจากคนอื่นอีกที ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์โดยตรง อย่างไรก็ตามก็ตีข้อมูลทั้ง 2 ประเภท ล้วนมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงได้เป็นอย่างดีเพื่อนำไปสู่แนวทางที่ดีที่สุด
- (3) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตามประเด็นที่กำหนดไว้
- (4) การบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูล การพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนทนาเป็นกลุ่ม จะทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้และเกิดความเข้าใจอย่างรอบด้าน แต่ขณะเดียวกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและได้บันทึกรวบรวมให้เป็นระบบอย่างเหมาะสมกับวิธีดำเนินการวิจัยกับกลุ่มประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ทีมวิจัยทำบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการผสมผสานวิธีการหลาย ๆ แบบ ที่สำคัญคือการเน้นกระบวนการปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผยให้ทุกคนสะท้อนข้อมูลและเก็บรวบรวมไว้ในประสบการณ์ตรงของตนเอง ทีมวิจัยจะมุ่งเน้นทำบันทึกและตรวจสอบข้อมูลเป็นรายวันเพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วน สามารถดำเนินการเพิ่มเติมให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอตามต้องการที่สุด

- 2.3) ขั้นตอนหลังทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้จะเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วเสร็จ จนถึงการจัดระบบข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์อภิปรายผล และสรุปผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รูปแบบการนำเสนอด้วยตารางและอธิบายเพิ่มเติม

1.1) นำข้อมูลจากแบบสำรวจตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) เป็นรายชื่อ ใช้วิเคราะห์คำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

1.2) นำข้อมูลจากแบบสำรวจตอนที่ 2 เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมในเนื้อหาสาระในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนัก 5 ระดับ จากนั้นนำไปบันทึกและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายรายชื่อ รายด้าน และความหมายในภาพรวม การแปลผลค่าเฉลี่ยตามหลักเกณฑ์ ของช่วงระดับคะแนน (Class Interval) (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545) 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำมาวิเคราะห์คำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปเป็นข้อมูลด้วยการเขียนเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเพื่อศึกษาและพัฒนาโดยเป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ จากการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม พบว่า

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลและศึกษาถึงความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง 3 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านภาษา และวรรณกรรม
2. ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
3. ด้านความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขง

โดยเนื้อเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณก่อนการเลือกพัฒนาเป็นนวัตกรรม E-book ทั้งหมดจำนวน 36 และคัดเลือกทำ Ebook เพื่อการทดลองในกลุ่มผู้เปราะบาง โดยสามารถจำแนกเนื้อหา กล่าวคือ

1. ด้านภาษาและวรรณกรรม วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางภาษาของกลุ่มชนในแต่ละพื้นที่ ภาษาและวรรณกรรมในเรื่องเล่ามักใช้ภาษาถิ่น เช่น ภาษาอีสาน ภาษาเขมร ภาษาไทลาว และภาษากะเลิง ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้ในปัจจุบันโดยรับอิทธิพลที่ทำให้พระพุทธศาสนาได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอันมาจากกษัตริย์ ผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่างการเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงนี้ ทำให้เกิดความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ทั้งในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ,วรรณกรรมและด้านพิธีกรรม เกิดการความผูกพันของผู้คน มีการถ่ายทอดภาษา วัฒนธรรม ไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำโขงจนเกิดความรู้สึกถึงความเป็นพี่เป็นน้อง จนกระทั่งถึงยุคล่าเมืองขึ้นจึงทำให้มีการแบ่งเส้นเขตแดนออกอย่างชัดเจน (สามารถ มั่งสั้ง, 2559)

หากจำแนกเนื้อหาตามโครงการของหลักวรรณกรรม สามารถแบ่งออกเป็นสองลักษณะหลักได้ กล่าวคือ วรรณกรรมบอกเล่า (Oral Literature) ส่วนใหญ่เป็นนิทานพื้นบ้าน คำสอนในรูปแบบของบทกลอน หรือโคลงฉันทที่ถ่ายทอดผ่านการเล่าเรื่องโดยพระสงฆ์ หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนใช้เวลาในการสืบทอดการเล่าเรื่องต่างๆ เหล่านี้มานานมากกว่า 10ปี ระหว่างช่วงเวลาในการออกสำรวจเก็บ) ทางที่กำหนดไว้ วรรณกรรมลายลักษณ์อักษรในแหล่งเส้น (Written Literature) เป็นอีกหนึ่งประเภทเอกสารที่พบในแหล่งที่สามารถเก็บเอกสารโบราณไว้ได้ เช่น คัมภีร์ใบลาน สมุดข่อย หรือจารึกที่มี

เนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา อาทิ ชาดก พระธรรมเทศนา และคำสอนของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในภาษาลาว และไทลาว โดยมีอายุตั้งแต่สมัยอาณาจักรอ้ายลาว เมื่อราวปี พ 620 .ศ.โดยพระเจ้าเม่งตี้กษัตริย์จีนได้นำศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรืออาจารย์วาท มาเผยแพร่ในอาณาจักร อ้ายลาวทำให้คนไทยได้นับถือศาสนาพุทธอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาพระธรรม โดยใช้ภาษาสันสกฤต จากหลักฐานบันทึกการถือเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติ เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ 1822 .ศ.ด้วยวรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดศีลธรรมและจริยธรรม แต่ยังช่วยในการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง

เนื้อเรื่องด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมจำนวน 20 เรื่อง เป็นเรื่องราวในเขตพื้นที่ อำเภอยะโฮงของ จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย และอำเภอบ่อหาน เมืองหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา ประเทศลาว โดยเนื้อหาของวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงสะท้อนความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมและผลกรรม โดยมากกว่า เรื่องเน้นการสั่งสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เช่น นิทาน 25 “ "พญาครุฑ" เรื่องนิทานเชียงเมี้ยนหรือนิทานที่ถูกเทศนศธรรมโดยพระและนำมาเล่าต่อให้ ” บผลกรรมของการทำบาปและบุญพิธีกรรมทางลูกหลานในชุมชนฟัง มีการสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งวรรณกรรมพื้นบ้านมีบทบาทในการส่งเสริมพิธีกรรมสำคัญ เช่น พิธีทอดกฐิน พิธีแห่ปราสาทผึ้ง และพิธีบวชลูกแก้ว ซึ่งล้วนเป็นพิธีกรรมที่มีรากฐานจากพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมและประเพณี เช่น ประเพณีบุญผะเหวด ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระเวสสันดร (เทศน์มหาชาติ) ชาดก และประเพณีสงกรานต์ที่มีรากฐานจากพุทธศาสนาและวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมการบำเพ็ญบุญและศีลธรรม นิทานและวรรณกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังคุณค่าทางศีลธรรม เช่น ความกตัญญู ความอดทน และเมตตาธรรม

ด้านความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขง วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงที่ได้สำรวจและบันทึกมาจากแหล่งข้อมูลไม่เพียงแต่สะท้อนความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมพฤติกรรมทางศาสนาในชีวิตประจำวันของผู้คนในประเทศลาวและไทย รวมถึงภูมิภาคนี้ โดยสามารถจำแนกได้เป็นวิถีชีวิตทางศาสนา คนไทยและชาวลาวในลุ่มแม่น้ำโขงใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น การนำคำสอนจากชาดกมาใช้ในการอบรมเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามบทบาทของวัดในชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นแหล่งรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านที่ถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ผ่านการเทศน์และการศึกษาพระธรรม โดยอิทธิพลต่อครอบครัวและชุมชนวรรณกรรมพื้นบ้านช่วยเชื่อมโยงครอบครัวและชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การฟังเทศน์ในช่วงเข้าพรรษา หรือการเล่านิทานชาดกให้เด็ก ๆ ฟังก่อนนอน การอนุรักษ์และถ่ายทอดวรรณกรรมพื้นบ้านในลาว มีการนำวรรณกรรมพื้นบ้านไปใช้ในรูปแบบสื่อดิจิทัล และกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงพื้นบ้าน ละครชาดก และเพลงพื้นเมือง

ด้านวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและธำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในภูมิภาคนี้ ล้วนได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมเหล่านี้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตสำนึกของเยาวชนกลุ่มเปราะบางให้เข้าใจและซึมซับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

เมื่อวรรณกรรมพื้นบ้านได้ถูกรวบรวมและแสดงชื่อพร้อมแหล่งข้อมูลดังตารางนี้

ตารางที่ 4.1 ตารางรายชื่อวรรณกรรมพื้นบ้านจากพื้นที่เป้าหมาย

ที่	ชื่อวรรณกรรมพื้นบ้าน	เนื้อหาต้น	จากพื้นที่
1	นิทาน เรื่องเต่ากับครุฑ	การแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความสามัคคี	เมืองบ่อแก้ว
2	นิทานเชียงใหม่ เรื่อง โทหกพระยาหลงหนอง	การเอาความความฉลาดเฉลียวเอาชนะ ในสถานการณ์ต่างๆ	เมืองบ่อแก้ว
3	เป็นย่อง อนุรักษ์การแต่ง) โดยลูก (กายแบบลาว กระเต็น	(อนุรักษ์การแต่งกายแบบลาว)	เมืองหลวงน้ำทา
4	อนิงสงค์การสร้างโรงเรียน	เนื้อหาการเทศน์เพื่อให้ผู้คนเข้าใจ ความเจริญรุ่งเรืองของการพัฒนาการศึกษา และการสร้างโรงเรียน	เมืองหลวงน้ำทา
5	คำขอขมากรรม ผัวและเมีย	ทุกวันพระ ผัวเมียต่างต้องทำการขอขมากรรม ที่ทำไม่ดีต่อกัน เป็นกุศโลบายให้รักกัน ถนอมน้ำใจกัน	เมืองบ่อเต็น
6	อธิษฐานอุโบสถ	การเดินทางพักแรมหรือการขอเข้าใช้พุทธสถานสถานที่ต่างๆ จำเป็นต้องมีการกล่าวคำขออนุญาต	เมืองบ่อเต็น
7	เตือนปาวมวชน	โคลงกลอน อนแสดงการกรครอง ความเชื่อ วิถีชีวิตที่มีพื้นฐาน ในพระพุทธศาสนา อันมีแนวทางที่ทำให้พ้นจากกากระทำกรรมชั่วได้	เมืองบ่อแก้ว
8	คำทนาย (คำทำนาย)	คำทำนายเรื่องสิ่งแวดลอมที่จะเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ประชาชนระวังการใช้ชีวิตและพัฒนาความคิดให้ดูแลสิ่งแวดลอม	เมืองบ่อแก้ว
9	นิทานเชียงใหม่ เรื่องก่องก้นให้พะยาเบ็ง	เป็นนิทานเสียดสี เรื่องการใช้ความฉลาดเฉลียวให้การปราบพยศของเจ้าเมือง	เมืองหลวงน้ำทา
10	ปัญหา	การนำปัญญามาใช้ในการแก้สถานการณ์ปัญหาต่างๆ	เมืองหลวงน้ำทา
11	เสียงแดนลาว สาวลงช่วง	บทประกอบการร้องเล่นของชาวลาวกับเครื่องดนตรี	เมืองบ่อเต็น
12	หน้าที่ ชาวหนุ่ม	การปฏิบัติตัวของชายหนุ่มให้ดูแลรักษาบ้านเมือง ด้านประเพณี ศาสนา การปกครอง และอื่นๆ	เมืองบ่อเต็น
13	ปัญหาชวนคิดเรื่อง แล้ว	แล้วคือ นกอินทรียกาบเนื้อไปยังที่ต่างๆ	เมืองบ่อแก้ว

	กาบจิ้น	ทำให้ผู้ฟังได้วิเคราะห์ปัญหาและสามารถใช้ปัญหาในการแก้ไขปัญหาได้	
14	นิทานพื้นบ้าน พระเงินและนางคำ	นิทานพื้นบ้านที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของคฤหัสถ์และสงฆ์	เมืองบ่อแก้ว
15	นิทานเรื่อง แมวเฒ่าเข้าบวช	นิทานที่สอนเรื่องความดีงามและความซื่อ	เมืองหลวงน้ำทา
16	นิทานพื้นบ้านเรื่อง เสือเฒ่าจำศีล	นิทานที่เล่าต่อมามากันมา เรื่องความฉลาดของเสือที่เป็นจำศีลภาวนา แต่สุดท้ายจับผู้มานับถือกราบไหว้กิน ก็สามารถสอนให้เรา รู้จักระวังในสิ่งที่มองเห็นและพิจารณาให้ถ่วงถี่	เมืองหลวงน้ำทา
17	นิทานพื้นบ้าน เรื่องคนโกหกกับคนหลอกหลวง	นิทานพื้นบ้าน เล่าให้ลูกหลานในประเทศลาวฟังมาเนิ่นนานแล้ว เมื่อคนซื่อโกหก มาเจอกับคนที่หลอกหลวง ก็แพ้วกันไปตามแสดงถึง ต่างคนต่างรู้เหลี่ยมของแต่ละคน	เมืองบ่อเต็น
18	นิทานเรื่อง ตาบอดคล้ำข้าง	คนตาบอดคล้ำก็ต่างจับและเจอในส่วนที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดจินตนาการที่ต่างกันไป	เมืองบ่อเต็น
19	นิทานพื้นบ้าน เรื่องหลวงพ่อกดทับควาย	การใช้ไหวพริบของชาวบ้านที่สั่งสอนให้พระองค์หนึ่งเข้าใจธรรมะ และแก้เผ็ดความโลภของพระองค์นี้	เมืองบ่อแก้ว
20	นิทานพื้นบ้านเรื่อง ช้างกับนกกระจอกฟ้า	ช้างทงตนว่ามีความแข็งแรงแต่สามารถโดนนกกลมได้ ด้วยแรงสามัคคี	เมืองบ่อแก้ว
21	นิทานพื้นบ้าน เรื่องการถูกหัวเหื่อน	การแก้ปัญหาด้วยปัญญา	เมืองหลวงน้ำทา
22	นิทานเชียงใหม่เรื่อง โทหกพระยากินขี้แร้ง	การปกครองและการใช้แลเหลี่ยมในการแก้ปัญหา	เมืองหลวงน้ำทา
23	นิทานเชียงใหม่เรื่อง การพนันกันพ่อค้าเมือง	การพนันกันของพ่อค้าหนุ่มกับพระเพื่อที่จะข้ามน้ำไปอีกฝั่งหนึ่งแต่ก็ต้องพลาดพลั้งเสียพนันด้วยความฉลาดของพระน้อย	เมืองบ่อเต็น
24	นิทานพื้นเมือง เรื่องหัวพ่อวัดเหนือสอนหลวงพ่อวัดใต้	หลวงพ่อบุญญาธิษฐานให้เหนียวห้วงของและมักมาก จึงมีการหลอกหลวงกันของชาวบ้านที่วางแผนเอาลูกสาวไปหลอกท่าน จนสุดท้าย ก็ได้กันระหว่างหลวงพ่อบุญญาธิษฐานและหลวงพ่อบุญญาธิษฐาน เป็นการสั่ง	เมืองบ่อเต็น

		สอนให้ท่านรู้จักการปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง	
25	นิทานพื้นบ้านเรื่อง กำพรวัวเปิดตอนหัวเขี้ยว	เรื่องกาเปิดสมบัติของแม่ที่มอบให้ลูกเลี้ยงของตนเอง	เมืองบ่อแก้ว
26	นิทานพื้นบ้านเรื่อง กากินบั้ง	นิทานที่เล่าถึงเหตุที่ว่าทำกาถึงต้องไล่กินบั้งเสมอ(หนอน)	เมืองบ่อแก้ว
27	นิทานพื้นบ้าน เรื่องนกเค้าแมวและฟาน	นิทานสอนใจเรื่องการบวยความผิดให้คนอื่น	เมืองหลวงน้ำทา
28	ตำนานเรื่อง หมากน้ำปุง	เรื่องราวของการกำเนิดของชนชาติลาว	เมืองหลวงน้ำทา
29	นิทานพื้นบ้าน เรื่องสมบัติของพ่อ	การสอนให้ลูกรู้จักคิด ของพ่อที่มีลูก สามคน เพื่อการจัดการสมบัติที่เหลือและมอบให้	เมืองบ่อเต็น
30	นิทานพื้นบ้าน เรื่องนกมีหูหนุมมีปีก	เรื่องราวของค้างคาวที่ขี้เกียจโดยไม่ยอมสร้างรังเหมือนนก แต่ก็บอกตนเองว่าเป็นหนู พอเจอนกก็บอกว่าตนเองเป็นนก เพราะไม่อยากสะสมอาหารเหมือน เพราะไม่ช่วยทำงานทั้งสองฝ่ายจึงไม่รู้ว่าจะเป็นเช่นใด	เมืองบ่อเต็น
31	นิทานพื้นบ้าน เรื่องนางเต่า	โคลงกลอนเรื่องราวของหงส์ที่ช่วยเหลือเต่าให้บินได้ แต่สุดท้ายก็ต้องตกลงมาเพราะปากของตนเอง	เมืองบ่อแก้ว
32	นิทานพื้นบ้าน เรื่องคนตกเบ็ดและกา	นิทานที่สอนให้คนเชื่อฟังในคำสั่งสอนของบรรพบุรุษ	เมืองบ่อแก้ว
33	นิทานพื้นบ้าน เรื่องสังสินไชย	นิทานพื้นบ้านที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และปรากฏในงานวาดเขียนผนังเกือบทุกวัดในเมืองลาว	เมืองหลวงน้ำทา
34	นิทานพื้นบ้านเรื่อง ท้าวสีทน	นิทานพื้นบ้านเรื่องท้าวสีทน	เมืองหลวงน้ำทา
35	คำโอม สู่ขวัญ เสา (คาถา) เอือน บ้านใหม่	บทสวดเพื่อการขึ้นบ้านใหม่	เมืองบ่อเต็น
36	นิทานพื้นบ้าน เชียงเมียง เรื่องนายเชียงเมียงไปเก็บหมากพริก	เรื่องราวของเจ้าพระยาสั่งให้เชียงเมียงไปเก็บพริก แต่เขากับไม่ทำ แต่ไปนอนเฝ้าพริก	เมืองบ่อเต็น

ดังนั้น เมื่อมีการวิเคราะห์และจัดกลุ่มวรรณกรรมที่รวบรวมมาได้ให้เข้ากับกรอบการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมตามรูปแบบ 1. ด้านภาษา และวรรณกรรม 2. ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม 3. ด้านความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทย

แถบกลุ่มน้ำโขง

โดยมีนิทานที่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมเลือกเพื่อนำไปพัฒนาเป็นเครื่องมือทางนวัตกรรม Ebook ได้แก่

วรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง

อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน จากเมืองบ่อแก้ว สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประชาชนลาวคำขอขมากรรม ของผัวเมีย จากเมืองหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตย

คำสอนอนุชนพระพุทธศาสนาจากเมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว วิพระพุทธศาสนา
ประชาชนลาว

เนื่องจาก จัดเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ในรูปแบบนิทาน โคลงและเนื้อความในกัณฑ์เทศน์มีลักษณะทาง
ภาษาและอัตลักษณ์ทางวรรณกรรม สอดแทรกด้วยความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และ
วัฒนธรรม อีกทั้งยังเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบกลุ่มน้ำโขงได้อย่างดี

4.2 ผลการสร้างเครือข่ายวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม พบว่า

นิทานวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ได้ถูกเลือกเพื่อนำไปพัฒนาเป็นนวัตกรรมนำ
ร่อง และเขียนโค้ดพัฒนาเป็น E-book ได้แก่

วรรณกรรมพื้นบ้านทางพุทธศาสนาเรื่อง

อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน จากเมืองบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 1

คำขอ 2 ขมากรรม ของผัวเมีย จากเมืองหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

“ 3 คำสอนอนุชนจากเมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐ ”ปรัชญาชีวิตตามวิถีชาวลาวในพระพุทธศาสนา :
ประชาธิปไตยประชาชนลาว

เนื่องจาก จัดเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน ในรูปแบบนิทาน โคลงและเนื้อความในกัณฑ์เทศน์มี
ลักษณะทางภาษาและอัตลักษณ์ทางวรรณกรรม สอดแทรกด้วยความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียม
ประเพณี และวัฒนธรรม อีกทั้งยังเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบกลุ่มน้ำโขงได้
อย่างดี

การออกสำรวจในพื้นที่และการสนทนากลุ่ม สามารถเลือกตัวแทนของวรรณกรรมอัน
ทรงคุณค่าในพื้นที่ของตนยอมรับและเป็นตัวแทนเรื่องในวรรณกรรมทั้งหมดที่มีอยู่ เรื่อง ให้นำไป 48
พัฒนาต่อยอดโดยระบบและรูปแบบดิจิทัล ทั้งนี้ e-book ทั้ง เล่มจะถูกวางโครงสร้างการพัฒนา 3
เนื้อหา ภาพและส่วนบรรยาย เพื่อจัดทำให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ในภูมิภาค
และทำการเผยแผ่ จัดทำตัวอย่างในการทดลองสื่อวัฒนธรรมออนไลน์ชนิดนี้ ตามลำดับดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงภาพ E-book เล่มที่ 1 “อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน ”จากเมืองบ่อแก้ว
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเนื้อหาภายในเล่มของสื่อวัฒนธรรมเพื่อการเชื่อมโยงทาง
พระพุทธศาสนา ภาพที่ 4. ภาพ 2E-book เล่มที่ คำขอขมากรรม ของผัวเมีย จากเมืองหลวงน้ำทา 2
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเนื้อหาภายในเล่มของสื่อวัฒนธรรมเพื่อการเชื่อมโยงทาง
พระพุทธศาสนา และภาพที่ 4. ภาพ 3E-book เล่มที่ 3 “คำสอนอนุชนปรัชญาชีวิตตามวิถีชาว :

ลาวในพระพุทธศาสนา ”จากเมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเนื้อหาภายในเล่มของสื่อนวัตกรรมเพื่อการเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 4.1 แสดงภาพ E-book เล่มที่ 1 “อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน” จากเมืองบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บทเทศน์เรื่อง “อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน” ซึ่งปรากฏในบันทึกหรือคัมภีร์เทศนาในประเทศลาว มีความลุ่มลึกทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอย่างมาก โดย “อนิงสงค์” หมายถึง อานิสงส์ หรือ ผลบุญอันยิ่งใหญ่ ที่ผู้สร้างจะได้รับจากการกระทำอันเป็นกุศลนั้น

การสร้างโรงเรียนในบริบทของพระพุทธศาสนาและสังคมลาว ไม่ใช่เพียงแค่การสร้างสถานศึกษา แต่มี **นัยทางธรรม** และ **นัยทางสังคม** ที่ลึกซึ้ง โดยผ่านการซักถามขณะทำการ focus group ดังนี้

1. นัยทางพระพุทธศาสนา

1.1 เป็นการสร้างปัญญาบารมี

- การให้การศึกษาแก่ผู้อื่น ถือเป็น การสร้าง “ปัญญาทาน” ซึ่งสูงกว่าทานประเภทอื่น เพราะปัญญานำไปสู่การพ้นทุกข์

- ตรงกับหลักในพระพุทธศาสนา “ปัญญา ๘ เอกเสยา นรานัง” — ปัญญาเป็นแสงสว่างของมนุษย์

1.2 ส่งเสริมศีลธรรมในสังคม

- โรงเรียนเป็นแหล่งปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชน โดยเฉพาะในอดีตที่ “วัดคือโรงเรียน” และ “พระคือครู”
- การสร้างโรงเรียน จึงมีนัยใกล้เคียงกับ การสร้างวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางแห่งธรรม

1.3 เป็นการสืบต่อพระศาสนา

- ผู้มีความรู้ย่อมสามารถเข้าใจธรรมะลึกซึ้งมากขึ้น
- สร้างคนให้รู้จักบุญ-บาป ดี-ชั่ว และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมวินัยในอนาคต

2. นัยทางวัฒนธรรมและสังคม

2.1 การสร้างคนดีให้สังคม

- โรงเรียนในสมัยก่อนมักมีพระสงฆ์และผู้นำชุมชนร่วมก่อตั้ง เพื่อปลูกฝังทั้งความรู้และคุณธรรม
- ถือว่าเป็น “ทานเพื่อส่วนรวม” ที่มีผลยาวนานและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

2.2 เป็นกุศลกกรรมที่ยั่งยืน (อนันตริยกรรม)

- แม้เจ้าของบุญจะละโลกไปแล้ว แต่ผลของโรงเรียนยังดำรงอยู่ และยังคงให้ผลบุญต่อเนื่องตามหลัก “กาลานุกรม”

2.3 สร้างความสามัคคีในชุมชน

- การร่วมกันสร้างโรงเรียน คือการรวมใจเป็นหนึ่งในชุมชน ซึ่งตรงกับหลัก “สังคหัตถุ 4” เช่น ทาน ปิยวาจา และสมานัตตา

ข้อความตัวอย่างจากบทเทศน์ที่พบบ่อยในลาว

“ผู้ใดสร้างสถานศึกษาหรือโรงเรียน ให้เป็นที่เรียนแห่งเด็กน้อยจักมีบุญใหญ่ ปัญญาบารมีจักเพิ่มพูน เป็นแสงประทีปแห่งพระศาสนา ดุจสร้างสะพานข้ามห้วงทุกข์ ให้หมู่ชนได้ข้ามสู่ฝั่งธรรม”

การสร้างโรงเรียนในมุมมองของพระพุทธศาสนาในลาว เป็น อานิสงส์ของ ”ทานบารมี“ ที่เน้นการให้ความรู้มากกว่าวัตถุ เป็นการ สร้างรากฐานของชาติและพระศาสนา ควบคู่กัน เป็น ลีอกกลางแห่งธรรม ที่เปลี่ยนแปลงสังคมได้ด้วยหลักธรรม

เมื่อนำเนื้อหาามาวิเคราะห์จึงได้วางแผนและออกแบบ โครงสร้าง E-book

“อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน”

แผนการออกแบบ ปกหน้า ชื่อเรื่อง “อนิงสงค์แห่งการสร้างโรงเรียน”

คำโปรย “สร้างสถานศึกษา ดุจสร้างแสงสว่างแห่งปัญญาในพระศาสนา”

ภาพประกอบ โรงเรียนพื้นบ้านล้อมรอบด้วยวัดหรือพระสงฆ์ และต้นโพธิ์

โครงสร้างเนื้อหา:

คำนำ

โรงเรียน คือสถานที่เพาะเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญา โรงเรียนในโลกนี้เป็นเช่นบันไดที่นำไปสู่การเข้าใจโลกหน้า การสร้างโรงเรียน จึงไม่เพียงแต่เป็นการบริจาคทรัพย์ แต่คือการลงทุนทางธรรมที่เกื้อกูลพระศาสนาและชนรุ่นหลัง

บทที่ 1 ความหมายของ ในทางพระพุทธศาสนา “อนิงสงค์”

- ความหมายของคำว่า (อนิงสงค์ :ลาว) "อานิสงส์"
- ประเภทของอานิสงส์ :ทาน ศิล ภาวนา
- การสร้างโรงเรียนเป็นทานบารมีแบบใด
- เชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ข้อคิด “การให้ที่ยิ่งใหญ่ มิใช่ทองคำ แต่คือการให้ปัญญาให้คนรู้แจ้งโลก”

บทที่ 2 โรงเรียนในวิถีชีวิตชาวลาว

- โรงเรียนในอดีตตั้งอยู่ในวัด
- พระสงฆ์เป็นครู วัดเป็นศูนย์กา –รเรียนรู้
- ความเชื่อเรื่อง ”การเรียนคือบุญ“
- วิถีของชาวบ้านที่ร่วมแรงสร้างโรงเรียน ถือเป็น ของชุมชน ”บุญร่วม“

สุภาษิตลาว “ให้เงินได้กินวันหนึ่ง ให้ปัญญากินได้ตลอดชีวิต”

บทที่ 3 อนิงสงค์ 10 ประการแห่งการสร้างโรงเรียน (เรียบเรียงในรูปแบบเทศนา พร้อมคำอธิบายแบบง่าย ๆ)

1. ได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างสะพานแห่งธรรม
2. เป็นผู้ต่อชีวิตพระศาสนา
3. ได้เกื้อกูลผู้มีปัญญา
4. ได้สร้างแสงสว่างให้แก่ผู้คน

5. มีบาร์มีทางปัญญาในภพหน้า
6. ทำให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรือง
7. ก่อให้เกิดบุญแก่ลูกหลาน
8. ป้องกันอบายภูมิด้วยอานุภาพแห่งปัญญา
9. เป็นแบบอย่างแห่งผู้นำทางธรรม
10. ผลบุญสืบเนื่องยาวไกลไม่สิ้นสุด

บทที่ 4 เปรียบธรรมในบทเทศน์ลาวโบราณ

- ยกตัวอย่างบทเทศน์พื้นบ้าน เช่น “การสร้างโรงเรียน เปรียบเหมือนการขุดบ่อน้ำไว้กลางบ้าน น้ำแห่งปัญญาจักไหลรินไม่รู้จบ ซโลมใจให้เย็นด้วยธรรม”
- บางบทเปรียบโรงเรียนว่า “ที่เติบโตเพื่อให้ร่มเงาแก่โลก ”ต้นโพธิ์“

บทที่ 5 วิธีนำอานิสงส์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- หากยังไม่สามารถสร้างโรงเรียนได้ เช่น ร่วมบริจาค สนับสนุนทุนการศึกษา
- เป็นครู เช่น ให้ความรู้ด้วยเมตตา
- เป็นนักเรียน เช่น เรียนด้วยจิตศรัทธา
- เป็นพ่อแม่ เช่น ส่งเสริมลูกหลานให้ใฝ่เรียนรู้

หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ร่วม

- สังคหวัตถุ 4
- ทานบารมี
- วิริยะบารมี
- อุเบกขาในการอบรมลูกศิษย์

บทส่งท้าย สร้างโรงเรียนในโลกนี้ คือการสร้างวัดแห่งธรรมในหัวใจของมนุษย์ ผู้ใดได้ร่วมอนุโมทนา และทำบุญเช่นนี้ จักได้ปัญญาส่องทางทั้งในภพนี้และภพหน้า ขอให้บุญแห่งโรงเรียนนี้ เป็นสะพานสู่สันติสุขของโลก

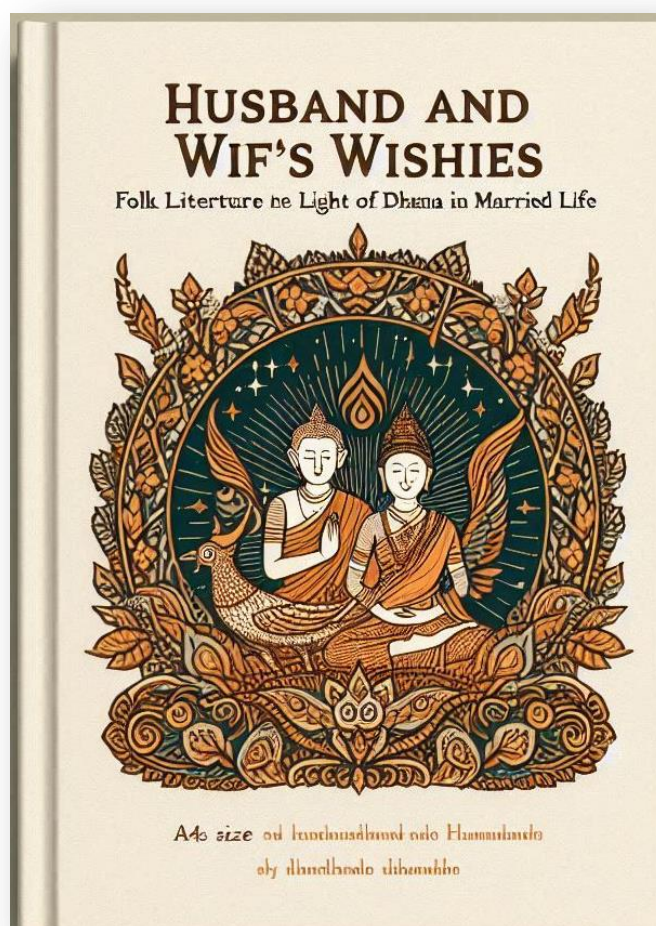
ภาคผนวก (เสริม)

- ภาพวาดสื่อความหมาย
- คำสอนพระเกจิในลาวเกี่ยวกับการศึกษา
- QR Code วิดีโอเทศนา
- แบบฝึก สำหรับนักเรียน ”เขียนคำขอบุญจากการศึกษา“

จากหนังสือ e-book เล่มที่ นี้ โรงเรียนคือรากฐานแห่งพระศาสนาในใจเยาวชน การสร้าง

โรงเรียน มิได้เป็นเพียงการก่อสร้างทางวัตถุ หากแต่เป็น ลงในหัวใจของ ”การปลูกต้นกล้าธรรมะ“ เยวชน ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของอนาคตพระศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขง โรงเรียน คือ แหล่งบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งศีลธรรม

ในบริบทของประเทศลาว ไทย และเพื่อนบ้านในแถบกลุ่มแม่น้ำโขง โรงเรียนหลายแห่งมีรากฐานมาจากวัด พระสงฆ์เคยเป็นครู ผู้เรียนต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีธรรมะเป็นแกนกลาง การสร้างโรงเรียนจึงเท่ากับการสร้างพื้นที่สำหรับฝึกฝนศีล สมาธิ และปัญญาในระดับพื้นฐาน อย่างไรก็ตามสิ่งที่การสนทนากลุ่ม Focus Group พบเพิ่มเติม คือ อนิงสงค์ หรือผลบุญที่เกื้อกูลเยวชนให้มีจิตสำนึกทางธรรม การสร้างโรงเรียนให้กับเยวชนในภูมิภาคนี้ คือการ ถ่ายทอดแสงแห่งพระธรรม ไปสู่คนรุ่นใหม่ ไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ยังฝังคุณธรรมที่สืบทอดจากพระไตรปิฎกลงในวิถีชีวิตของเด็ก เยวชนที่เติบโตจากโรงเรียนที่เต็มไปด้วยเมตตาและปัญญา ย่อมเป็นพลังบริสุทธิ์ที่ช่วยสืบสานพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง หนึ่งในผู้ให้ข้อมูลขณะทำการสนทนากลุ่ม Focus Group การเผยแผ่พระศาสนาที่ผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นในกลุ่มน้ำโขง วัฒนธรรมการทำบุญ การก่อสร้างโรงเรียน การสนับสนุนการศึกษา ล้วนฝังอยู่ในวิถีชุมชน อานิสงส์จากการสร้างโรงเรียนจึงไม่ใช่เพียงผลบุญส่วนบุคคล แต่เป็น บุญส่วนรวม ที่ต่อยอดเป็นพลังชุมชนในการสืบพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย เข้าใจได้จริง และยังคงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และเยวชนคือพุทธศาสนิกชนในอนาคต การวางรากฐานโรงเรียนที่ดี คือการปูทางให้เยวชนมีโอกาสเข้าถึงธรรมะ มีสติรู้เท่าทันชีวิต และใช้ความรู้คู่คุณธรรมในการดำรงชีวิต จิตใจที่ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมเป็นผู้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำรงพระศาสนาในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง สร้างโรงเรียนหนึ่งหลัง เท่ากับสร้าง ”พระธรรมล้านบรรทัดในใจคนรุ่นใหม่อนิงสงค์จึงมิได้หยุดอยู่ที่การให้ แต่คือการส่งต่อแสงสว่างที่จะไม่ดับลงง่าย ๆ ” บนผืนแผ่นดินกลุ่มแม่น้ำโขง

ภาพที่ 4. ภาพ 2E-book เล่มที่ สาธารณรัฐ คำขอขมากรรม ของผัวเมีย จากเมืองหลวงน้ำทา 2 ประชาธิปไตยประชาชนลาว

วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง ถือเป็นการเปิดหน้าต่างสู่ภูมิปัญญา "คำขอขมากรรมของผัวเมีย" และคติธรรมในวิถีชีวิตของชาวลาวที่ฝังแน่นอยู่กับพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนและเชื่อมโยงกับสังเคราะห์ในหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งในหลายมิติ โดยมีข้อขณะทำการสนทนากลุ่ม Focus Group ว่า เป็นชนิดหนึ่งของหลักกรรม คำขอขมากรรม" และการขอขมา เรื่อง (กัมมวิบาก) สะท้อนความเชื่อในหลักกรรม ว่าทุกการกระทำมีผลตอบสนอง การที่ผัวเมียขอขมากัน "ของผัวเมีย วาจา ใจ ล้วนมีผล และค เป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจว่าการล่วงเกินกันทั้งทางกายวขอขมาเพื่อไม่ให้ผลกรรมนั้นสืบเนื่องไปในภายหน้า สอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาเรื่อง อโหสิกรรม คือ การยกโทษให้กัน และไม่ถือโทษจองเวร ซึ่งเป็นหนทางสู่ความสงบภายใน และเมื่อการอยู่ร่วมกันด้วยเมตตา กรุณา และอุเบกขา สามิภรรยาในวรรณกรรมเมื่อเกิดการกระทบกระทั่งกัน ก็ยังมีความสามารถที่จะ ถอยใจ และ ขอขมา กันได้ สิ่งนี้สะท้อนถึง พรหมวิหาร โดยเฉพาะเมตตาและ 4 อุเบกขา ที่เป็นหัวใจของการดำรงชีวิตคู่ในทางธรรม พระครูยังกล่าวเสริมว่า ความซื่อสัตย์และซื่อสัตย์ต่อกันทั้งทางกายและ สัมมาทิฐิ คำสอนประเภทนี้มักแฝงคำสอนให้สามิภรรยาใจ มีการยอมรับผิด และไม่ยึดมั่นในอัตตา ซึ่งตรงกับหลัก อริยมรรค โดยเฉพาะ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) ชาวลาวท่านหนึ่งกล่าวว่า การแก้กรรมและปิดวัฏสงสารทาง (ความดีริชอบ) และ สัมมาสังกัปปะ คินดีชั่วครว แต่เป็นการ ปิดครอบครวั การขอขมากรรมในครอบครวั ไม่ใช่เพียงเพื่อวัฏจักรของความ

ขัดแย้ง ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบของ พระพุทธศาสนาเน้นการตัดวงจรแห่งทุกข์ และการ "สังสารวัฏ" ขอบขามันในชีวิตคู่ ก็คือรูปธรรมหนึ่งของการตัดภพตัดชาติในด้านจิตใจ เป็นจุดเริ่มต้นของความ มั่นบ้านลาวเหล่านี้มักถูกเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมลาวแบบพุทธ วรรณกรรมในงานบุญประเพณี เช่น บุญข้าวประดับดิน หรือบุญขอมาบรรพบุรุษ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์หลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิต จริง โดยเฉพาะเรื่อง ความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม แม้ว่าวรรณกรรมพื้นบ้าน คือคำสอนแห่งปัญญา ที่ไม่เพียง "คำขอขมากรรมของผัวเมีย" ส่งเสริมความเข้าใจในชีวิตคู่ แต่ยังเป็น เครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งลงในใจของผู้คน ผ่านภาษาและเรื่องราวใกล้ตัวที่จับต้องได้ แต่ชนชาวลาวยุคใหม่ก็ให้ความใส่ใจน้อยลงและปฏิบัติตามคำสอนเหล่านั้นน้อยลงทุกเมื่อเชียว

โครงร่าง e-book เรื่อง "คำขอขมากรรมของผัวเมีย" วรรณกรรมพื้นบ้านกับแสงธรรมในชีวิตคู่ : ผ่านการออกแบบให้เข้ากับทั้ง รูปแบบวรรณกรรมพื้นบ้านลาว และ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดย เน้นเนื้อหาที่อ่านง่าย เข้าถึงได้ และแฝงหลักธรรมอย่างกลมกลืน

โครงร่าง e-book

ปกหน้า ภาพประกอบแนวพื้นบ้านลาว แสดงภาพผัวเมียที่ขอขมากันหน้าบ้านหรือในวัด

ชื่อเรื่อง "คำขอขมากรรมของผัวเมีย" วรรณกรรมพื้นบ้านกับแสงธรรมในชีวิตคู่ :

คำนำ

- อธิบายความสำคัญของการนำวรรณกรรมพื้นบ้านลาวมาศึกษา
- แนวคิดเบื้องต้นของ กับพระพุทธศาสนา "คำขอขมากรรม"
- จุดมุ่งหมายของ e-book: เพื่อใช้ในการศึกษาเผยแผ่ธรรมะเชิงวัฒนธรรม-

บทที่ 1 ที่มาของเรื่องเล่า "คำขอขมากรรมของผัวเมีย"

- ที่มาของวรรณกรรมพื้นบ้านลาว
- การถ่ายทอดทางวาจาในชุมชน
- ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องกรรมระหว่างสามีภรรยา
- คำลาวพื้นถิ่นที่ใช้ในเรื่อง พร้อมคำแปล

บทที่ 2 เนื้อเรื่องฉบับพื้นบ้าน (แปลและถอดความ)

- ถอดความเรื่อง จากภาษาลาวพื้นถิ่นเป็นภาษาไทย "คำขอขมากรรมของผัวเมีย"
- ใช้รูปแบบบทสนทนา คำคม + คำพูดโบราณ +
- เสริมคำสอนท้ายบท เช่น "หากมีไต่เอาลิ้มขอขมากัน กะคือวันแห่งเวรบาบไปได้นอน"

บทที่ 3 หลักธรรมที่ปรากฏในเรื่อง

- อธิบายหลักธรรมพุทธศาสนาที่แฝงในเรื่อง เช่น:
 - กรรม (กัมมวิบาก)
 - อโหสิกรรม
 - พรหมวิหาร 4
 - การรู้จักภัยและเมตตา
- เปรียบเทียบกับพระไตรปิฎกพระธรรมเทศนา/

บทที่ 4 แก่คิดสำหรับชีวิตอยู่ในยุคปัจจุบัน

- การปรับใช้คำสอนของเรื่องในชีวิตครอบครัวสมัยใหม่
- ตัวอย่างสถานการณ์ที่ควรกัน ”ขอขมากรรม“
- แบบฝึกเขียนจดหมายขอขมาระหว่างคู่สมรส

บทที่ 5 การนำไปใช้ในบริบทการเรียนรู้

- สำหรับครูโครงการคุณธรรม / แนวทางจัดกิจกรรมในห้องเรียน :
- สำหรับวัดหรือชมรมงานบุญครอบครัว/อบรมผู้รัก/ใช้ในเทศน์สอน :
- สำหรับเยาวชน / นิทานภาพ / เกมจำลองสถานการณ์ : คลิปวิดีโอ

บทส่งท้ายสันติสุขเริ่มที่ใจที่ให้อภัย :

การขอขมา มิใช่การยอมแพ้ แต่คือการให้อภัยตัวเองและผู้อื่น เพื่อเริ่มต้นใหม่ด้วยใจที่เบา และนั่นคือแสงสว่างของพระพุทธศาสนาที่เริ่มจากภายในครอบครัว

ภาคผนวก

- ภาษาลาวพื้นถิ่น ส่วนที่ใช้ในเรื่อง/ศัพท์ : พร้อมคำแปล
- ตัวอย่าง ที่ใช้ในงานบุญหรืองานแต่ง ”คำขอขมากรรม“
- โครงบทเทศน์สำหรับพระนักเทศน์นำไปใช้สอนธรรมะ :

ปกหลัง

- คำคม บทกลอนสั้นแนวธรรมะ เช่น/“อย่าให้เวรบาปนอนกลางใจ ให้คำอโหสิเป็นหมอนข้างรัก”

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง จากประ ”คำขอขมากรรมของผัวเมีย“เทศลาว ไม่เพียงเผยให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความสัมพันธ์ครอบครัวเท่านั้น หากยังมีผลสะท้อนและเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยสามารถแจกแจงได้เป็นหัวข้อหลัก ๆ แนวคิดเรื่องกรรมและการขออโหสิกรรม วรรณกรรมเรื่องนี้ตั้งอยู่บนฐานความเข้าใจใน กฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ทุกการกระทำจะนำไปสู่ผลแห่งการกระทำนั้น การที่ผัวเมียขอขมากันเมื่อ

รู้ตัวว่าล่วงเกินกัน ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม คือการยอมรับใน ผลกรรม และเปิดทางให้เกิด อโหสิกรรม ตรงกับคำสอนในพระพุทธศ (การยกโทษให้อย่างแท้จริง)าสนา เช่นในพระไตรปิฎก ที่ว่า:

”...ยถากัมมุปคิณา ภิกขเว สัตตา กัมมะสกา กัมมะทายาทา“ แปลว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเจ้าของ“
”แห่งกรรมกรรม รับผลของกรรม เป็นทายาท

การอยู่ร่วมด้วยเมตตา กรุณา และอุเบกขา (4 พรหมวิหาร)ในเรื่อง คำขอขมากรรมของผิว“ การให้อภัยกันของสาม ”เมื่อยีภรรยา ไม่เพียงทำให้ความสัมพันธ์สงบสุข แต่ยังแสดงถึงการประพடுத்தตาม พรหมวิหาร 4

เมตตา प्रारणनाให้ผู้อื่นเป็นสุข : กรุณา กษปรารณาให้พ้นทุ :

มุทิตา ยินดีเมื่อเห็นคู่ครองดีขึ้น : อุเบกขาวางใจเป็นกลางเมื่อมีเรื่องขัดแย้ง :

เมื่อคู่ชีวิตมีพรหมวิหาร ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็น ไม่ผูกเวรผูกกรรม การละอิตตา 4 ซึ่งเป็น (วามถือตนตัวตนหรือค) และการฝึกสติ การขอขมากันระหว่างผิวเมีย เป็นการ ละอิตตา อุปสรรคต่อการพัฒนาจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา เมื่อเรายอมรับความผิดของตน และขออโหสิจากอีกฝ่าย เรากำลังฝึก สติและสมถธรรม ที่ช่วยให้จิตใจสงบและไม่ตกอยู่ในวังวนแห่งทุกข์ การเยียวยาความขัดแย้งด้วยธรรม คำสอนในวรรณกรรมนี้เสนอการ เยียวยาความบาดหมาง ไม่ใช่ด้วยโทษหรือลงโทษ แต่ด้วย การสนทนอย่างสันติ และ ขอขมาด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับพระพุทธวจนะที่ว่า

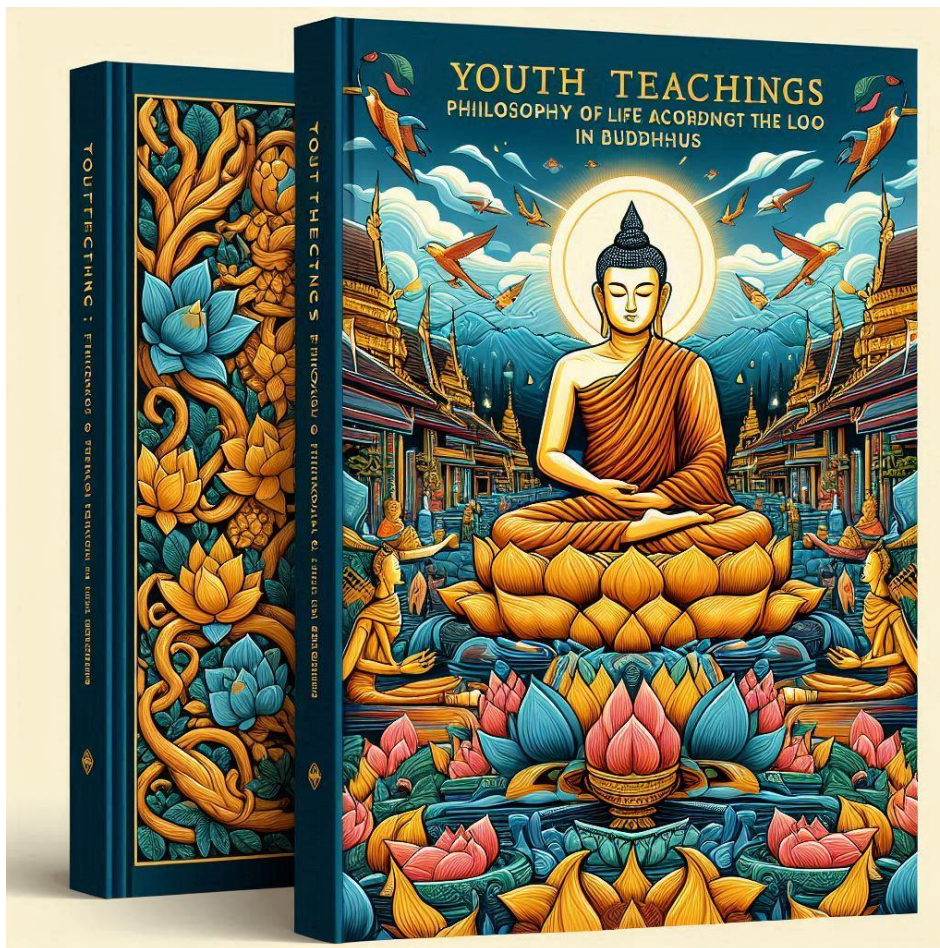
”ช่วยชนะที่ชนะแล้วทำให้เกิดเวร แต่การยอมแพ้ด้วยเมตตา กลับดับเวรได้อย่างถาวร“

ความเข้าใจในทุกข์และการพ้นทุกข์ในชีวิตคู่ ชีวิตครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา ไม่ได้ปราศจากปัญหา หากแต่เป็นเวทีในการ เรียนรู้ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ และการดับทุกข์ การขอขมาในชีวิตคู่จึงเป็นรูปธรรมของการ ไม่ต่างจากการปฏิบัติในวัด แนวคิดอันเชื่อมโยง ”ปฏิบัติธรรมในบ้าน“ วรรณกรรมพื้นบ้านกับหลักพระพุทธศาสนา กล่าวได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงแนวคิดอันเชื่อมโยงวรรณกรรมพื้นบ้านกับหลักพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมพื้นบ้าน	หลักพระพุทธศาสนา
การขอขมากรรม	กรรม อโหสิกรรม /
การให้อภัย	พรหมวิหาร 4
การละอิตตา	สติ อนัตตา /
การยอมรับผิด	มรรคมีองค์) 8สัมมาทิฎฐิ(
การอยู่ร่วมกัน	ธรรมะเพื่อสันติสุข

คือภาพสะท้อนของธรรมะในชีวิตคู่ ที่แม้ไม่เขียนด้วยอักษรบาลี "คำขอขมากรรมของผิวเมีย"แต่ก็แฝงไว้ด้วย แสงธรรม ที่ส่องทางให้ชีวิตมีเมตตา อภัย และปัญญา

- ”พระพุทธศาสนาจากเมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 เมื่อ หนังสืออนวัตรกรรม e-book คำสอนอนุชนรุ่นหลังของชนชาวลาวเกี่ยวกับ
 พระพุทธศาสนา มาจัดทำเป็น e-book ได้เผยแพร่ออกไป สามารถสร้างประโยชน์ได้หลายมิติ ทั้งใน
 เชิงการศึกษา วัฒนธรรม และการอนุรักษ์และจัดการมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สืบสานออกในรูปแบบ
 ภาษาไทยอังกฤษและ ภาษาต้นฉบับ ได้จัดระบบ (ภาษาลาว)บการเรียนรู้ โดยการศึกษานี้เพื่อความ
 เบื้องต้น ดังนี้
1. เป็นสื่อการเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจรากเหง้าทาง
 ศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน นักศึกษา หรือผู้สนใจใน
 ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมลาว
 2. ปูทางฝังคุณธรรมและจริยธรรม คำสอนของชนชาวลาวมักแฝงหลักธรรม เช่น ความ
 เมตตา ความกตัญญู ความเสียสละ ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของเยาวชน เสริมสร้าง
 จิตสำนึกในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา
 3. อนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล การจัดทำเป็น e-book ทำให้เข้าถึง
 ได้ง่ายจากทุกที่ทั่วโลก สามารถแปลเป็นหลายภาษาเพื่อเผยแพร่คำสอนดีๆ ไปยังต่างชาติ
 4. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เป็นตัวอย่างของการนำภูมิปัญญาดั้งเดิม
 ผสมผสานกับสื่อดิจิทัล กระตุ้นให้เยาวชนสนใจการอนุรักษ์วัฒนธรรมผ่านนวัตกรรมที่เข้าถึงได้ง่าย

5. เก็บรักษาข้อมูลคำสอนในรูปแบบถาวร ป้องกันการสูญหายของคำสอนที่มีคุณค่า เพราะข้อมูลดิจิทัลสามารถสำรองและเก็บไว้ได้นาน รองรับการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาต่อยอดในอนาคต

สอดคล้องกับคำแนะนำจากผู้ประเมินและนักพัฒนานวัตกรรม ขณะสร้างเครื่องมือ e-book เพื่อการเผยแพร่โดยการทดลองสร้าง e-book ที่สามารถนำไปต่อยอดผ่านรูปแบบดิจิทัล คือ คำสอนของชนชาวลาวต่ออนุชนรุ่นหลังในบริบทพระพุทธศาสนา ซึ่งจะมีทั้งสาระ ข้อคิด และแนวปฏิบัติ เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่สามารถเข้าใจง่าย และเข้าถึงได้สะดวกผ่านรูปแบบดิจิทัล

“คำสอนอนุชน”ปรัชญาชีวิตตามวิถีชาวลาวในพระพุทธศาสนา :

โครงสร้างเนื้อหา:

คำนำ

- ความเป็นมา
- วัตถุประสงค์ของการจัดทำ e-book
- ความสำคัญของคำสอนชาวลาวในพระพุทธศาสนา

บทที่ 1: พระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตชาวลาว

- ประวัติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในลาว
- ความผูกพันระหว่างวิถีชีวิตกับพระธรรมวินัย
- บทบาทของวัดและพระภิกษุในชุมชน

ตัวอย่างเนื้อหา:

วิถีชีวิตของชาวลาวนั้นผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง เด็กรู้เติบโตมากับเสียงสวดมนต์และประเพณีบุญ เช่น บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา ซึ่งสอดแทรกหลักธรรม เช่น อริยมรรคมีองค์ 8” และ ไว้อย่างแนบเนียน ”เบญจศีล“

บทที่ 2: คำสอนของบรรพชนชาวลาวที่แฝงหลักธรรม

- สำนวนสุภาษิตลาวที่สอนใจ
- นิทานพื้นบ้านที่แฝงหลักธรรม
- คำเปรียบเปรยเกี่ยวกับศีลธรรม

ตัวอย่างคำสอน:

“พึงธรรมวันละน้อย ดีกว่าปล่อยให้ใจว่างเปล่าแม้จะมีเวลาน้อย แต่การได้สติ หมายถึง ”
 พึงธรรมเป็นประจำก็ยิ่งดีว่าการปล่อยให้ห่างไกลจากศีลธรรม
 เชื่อมโยงกับหลัก “สติ ”ปัญญา – สมาธิ –

บทที่ 3: คำสอนต่อเยาวชนในยุคใหม่

- จริยธรรมที่ควรปลูกฝัง
- การเป็นลูกที่ดี หลานที่กตัญญู
- การใช้เทคโนโลยีด้วยสติ

ตัวอย่างเนื้อหา :ชาวลาวมีคำสอนว่า "ใจบุญไว้ก่อน เงินทองจึงตามมา"
 ซึ่งสื่อถึงแนวคิดที่ว่า ความดีงามและศีลธรรมคือรากฐานของความเจริญ ไม่ว่าจะทางโลกหรือทางธรรม
 สำหรับเยาวชนยุคใหม่ การใช้โซเชียลมีเดียด้วยจิตเมตตาและมีสติ ก็ถือเป็นการประพฤติธรรมในยุค
 ดิจิทัล

บทที่ 4: แนวทางการนำคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- วัฏปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน
- การฝึกสติในโลกยุคใหม่
- บทฝึกฝนจิตใจสำหรับเยาวชน

ตัวอย่างแนวทาง:

- ตั้งเวลาเงียบวันละ 10 นาที เพื่อฝึกสมาธิ
- เขียนบันทึกความดีที่ทำในแต่ละวัน
- ใช้คำพูดให้เมตตาบนโลกออนไลน์
- สวดมนต์ก่อนนอนพร้อมตั้งจิตอธิษฐานให้มีเมตตาต่อผู้อื่น

บทที่ 5: บทสรุปและแรงบันดาลใจ

- สรุปคุณค่าของคำสอน
- การเป็นผู้นำเยาวชนด้วยศีลธรรม
- ข้อคิดเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน

เนื้อหาในบทสุดท้าย:

คำสอนจากบรรพบุรุษมิใช่เพียงสิ่งเก่าคร่ำครึ แต่คือรากฐานที่มั่นคงสำหรับจิตใจที่เติบโตใน
 โลกที่เปลี่ยนแปลง พระพุทธศาสนา คือแสงนำทาง และวัฒนธรรมลาวคือภูมิคุ้มกันที่เราควรภาคภูมิใจ

ภาคผนวก

- รวมสุภาชิตคำสอนพร้อมคำแปล
- ภาพประกอบวิถีชีวิตชาวลาว
- QR Code ลิงก์สื่อวิดีโอเสียงคำสอน/

โปรแกรมสำหรับสร้าง e-book (เช่น Canva, Sway, หรือ Google Slides / PDF แบบ interactive)

รูปแบบและโครงร่างเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือวรรณกรรมพื้นบ้าน ในรูปแบบ e-book นั้น ถูกนำเสนอผ่านเว็บไซต์และทุกครั้งที่มีการให้ลิงก์กับผู้ประเมิน นักศึกษา บุคคลผู้สนใจ และผู้ประเมิน ในการงานวิจัยชิ้นจะสามารถกด และเชื่อมโยงไปถึงได้ในระบบออนไลน์ สามารถสรุปวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ ดังนี้ วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (เช่น ลาว อีสาน กัมพูชา และบางส่วนของพม่า- (เวียดนามเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีพลังในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างลึกซึ้งและมีเอกลักษณ์ โดยสามารถส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะในหลายมิติ ดังนี้ **ใช้ภาษาท้องถิ่นที่เข้าถึงใจคน**

วรรณกรรมพื้นบ้านมักใช้ **ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยถิ่นลาว** ที่ผู้คนเข้าใจได้ดี และรู้สึกเชื่อมโยงทางอารมณ์ เมื่อธรรมะถูกเล่าในภาษาบ้านเกิด ผู้ฟังจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องของตัวเอง” แค่คำสอนของนักบวชในวัด เช่น เรื่อง “**หลวงพ่อดูเห็นกับหลวงตาวัดใต้**” หรือ “**เชียงเมียง**” ที่สอดแทรกหลักธรรมเรื่องกรรม อภัยทาน และสติปัญญา **เชื่อมโยงธรรมะกับวิถีชีวิตชนบท** วรรณกรรมพื้นบ้านมักสะท้อน **บริบทชีวิตจริงของชาวบ้าน** ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผัวเมีย ลูกเต้า ความยากจน การทำนา ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ การสอดแทรกธรรมะลงในเรื่องเหล่านี้ทำให้ศีลธรรมไม่ใช่สิ่งไกลตัว แต่เป็น “เครื่องมือในการดำรงชีวิต” เช่น การขอขมากรรมระหว่างสามภรรยา การ / บทสวดเกี่ยวกับบุญกฐินในฤดูเก็บเกี่ยว / สอนลูกให้บวชแทนคุณพ่อแม่ เป็นสื่อการสอนธรรมะสำหรับคนไม่รู้หนังสือ ก่อนมีการศึกษาสมัยใหม่ ชาวบ้านจำนวนมาก **เรียนรู้พุทธศาสนาโดยฟังวรรณกรรมพื้นบ้านจากพระ นักเทศน์ หรือนักเล่านิทาน** การเล่าเรื่องอย่างมีจังหวะ โวหาร และคำคล้องจอง ทำให้จำง่าย เข้าใจง่าย เช่น “เรื่องสังข์ทองฉบับธรรมะ” หรือ “เทศน์มหาชาติ” วรรณกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่ **เสมือนหนังสือเรียนธรรมะฉบับท้องถิ่น เสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมในสังคม** วรรณกรรมพื้นบ้านมักมีจุดจบที่เน้น **การได้รับผลแห่งกรรม หรือ รางวัลแห่งความดี** ซึ่งส่งเสริมให้ผู้ฟังซึมซับพฤติกรรมชอบธรรม เช่น ซื่อสัตย์ → ได้รับพร อภัย → สร้างครอบครัวมั่นคง ขยัน → ได้บุญ ธรรมะแทรกซึมผ่านเรื่องเล่ากลายเป็น ในสังคม “วัดขึ้นคุณธรรม” **ชนบทลุ่มน้ำโขงประสานพุทธศาสนากับวัฒนธรรมท้องถิ่น** วรรณกรรมพื้นบ้านช่วยให้พระพุทธศาสนา **ไม่ถูกมองว่าเป็นของต่างถิ่น** แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและประเพณี เช่น งานบุญผะเหวด การขอขมาระหว่างผัวเมียก่อนเสียชีวิต (บวชพระ) ประเพณีบวชลูกแก้ว (เทศน์มหาชาติ) ทำให้ธรรมะอยู่ในงานศพ งานแต่ง งานบุญ อย่างกลมกลืน **สรุปได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขง** คือสะพานแห่งภาษาและวัฒนธรรมที่พาธรรมะไปถึงใจผู้คน ด้วยเสียงเล่าอันไพเราะ เนื้อเรื่องอันใกล้ตัว และคติธรรมที่จับต้องได้

ปัจจัยสำคัญคือ การใช้ภาษาท้องถิ่นที่เข้าใจง่าย ภาษาท้องถิ่น เช่น ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยถิ่นลาว หรือภาษาขแมร์ ฯลฯ ทำให้วรรณกรรมเข้าถึงจิตใจคนพื้นถิ่นได้โดยตรง ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าธรรมะเป็นเรื่องไกลตัว เพราะได้ยินใน “ภาษาบ้านเฮา” ตัวอย่าง: การเทศน์ “ผะเหวด”

ที่ใช้ภาษาลาวและสำนวนพื้นเมืองในงานบุญต่าง ๆ ”เรื่องคาถากัมมัฏฐาน“ หรือการอนุรักษ์และถ่ายทอดผ่านวัดและครูภูมิปัญญาพระภิกษุ ครูบาอาจารย์ และผู้เฒ่าผู้แก่มีบทบาทสำคัญในการ เล่าเรื่อง ถ่ายทอด และตีความวรรณกรรมพื้นบ้าน วัดจึงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทั้งด้านศีลธรรม ภาษา และวัฒนธรรม หากส่งเสริมการเรียนการสอนวรรณกรรมพื้นบ้านในวัดและโรงเรียน ก็จะเป็นการบ่มเพาะคนรุ่นใหม่ให้ซึมซับธรรมะอย่างธรรมชาติ

การเชื่อมโยงกับพิธีกรรมและประเพณีในชุมชน วรรณกรรมหลายเรื่องถูกนำมาใช้ในงานบุญ งานศพ งานบวช งานกฐิน เช่น เทศน์มหาชาติ นิทานชาดกเรื่องกตัญญู บทสวดสอนลูกเต้าให้บวชเณร เมื่อวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญ คนจึงซึมซับคำสอนอย่างไม่รู้ตัว **สื่อรูปแบบใหม่** เช่น e-Book, Podcast, TikTok, และสื่อออนไลน์ การพัฒนาเนื้อหาเดิมให้อยู่ในรูปแบบทันสมัย เช่น e-book พร้อมคำพื้นถิ่นและภาพประกอบ podcast เล่านิทานธรรมะพื้นบ้าน คลิปสั้นเล่าธรรมะภาษาลาวบน TikTok/Facebook ช่วยให้เยาวชนเข้าถึงธรรมะผ่าน โดยไม่ละทิ้งรากเหง้า ”ภาษาของยุคสมัย“ **ความร่วมมือระหว่างพระนักวิชาการ และชุมชนท้องถิ่น** การทำงานร่วมกันเพื่อรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านที่กำลังสูญหาย แปล อธิบาย และตีความให้อยู่ในบริบทสมัยใหม่ส่งต่อผ่านโครงการของชุมชน วัด และสถานศึกษา ตัวอย่างโครงการ "ห้องเรียนศีลธรรมพื้นถิ่น" "คลังวรรณกรรมพื้นบ้านแห่งลุ่มน้ำโขง" "การปลูกฝังในเยาวชนผ่านโรงเรียนและกิจกรรม การบรรจุวรรณกรรมพื้นบ้านในหลักสูตรท้องถิ่น หรือจัดกิจกรรม เช่น แข่งขันเล่านิทานธรรมะ เวทีละครธรรมะจากวรรณกรรม ค่ายเขียนเรื่องเล่าชุมชน ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสาน **วรรณกรรมพื้นบ้านในลุ่มแม่น้ำโขง** จะเป็นพลังแห่งการเผยแผ่พุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง หากมีการรักษา ถ่ายทอด และปรับให้เหมาะกับบริบทยุคใหม่ด้วยหัวใจแห่งความเคารพในรากเหง้า และสยายใยวัฒนธรรมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของ **ชุมชนท้องถิ่น** ในการใช้ **วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขง** เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถทำได้หลากหลายแนวทาง โดยอาศัย **พลังของวัฒนธรรม รากเหง้า และความร่วมมือข้ามรุ่น** ดังนี้ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่, ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือพระภิกษุ สามารถเป็นผู้นำในการเล่าเรื่องหรือสอนวรรณกรรมพื้นบ้านในวัด-ศาลาวัด หรือโรงเรียนวัด ใช้ภาษาท้องถิ่นในการเล่าให้เห็นภาพชีวิตจริง คติธรรม และความหมายของคำสอน **ผลลัพธ์:** เยาวชนรู้จักรากเหง้าทางวัฒนธรรม และเข้าใจธรรมะผ่านเรื่องใกล้ตัว **จัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมชุมชน** เวที เล่านิทานธรรมะ / แข่งขัน / "อ่านคำฉันท์" จัด เทศน์มหาชาติพื้นบ้าน ค่ายศีลธรรมพื้นถิ่น ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นสื่อกลาง เช่น เรื่อง ปาชาดกแห่ง" หรือ "ผัวเมียขอขมา" นิทรรศการภาพวาด "หิมพานต์, หุ่นกระบอก, หรือ ละครพื้นบ้านเชิงธรรมะ **ผลลัพธ์** คนรุ่นใหม่รู้สึกสนุกและเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาในวิถีที่ไม่เคร่งเครียด **บูรณาการกับกิจกรรมทางศาสนาและประเพณี** ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านในงานบุญ เช่น บุญบั้งไฟ, บุญเข้าพรรษา, บุญสงกรานต์, บุญบั้งไฟ, บุญเข้าพรรษา, บุญสงกรานต์พื้นบ้านในงานศพ งานบวช หรือวันพระ ให้เด็กเยาวชนมีบทบาทในการ-แสดงหรือนำกิจกรรม **ผลลัพธ์** พระพุทธศาสนากลายเป็นวิถีชีวิต ไม่ใช่เพียงพิธีกรรม **4. ส่งเสริมการจัดทำหนังสือหรือสื่อของชุมชนเอง** ช่วยกันจัดทำ **หนังสือวรรณกรรมพื้นบ้าน** ภาษาไทยพื้นถิ่นหรือสองภาษา (ไทย-ลาว) สร้างe-book / podcast / นิทานเสียง ด้วยเสียงของคนในชุมชน ทำช่อง YouTube เล่าเรื่องธรรมะท้องถิ่นโดยคนในพื้นที่ **ผลลัพธ์:** สื่อธรรมะเป็นของชุมชนเอง เกิดความภาคภูมิใจและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน **ทำงานร่วมกับโรงเรียน วัด และองค์กรท้องถิ่น** วัดเป็นแหล่งข้อมูลเรื่องธรรมะพื้นบ้าน โรงเรียนใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ท้องถิ่นและศีลธรรม องค์กรชุมชน .อบต), สภาวัฒนธรรมสนับสนุนงบประมาณและจัดเวทีเผยแพร่ (**ผลลัพธ์** เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

เพื่อปลูกฝังธรรมะในชีวิตจริงสรุปรวมชนท้องถิ่นคือ แห่งพระพุทธรศาสนาและวรรณกรรม ”ราก“
 พื้นบ้านคือที่ผู้กร้อยธรรมะไว้กับชีวิตจริงหากชุมชนลุกขึ้นมาเล่าเรื่องของตนเอง ศาสนาจะ”สายใย“
 ไม่ถูกลืม แต่จะแบ่งบานจากหัวใจของผู้คน

แนวทางการสร้าง **เครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธรศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขง** เพื่อส่งเสริมการ
 เผยแพร่พระพุทธรศาสนาแก่ **เยาวชนกลุ่มเปราะบาง** ที่มีความหลากหลายทาง **พหุวัฒนธรรม**
 (Multicultural and Vulnerable Youth) นั้น ควรมีลักษณะที่ **เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และยืดหลัก**
เมตตา ตามพระพุทธรธรรม พร้อมกับการทำงานแบบ **ระหว่างหลายภาคส่วน** ”ร้อยพลัง“**แนวทาง**
หลักในการสร้างเครือข่าย ยืดหลัก) ”ธรรมะเพื่อทุกคน”Inclusive Dhamma ปรับการสื่อสาร
 ธรรมะให้เหมาะกับ **เยาวชนหลากหลายวัฒนธรรม ชาติพันธุ์-ศาสนา-ไม่ใช้ภาษาที่ดัดสน หรือบังคับ**
ศรัทธา แต่เน้น เช่น **ความเมตตา ความกตัญญู สติ และการไม่เบียดเบียน ”คุณค่าร่วม“** เป้าหมาย
 ให้ทุกคนรู้สึกที่ **ธรรมะเข้าใจง่ายและมีประโยชน์ต่อชีวิตตนเอง** โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนา
”เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อสันติภาพและวัฒนธรรมกลุ่มน้ำโขง”สร้างความร่วมมือระหว่าง **พระสงฆ์-**
นักกิจกรรมเยาวชน-ครูศีลธรรม-นักวิชาการมีเวทีแลกเปลี่ยนธรรมะร่วมกัน เช่น **เวที ธรรมะ“**
) ”ชายแดนพุทธพัฒนาหลักสูตรอบรมเยาวชน (ชนเผ่า-อิสลาม-คริสต์-ชนแบบพหุวัฒนธรรมที่แฝง
ธรรมะผ่านกิจกรรม เช่น ค่ายเยาวชน“4 ศาสนาที่มีหลักธรรมสากลเป็นแกน เช่น ศีลเมตตา การ ”
รู้จักตนเองใช้วรรณกรรมพื้นบ้านและสื่อท้องถิ่นเป็นสะพานเชื่อมโยงนำ นิทาน ชาดก เพลง
พื้นบ้าน และวรรณกรรมทางศีลธรรม มาใช้ในการสื่อสารให้เข้าใจง่าย ส่งเสริมให้เยาวชนสร้าง สื่อ“
 จากเรื่องเล่าท้องถิ่น เช่น ”ของตนเองPodcast, Video TikTok, eBook ตัวอย่าง เยาวชนกะเหรี่ยง
 สร้างละครหุ่นธรรมะจากเรื่อง ”คำขอขมากรรมของผัวเมีย“ หรือ ”พญาคันคาก“**ตั้งศูนย์เรียนรู้**
ธรรมะและวัฒนธรรมร่วมในชุมชนชายแดน เช่น "ศูนย์ธรรมะสองภาษา", "วัดเรียนรู้สันติภาพ",
 หรือ :เยาวชนเข้าร่วมผ่านกิจกรรม-ให้เด็ก "โรงเรียนชายแดนสอนธรรมะแบบบูรณาการ" **ค่ายวัด,**
ศิลปะพื้นบ้าน, การแสดงธรรมะ ปลูกฝังธรรมะควบคู่กับการเข้าใจรากวัฒนธรรมตนเองและเคารพ
 ความต่าง **เสริมบทบาทองค์กรภาคประชาสังคมและภาคศาสนา** ทำงานร่วมกับองค์กรสิทธิมนุษยชน
 , หน่วยงานท้องถิ่น, **เครือข่ายสตรีชาติพันธุ์** จัดเวทีสนทนา พัฒนาแกนนำเยาวชนกลุ่ม-เยาวชน-
 เปราะบาง ให้เป็น **ผู้นำทางจิตใจที่สะท้อนความหลากหลาย ผลลัพธ์ที่คาดหวัง** เยาวชนที่หลากหลาย
 มี **พื้นที่ปลอดภัย** ในการเรียนรู้ธรรมะ พุทธรศาสนาเป็น **แห่งความ ”สะพาน“เข้าใจ ไม่ใช่ ”กำแพง“**
 เยาวชนที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนสันติธรรมในกลุ่ม-ชุมชน-แห่งความแตกต่าง เกิด**เครือข่ายพระสงฆ์**
น้ำโขง

4.3 ความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรม E-book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทาง พหุวัฒนธรรม พบว่า

เมื่อเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจนั้น ก่อนนำเครื่องมือเก็บวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาที่ได้ถูกเลือกเพื่อนำไปพัฒนาเป็นนวัตกรรม เครื่องมือที่ผู้วิจัยได้เลือกใช้ได้ผ่านการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย RTAP

ชื่อเครื่องมือ: แบบประเมินความพึงพอใจนวัตกรรม E-Book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางสำหรับผู้ประเมิน/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ที่มีข้อคำถามทั้งหมด จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ตารางสำหรับเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ค่า IOC และผลการวิเคราะห์

ตารางสำหรับเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ค่า IOC						ผลการวิเคราะห์		
ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม คะแนน	ค่าIOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	1	-1	1	1	1	3	0.60	ใช้ได้
2	1	1	1	1	0	4	0.80	ใช้ได้
3	1	1	1	0	1	4	0.80	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

จากผลการวิเคราะห์เมื่อพิจารณาที่ค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งก็คือค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) หรือความเที่ยงตรงรายข้อของข้อสอบแต่ละข้อ โดยจะพิจารณาคัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ดังนั้นจึงพบว่ามีข้อสอบที่เข้าเกณฑ์หรือมีความตรงหรือสามารถวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ จำนวน 4 ข้อ จากทั้งหมด 4 ข้อ

สรุปผลการวิเคราะห์พบว่าข้อสอบที่ใช้ได้ จำนวน 4 ข้อ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร
2. ปัจจัยใดที่จะช่วยให้วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคนในพื้นที่
3. ชุมชน ท้องถิ่น จะมีส่วนร่วมอย่างไรใช้วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. แนวทางการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมได้อย่างไร

สรุปผลจากการวิเคราะห์พบว่าไม่มีข้อสอบที่ใช้ได้ จำนวน 4 ข้อ และไม่มีข้อคำถามที่ต้องตัดทิ้งหรือปรับปรุง

ตารางที่ 4.4 ตารางผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (วิธี Item Total Correlation)

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (วิธี Item Total Correlation)	ผลการพิจารณา
1	0.572*	ผ่านเกณฑ์
2	0.953*	ผ่านเกณฑ์
3	0.139	ไม่ผ่านเกณฑ์
4	0.34*	ผ่านเกณฑ์
5	0.572*	ผ่านเกณฑ์
6	0.139	ไม่ผ่านเกณฑ์
7	0.039	ไม่ผ่านเกณฑ์
8	0.08	ไม่ผ่านเกณฑ์
9	0.429*	ผ่านเกณฑ์
10	0.689*	ผ่านเกณฑ์
11	0.34*	ผ่านเกณฑ์
12	0.858*	ผ่านเกณฑ์
13	0.716*	ผ่านเกณฑ์
14	0.224*	ผ่านเกณฑ์
15	0.592*	ผ่านเกณฑ์
16	0.572*	ผ่านเกณฑ์

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางพบว่า แบบสอบถาม จำนวน 16 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (วิธี Item Total Correlation) ตั้งแต่ 0.039 ถึง 0.953 มีคุณภาพผ่านเกณฑ์จำนวน 12 ข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.224 ถึง 0.953

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha coefficient)

ผลการวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ "ค่าอำนาจจำแนก" (Discrimination) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) และคุณภาพทั้งฉบับ "ค่าความเชื่อมั่น" (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient: α) สรุปผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ แสดง 4.5 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha coefficient)

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (วิธี Item Total Correlation)	ค่าความเชื่อมั่น
1	0.572*	0.879
2	0.953*	
4	0.34*	

5	0.572*
9	0.429*
10	0.689*
11	0.34*
12	0.858*
13	0.716*
14	0.224*
15	0.592*
16	0.572*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางพบว่า แบบสอบถาม จำนวน 12 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (วิธี Item Total Correlation) ตั้งแต่ 0.224 ถึง 0.953 แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.879

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อมีการตรวจเครื่องมือและปฏิบัติตามการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยตัดข้อความออก จำนวน ข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ค่าอำนาจจำแนก แบบสำรวจจึงมี เพียง 4 ข้อคำถาม โดยทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางเพศ 12 วัฒนธรรม ในพื้นที่วิจัย จำนวน คน ดังตารางที่ 140 คน รวมจำนวน 20 แห่ง แห่งละ 74.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) (และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)S.D.จากผลการประเมินความพึงพอใจการใช้ e-book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่โขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางเพศวัฒนธรรม (n = 140)

ข้อที่	ประเด็นความพึงพอใจ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	การนำเข้าสู่นวัตกรรม e-book มีความน่าสนใจ	4.08	0.52	มาก
2	มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาวัตกรรมการ e-book ง่าย ความสนใจ	3.96	0.34	มาก
3	มีการชี้แจงขั้นตอนวิธีการ การเรียนรู้ทราบอย่าง/ ชัดเจน	4.04	0.33	มาก
4	เนื้อหาที่มีความง่ายเหมาะสมกับผู้สนใจศึกษา	3.86	0.24	มาก
5	เทคนิคในการถ่ายทอดเนื้อหาของนวัตกรรม e-book มีความน่าสนใจ	3.97	0.55	มาก
6	รูปแบบ ขนาด สีตัวอักษร มีความเหมาะสม สวยงาม น่าสนใจ	4.01	0.35	มาก
7	ภาพประกอบสามารถสื่อความหมาย สอดคล้องกับ เนื้อหา	3.89	0.37	มาก
8	การใช้สีของนวัตกรรม e-book มีความเหมาะสม	4.63	0.44	มากที่สุด
9	การเข้าถึงนวัตกรรม e-book มีความสะดวก เหมาะสมและมีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา	4.58	0.49	มากที่สุด
10	ภาพประกอบหน้าจอดีความเหมาะสม สวยงาม	3.88	0.39	มาก

	น่าสนใจ			
11	ความสามารถในการเชื่อมโยงเอกสารถูกต้อง เหมาะสม	3.89	0.37	มาก
12	ความเหมาะสมของแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ลิงค์ที่/ เกี่ยวข้อง	4.01	0.35	มาก
รวม		4.01	0.40	พึงพอใจมาก

จากตารางที่ 4.6 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจการใช้ e-book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ข่ายเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าที่มากที่สุด คือ การใช้สีของนวัตกรรม e-book มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.44) รองลงมาอันดับที่สอง คือ การเข้าถึงนวัตกรรม e-book มีความสะดวกเหมาะสม และมีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.49) และค่าน้อยที่สุด เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้สนใจศึกษา ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.24)

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมและเพื่อเผยแผ่วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ในการศึกษาวิธีการเพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม พบว่า

การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ จำนวน เรื่องและจำแนกเนื้อหา 48ตามแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา)Multicultural diversity of folk Buddhist literature (1 ด้าน คือ 3 โดยจำแนกได้ (ด้านภาษา และวรรณกรรม (2ด้านความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม และ (3ความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนา ในวิถีชีวิตของคนไทยแถบกลุ่มน้ำโขง ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่เก็บข้อมูลในเส้นทางเศรษฐกิจ 3R2A โดยเมืองที่เข้าทำการสำรวจ คือ เขตเมืองเชียงของ จังหวัดเชียงราย เมืองบ่อแก้ว เมืองหลวงน้ำทา เมืองบ่อเต็น สาธารณรัฐประชาชนลาว จึงขอสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร

วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขง (เช่น ลาว อีสาน กัมพูชา และบางส่วนของพม่า-เวียดนาม) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีพลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างลึกซึ้งและมีเอกลักษณ์ โดยสามารถส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะในหลายมิติ ดังนี้ 1. ใช้ภาษาท้องถิ่นที่เข้าถึงใจคน วรรณกรรมพื้นบ้านมักใช้ ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยถิ่นลาว ที่ผู้คนเข้าใจได้ดี และรู้สึกเชื่อมโยงทางอารมณ์ เมื่อธรรมะถูกเล่าในภาษาบ้านเกิด ผู้ฟังจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องของตนเอง" ไม่ใช่แค่คำสอนของนักบวชในวัด เช่น เรื่อง “หลวงพ่อดัดเหนื่อ กับหลวงตาวัดใต้” หรือ “เชียงเมียง” ที่สอดแทรกหลักธรรมเรื่องกรรม อภัยทาน และสติปัญญา เชื่อมโยงธรรมะกับวิถีชีวิตชนบท วรรณกรรมพื้นบ้านมักสะท้อน บริบทชีวิตจริงของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผัวเมีย ลูกเต้า ความยากจน การทำนา ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ การสอดแทรกธรรมะลงในเรื่องเหล่านี้ทำให้ ศีลธรรมไม่ใช่สิ่งไกลตัว แต่เป็น “เครื่องมือในการดำรงชีวิต” เช่น การขอขมากรรมระหว่างสาม

ภรรยา / การสอนลูกให้วชแทนคุณพ่อแม่ / บทสวดเกี่ยวกับบุญกฐินในฤดูเก็บเกี่ยว เป็นสื่อการสอนธรรมะสำหรับคนไม่รู้หนังสือ ก่อนมีการศึกษาสมัยใหม่ ชาวบ้านจำนวนมาก เรียนรู้พุทธศาสนาโดยฟังวรรณกรรมพื้นบ้านจากพระ นักเทศน์ หรือนักเล่านิทาน การเล่าเรื่องอย่างมีจังหวะ โวหาร และคำคล้องจอง ทำให้จำง่าย เข้าใจง่าย เช่น “เทศน์มหาชาติ” หรือ “เรื่องสังข์ทองฉบับธรรมะ” วรรณกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่ เหมือนหนังสือเรียนธรรมะฉบับท้องถิ่น เสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมในสังคม วรรณกรรมพื้นบ้านมักมีจุดจบที่เน้น การได้รับผลแห่งกรรม หรือ รางวัลแห่งความดี ซึ่งส่งเสริมให้ผู้ฟังซึมซับพฤติกรรมชอบธรรม เช่น ซื่อสัตย์ → ได้รับพร อภัย → สร้างครอบครัวมั่นคง ชัยชนะ → ได้บุญ ธรรมะแทรกซึมผ่านเรื่องเล่ากลายเป็น “วัชชินคุณธรรม” ในสังคมชนบทลุ่มน้ำโขง ประสานพุทธศาสนากับวัฒนธรรมท้องถิ่น วรรณกรรมพื้นบ้านช่วยให้ พระพุทธศาสนา ไม่ถูกมองว่าเป็นของต่างชาติ แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและประเพณี เช่น งานบุญผะเหวด (เทศน์มหาชาติ) ประเพณีบวชลูกแก้ว (บวชพระ) การขอขมาระหว่างผัวเมียก่อนเสียชีวิต ทำให้ธรรมะอยู่ในงานศพ งานแต่ง งานบุญ อย่างกลมกลืน สรุปได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขง คือสะพานแห่งภาษาและวัฒนธรรมที่พาธรรมะไปถึงใจผู้คน ด้วยเสียงเล่าอันไพเราะ เนื้อเรื่องอันใกล้ตัว และคติธรรมที่จับต้องได้

2. ปัจจัยใดที่จะช่วยให้วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา ลุ่มน้ำโขง เพื่อส่งเสริม การ เผยแพร่พระพุทธศาสนาของคนในพื้นที่

ปัจจัยสำคัญคือ การใช้ภาษาท้องถิ่นที่เข้าใจง่าย ภาษาท้องถิ่น เช่น ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยถิ่นลาว หรือภาษาขแมร์ ฯลฯ ทำให้วรรณกรรมเข้าถึงจิตใจคนพื้นถิ่นได้โดยตรง ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าธรรมะเป็นเรื่องไกลตัว เพราะได้ยินใน หรือ “ผะเหวด” การเทศน์ :ตัวอย่าง “ภาษาบ้านเฮา” ที่ใช้ภาษาลาวและสำนวนพื้นเมืองในงานบุญต่าง ๆ การอนุรักษ์และถ่ายทอด ” เรื่องคาถากัมมัญฐาน “ ผ่านวัดและครูภูมิปัญญาพระภิกษุ ครูบาอาจารย์ และผู้เฒ่าผู้แก่มีบทบาทสำคัญในการ เล่าเรื่อง ถ่ายทอด และตีความวรรณกรรมพื้นบ้าน วัดจึงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทั้งด้านศีลธรรม ภาษา และ วัฒนธรรม หากส่งเสริมการเรียนการสอนวรรณกรรมพื้นบ้านในวัดและโรงเรียน ก็จะเป็นการบ่มเพาะ คนรุ่นใหม่ให้ซึมซับธรรมะอย่างธรรมชาติ การเชื่อมโยงกับพิธีกรรมและประเพณีในชุมชนวรรณกรรม หลายเรื่องถูกนำมาใช้ในงานบุญ งานศพ งานบวช งานกฐิน เช่น เทศน์มหาชาติ นิทานชาดกเรื่อง กัตถัญญู บทสวดสอนลูกเต้าให้วชเณร เมื่อวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานบุญ คนจึงซึมซับคำสอน อย่างไม่รู้ตัว สื่อรูปแบบใหม่ เช่น e-Book, Podcast, TikTok, และสื่อออนไลน์ การพัฒนาเนื้อหาเดิม ให้อยู่ในรูปแบบทันสมัย เช่น e-book พร้อมคำพื้นถิ่นและภาพประกอบ podcast เล่านิทานธรรมะ พื้นบ้าน คลิปสั้นเล่าธรรมะภาษาลาวบน TikTok/Facebook ช่วยให้เยาวชนเข้าถึงธรรมะผ่าน โดยไม่ละทิ้งรากเหง้า คว ” ภาษาของยุคสมัย “มาร่วมมีระหว่างพระ นักวิชาการ และชุมชนท้องถิ่น การทำงานร่วมกันเพื่อรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านที่กำลังสูญหาย แปล อธิบาย และตีความให้อยู่ใน บริบทสมัยใหม่ส่งต่อผ่านโครงการของชุมชน วัด และสถานศึกษา ตัวอย่างโครงการห้องเรียน” คลังวรรณกรรมพื้นบ้านแห่ ” “ศีลธรรมพื้นถิ่นลุ่มน้ำโขงการปลูกฝังในเยาวชนผ่านโรงเรียนและ ” งขันเล่านิทานกิจกรรม การบรรจุวรรณกรรมพื้นบ้านในหลักสูตรท้องถิ่น หรือจัดกิจกรรมเช่น แข่ ธรรมะ เวทีละครธรรมะจากวรรณกรรม ค่ายเขียนเรื่องเล่าชุมชน ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าและมีส่วน

ร่วมในกระบวนการสืบสาน วรรณกรรมพื้นบ้านในกลุ่มแม่น้ำโขง จะเป็นพลังแห่งการเผยแผ่พุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง หากมีการรักษา ถ่ายทอด และปรับให้เหมาะกับบริบทยุคใหม่ ด้วยหัวใจแห่งความเคารพในรากเหง้า และสายใยวัฒนธรรมของชุมชน

3. ชุมชน ท้องถิ่น จะมีส่วนร่วมอย่างไรใช้วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การมีส่วนร่วมของ ชุมชนท้องถิ่น ในการใช้ วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถทำได้หลากหลายแนวทาง โดยอาศัย พลังของวัฒนธรรม รากเหง้า และความร่วมมือข้ามรุ่น ดังนี้ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่, ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือพระภิกษุ สามารถเป็นผู้นำในการเล่าเรื่องหรือสอนวรรณกรรมพื้นบ้านในวัด-ศาลาวัด หรือโรงเรียนวัด ใช้ภาษาท้องถิ่นในการเล่าให้เห็นภาพชีวิตจริง คติธรรม และความหมายของเยาวชนรู้จักรากเหง้า : คำสอน ผลลัพธ์ทางวัฒนธรรม และเข้าใจธรรมะผ่านเรื่องใกล้ตัว จัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมชุมชน เวที เล่านิทานธรรมะ / "อ่านคำฉันท์" แข่งขัน / จัด เทศน์มหาชาติพื้นบ้าน ค่ายศีลธรรมพื้นถิ่น ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นสื่อกลาง เช่น เรื่อง ซาดกแห่งป่า" หรือ "ผัวเมียขอขมา" นิทรรศการ "หิมพานต์ภาพวาด, หุ่นกระบอก, หรือ ละครพื้นบ้านเชิงธรรมะ ผลลัพธ์ คนรุ่นใหม่รู้สึกสนุกและเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาในวิถีที่ไม่เคร่งเครียด บูรณาการกับกิจกรรมทางศาสนาและประเพณี ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านในงานบุญ เช่น บุญบั้งไฟ, บุญเข้าพรรษา, บุญสงฆ์น้ำพระ เสียงเทศน์พื้นบ้านในงานศพ งานบวช หรือวันพระ ให้เด็กเยาวชนมีบทบาทในการแสดงหรือนำกิจกรรม -

4. ผลลัพธ์ พระพุทธศาสนากลายเป็นวิถีชีวิต ไม่ใช่เพียงพิธีกรรมส่งเสริมการจัดทำหนังสือหรือสื่อของชุมชนเอง ช่วยกันจัดทำ หนังสือวรรณกรรมพื้นบ้าน ภาษาไทยพื้นถิ่นหรือสองภาษา (ไทย-ลาว) สร้าง e-book / podcast / นิทานเสียง ด้วยเสียงของคนในชุมชน ทำช่อง YouTube เล่าเรื่องธรรมะท้องถิ่นโดยคนในพื้นที่ ผลลัพธ์สื่อธรรมะเป็นของชุมชนเอง เกิดความภาคภูมิใจและการอนุรักษ์อย่าง : ยั่งยืน ทำงานร่วมกับโรงเรียน วัด และองค์กรท้องถิ่น วัดเป็นแหล่งข้อมูลเรื่องธรรมะพื้นบ้านโรงเรียนใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ท้องถิ่นและศีลธรรม องค์กรชุมชน .อบต), สภาวัฒนธรรมสนับสนุนงบประมาณและจัดเวทีเผยแผ่ ผลลัพธ์ เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อ (แห่งพระพุทธศาสนาและวรรณ "ราก" ปลูกฝังธรรมะในชีวิตจริงสรุปชุมชนท้องถิ่นคือกรรมพื้นบ้านคืออยธรรมะไว้กับชีวิตจริงหากชุมชนลุกขึ้นมาเล่าเรื่องของตนเอง ศาสนาจะไม่ถูกลืม ที่ผู้กรั" สายใย" แต่จะแบ่งบานจากหัวใจของผู้คน

4. แนวทางการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมได้อย่างไร

แนวทางการสร้าง เครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ เยาวชนกลุ่มเปราะบาง ที่มีความหลากหลายทาง พหุวัฒนธรรม (Multicultural and Vulnerable Youth) นั้น ควรมีลักษณะที่ เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และยืดหลักเมตตา ตามพระพุทธธรรม พร้อมกับการทำงานแบบ ระหว่างหลายภาคส่วน แนวทาง "ร้อยพลัง") "ธรรมะเพื่อทุกคน" หลักในการสร้างเครือข่าย ยึดหลัก Inclusive Dhamma) ปรับการสื่อสารธรรมะให้เหมาะกับ เยาวชนหลากหลายวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ไม่ใช่ภาษาที่ตี-ศาสนา-ดลีน หรือบังคับศรัทธา แต่เน้น เช่น ความเมตตา ความกตัญญู สติ และการไม่เบียดเบียน เป้าหมาย ให้ทุกคนรู้สึก "คุณค่าร่วม"

เครือข่าย" ว่า ธรรมะเข้าใจง่ายและมีประโยชน์ต่อชีวิตตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนา สร้างความร่ำ "นติภาพและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงพระสงฆ์เพื่อสัมพันธ์ระหว่าง พระสงฆ์ครู-นักวิชาการ-) "ธรรมะชายแดน" นักกิจกรรมเยาวชน มีเวทีแลกเปลี่ยนธรรมะร่วมกัน เช่น เวที-ศีลธรรมพุทธ- พัฒนาหลักสูตรอบรมเยาวชนแบบพุทธวัฒนธรรมที่แฝงธรรมะผ่านกิจกรรม (ชนเผ่า-อิสลาม-คริสต์ ที่มีหลักธรรมสากลเป็นแกน เช่น "ศาสนา 4 ค่ายเยาวชน" เช่น ศิลเมตตา การรู้จักตนเอง ใช้ วรรณกรรมพื้นบ้านและสื่อท้องถิ่นเป็นสะพานเชื่อมโยงนำ นิทาน ชาดก เพลงพื้นบ้าน และ วรรณกรรมทางศีลธรรม มาใช้ในการสื่อสารให้เข้าใจง่าย ส่งเสริมให้เยาวชนสร้าง "สื่อของตนเอง" าท้องถิ่น เช่นจากเรื่องเล่าPodcast, Video TikTok, eBook ตัวอย่าง เยาวชนกะเหรี่ยงสร้างละครหุ่น ธรรมะจากเรื่อง ตั้งศูนย์เรียนรู้ธรรมะและ"คำขอขมากรรมของผีเมีย" หรือ "พญาคันคาก" "ศูนย์ธรรมะสองภาษา" วัฒนธรรมร่วมในชุมชนชายแดน เช่น, "วัดเรียนรู้สันติภาพ", หรือ "โรงเรียน" "สอนธรรมะแบบบูรณาการชายแดนให้เด็กค่ายวัด :เยาวชนเข้าร่วมผ่านกิจกรรม-, ศิลปะพื้นบ้าน, การแสดงธรรมะ ปลูกฝังธรรมะควบคู่กับการเข้าใจรากวัฒนธรรมตนเองและเคารพความต่าง เสริม บทบาทองค์กรภาคประชาสังคมและภาคศาสนา ทำงานร่วมกับองค์กรสิทธิมนุษยชน, หน่วยงาน ท้องถิ่น, เครือข่ายสตรีชาติพันธุ์-เยาวชน- จัดเวทีสนทนา พัฒนาแกนนำเยาวชนกลุ่มเปราะบาง ให้ เป็น ผู้นำทางจิตใจที่สะท้อนความหลากหลาย ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เยาวชนที่หลากหลายมี พื้นที่ ปลอดภัย ในการเรียนรู้ธรรมะ พุทธศาสนาเป็น แห่ง "กำแพง" แห่งความเข้าใจ ไม่ใช่ "สะพาน" -ชุมชน-เกิดเครือข่ายพระสงฆ์ ความแตกต่างเยาวชนที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนสันติธรรมในลุ่มน้ำ โขง

5.1.2. เพื่อในการใช้นวัตกรรม e-book เพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ เยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม พบว่า

การใช้นวัตกรรม e-book เพื่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่ม เปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าที่มากที่สุด คือ การใช้สีของนวัตกรรม e-book มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.44) รองลงมาอันดับที่สอง คือ การเข้าถึงนวัตกรรม e-book มีความสะดวกเหมาะสมและมีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.49) และค่าน้อยที่สุด เนื้อหาที่มีความง่ายเหมาะสมกับผู้สนใจศึกษา ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.24)

แสดงผลถึงการนำนวัตกรรม e-book มาใช้ในการสืบสานและเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ สืบ สานวัฒนธรรมทางภาษานั้นมีนัยสำคัญมาก การใช้นวัตกรรม e-book เพื่อการส่งเสริมและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในกลุ่มเยาวชน กลุ่มเปราะบาง ที่มีความหลากหลายทาง พหุวัฒนธรรม ในลุ่มแม่น้ำ โขง นั้นสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการ การมีอยู่ของ "ต่อยอด" และ "ประทับประคอง" พระพุทธศาสนาให้ทันกับยุคสมัย ผลลัพธ์เชิงรูปธรรมจึงถูกสะท้อนในการสัมภาษณ์อยู่บ่อยครั้ง

เพราะ การใช้นวัตกรรมe-book เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาในลุ่มน้ำโขง สามารถลดช่องว่างการ เข้าถึงธรรมะในกลุ่มเปราะบาง โดยเยาวชนที่ขาดโอกาส เช่น เด็กไร้สัญชาติ ชาติพันธุ์ หรือเด็กชาย แดนที่ไม่มีหนังสือเรียน สามารถเข้าถึงธรรมะผ่านมือถือหรือแท็บเล็ต e-book ภาษาไทยลาว หรือ- "คุ้นใจ-คุ้นหู" ทำให้เยาวชนเข้าใจธรรมะในภาษาที่ (กลาง+พื้นถิ่น) สองภาษาดังกล่าวของ สมาชิกท่านหนึ่งที่ว่า ธรรมะไม่ต้องอยู่ในห้องเรียนหรือวัดเท่านั้น แต่เข้าถึงได้ทุกที่ ทุกวัย อย่งไรก็

ตาม สร้างสื่อธรรมะที่หลากหลายและทันสมัย e-book สามารถผสมผสานเสียงเล่า นิทานภาพ อินโฟกราฟิก การ์ตูนธรรมะ และสื่อวิดีโอสั้น (embed) ได้เสริมแรง (จงใจให้เยาวชนอยากเรียนรู้ โดยใช้เรื่องราวที่เชื่อมโยงกับชีวิต เช่น – “คำขอขมากรรมของผัวเมีย” “นิทานจากวัดชายแดน” “ชาดกในภาษาลาวและอีสานกลางเสริมโดย ” เยาวชนไม่เพียงรู้จักพระพุทธศาสนา แต่ กับ ”รู้สึกใกล้ชิด“ ธรรมะ ทั้งนี้ e-book เป็นสื่อกลางสร้างความเข้าใจในพุทธวัฒนธรรม e-book ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยเมตตา กรุณา และปัญญา ผ่านเรื่องเล่าที่มีศีลธรรมร่วม สามารถสอดแทรกแนวคิด สันติภาพ ความเข้าใจในศาสนาอื่น และชาติพันธุ์ ได้อย่างกลมกลืน เปิดพื้นที่ให้เยาวชนหลากหลายกลุ่มผลิตเนื้อหา e-book ของตนเอง เช่น ธรรมะฉบับปกา “กอะญอ”, “ธรรมะชายแดน ฯลฯ ” ทำให้ e-book เป็นพื้นที่กลางที่ปลอดภัย สร้างความเข้าใจ ไม่ใช่ความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม e-book ยังสามารถขยายผลและสืบทอดศรัทธาสู่สังคมโลก e-book ช่วยเก็บรักษาภูมิปัญญาและคำสอนในรูปแบบดิจิทัลอย่างถาวร และแบ่งปันสู่โลกภายนอกผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (MOOC, YouTube, เว็บไซต์ วัดเปิดโอกาสให้วัด โรงเรียน และองค์กรชุมชน (แชรวิฒนธรรมพุทธแบบลุ่มน้ำโขงสู่สากล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่จำกัดแค่การเทศน์ แต่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือแห่งเมตตา โดยสามารถสรุปผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ในตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

ด้าน	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
การศึกษา	เยาวชนเปราะบางเข้าถึงสื่อธรรมะมากขึ้นผ่านโรงเรียนชายแดนและศูนย์การเรียนรู้
การเผยแผ่	มี e-book ธรรมะสองภาษาที่ผลิตโดยชุมชน เช่น ”อีสาน-ชาดกฉบับเยาวชนลาว“
สันติสุข	เยาวชนต่างศาสนาเรียนรู้ธรรมะผ่านหลักธรรมสากลที่ไม่มีความขัดแย้ง
วัฒนธรรม	ฟื้นฟูนิทานธรรมะพื้นบ้านให้กลับมาในรูปแบบสื่อดิจิทัล
วัดชุมชน-	วัดร่วมผลิตสื่อกับเยาวชน ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

นวัตกรรม e-book ไม่ใช่แค่หนังสือธรรมะในรูปแบบใหม่ที่สามารถถ่ายทอดวรรณกรรมพื้นบ้านให้ดูน่าสนใจในรูปแบบดิจิทัล แต่มันคือ “สะพานแห่งศรัทธา” ที่เชื่อม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต และเป็น ที่ส่องแสงให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางเดินไปบนเส้นทางธรรม ”ไฟฉายทางปัญญา“ ด้วยความหวังและเข้าใจตนเองในโลกที่หลากหลาย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1. การใช้นวัตกรรม e-book เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า

การศึกษาการใช้นวัตกรรม e-book เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า e-book มีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางของธรรมะ ที่เข้าถึงเยาวชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทพัฒนาธรรมะที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ต่าง ๆ และเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบหลัก ซึ่งผลสะท้อนจากการใช้ e-book สามารถอภิปรายใน 4 ประเด็นสำคัญดังนี้

1. e-Book เป็นเครื่องมือที่ช่วยลดช่องว่างการเข้าถึงธรรมะของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง โดยการใช้ภาษาท้องถิ่น ภาพประกอบที่สะท้อนวัฒนธรรม และเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น (วิชัย และคณะ), 2562; Anderson, 2008) e-Book เป็นเครื่องมือช่วยลดช่องว่างการเข้าถึงธรรมะ จากการเก็บข้อมูล พบว่าเยาวชนกลุ่มเปราะบาง เช่น ชาติพันธุ์ เด็กไร้สัญชาติ หรือเยาวชนชายแดน มักมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาธรรมะแบบดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา พื้นที่ หรือทรัพยากร การผลิต e-book ธรรมะสองภาษา (กลาง-พื้นถิ่น) หรือ e-book ที่ใช้นิทาน วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาพประกอบ จึงช่วยให้เยาวชนสามารถเข้าถึงคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น เข้าใจง่ายขึ้น และรู้สึกใกล้ชิดกับพระธรรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ธรรมะเพื่อทุกคน” และการสื่อสารแบบ Inclusive Dhamma) Anderson, 2008)

2. การออกแบบ e-book ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล การใช้ภาพ การ์ตูน และเสียงบรรยาย ช่วยเสริมแรงจูงใจและความเข้าใจในธรรมะมากยิ่งขึ้น (Piaget, 1973; Vygotsky, 1978) e-Book เสริมแรงจูงใจผ่านเนื้อหาและเทคนิคการนำเสนอที่ร่วมสมัย ผลจากการสำรวจและการทดลองใช้ e-book พบว่า รูปแบบเนื้อหาเชิงบูรณาการ เช่น นิทานธรรมะ ประกอบเสียง การ์ตูนขาคก แบบโต้ตอบ (interactive) ช่วยกระตุ้นความสนใจและทำให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ธรรมะด้วยตนเอง โดยเฉพาะเมื่อเนื้อหาเชื่อมโยงกับ เช่น “เรื่องของชีวิต” (เช่น) ความสัมพันธ์ครอบครัว *คำขอขมากรรมของผ้าเมียดำ*), ความกตัญญู หรือการให้อภัย ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้แบบลึกซึ้ง (deep learning) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Constructivist และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

3. e-book ที่ดัดแปลงจากวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น ช่วยสร้าง "มากรรมของผ้าเมียดำคำขอขมา" การยอมรับและเข้าใจธรรมะผ่านบริบทของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Engaged Buddhism ที่ส่งเสริมการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในสังคมอย่างลึกซึ้ง (King, 2009; Queen, 2000) ส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายและอยู่ร่วมกันด้วยธรรมะ หนึ่งในผลลัพธ์ที่น่าสนใจคือ e-book กลายเป็นเครื่องมือกลาง ที่สามารถใช้สื่อสารคุณค่าของพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ *ไม่ขัดกับวัฒนธรรม ศาสนา หรืออัตลักษณ์* ของกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีพัฒนาธรรม เช่น ภาคอีสาน ชายแดนลาว เขมร เยาวชนรู้สึกทึ่ง-ไทย-e-book ธรรมะที่ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือ มีความเป็นกลางและสะท้อนรากวัฒนธรรมของตน ทำให้สามารถเรียนรู้ธรรมะไปพร้อมกับการยอมรับความหลากหลาย

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน วัด โรงเรียน และเยาวชนในการพัฒนาเนื้อหาและเผยแพร่ e-book ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

)Chambers, 1997) เกิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน การสร้างและใช้ e-book ธรรมะ ไม่ใช่เพียงหน้าที่ของวัดหรือโรงเรียน แต่ยังเกิด ชាកการ จากทั้งชุมชน พระสงฆ์ นักวิ ”การร่วมสร้าง“ และเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม)Participatory Development) โดยเฉพาะกรณีที่ยาวชนชาติพันธุ์หรือเยาวชนชายแดนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ ธรรมะ ทำให้พวกเขาู้สึกเป็นเจ้าขององค์ความรู้ สร้างแรงศรัทธาที่มั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในระยะ ยาว

จากผลการศึกษา พบว่า การใช้นวัตกรรม e-book เป็นแนวทางที่สามารถตอบสนองความ ต้องการของเยาวชนในพื้นที่พหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ให้สามารถเข้าถึง พระพุทธศาสนาได้ในรูปแบบที่ทันสมัย สอดคล้องกับวิถีชีวิต และเข้าใจง่าย ซึ่งช่วยเสริมสร้าง จิตสำนึก ศีลธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

5.2.2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของการใช้นวัตกรรม e-book เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า

การศึกษาความพึงพอใจในการใช้นวัตกรรม e-book เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า e-book มีบทบาทสำคัญในการเป็น สื่อกลางของธรรมะ ที่เข้าถึงเยาวชนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทพหุ วัฒนธรรมที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ต่าง ๆ และเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบหลัก ซึ่งผล สะท้อนจากการใช้ e-book สามารถอภิปรายใน 5 ประเด็นสำคัญดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้นวัตกรรม e-book วรรณกรรมพื้นบ้านทาง พระพุทธศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับ "พึงพอใจมาก" ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.40) แสดงให้เห็นว่าการ พัฒนาเนื้อหาและรูปแบบของ e-book สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเยาวชนกลุ่ม เปราะบางได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการออกแบบรูปเล่มและการเข้าถึงข้อมูล

รายการที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ "การใช้สีของนวัตกรรม e-book มีความเหมาะสม" ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.44) สะท้อนว่าการออกแบบกราฟิกที่เน้นโทนสีแบบประเพณีลุ่มแม่น้ำโขง เช่น สี ทอง สีเบจ และสีแดงเข้ม มีผลต่อความรู้สึกอบอุ่นและเชื่อมโยงกับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา สีเหล่านี้มักปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังและงานศิลปะในวัดวาอารามของชาวลาวและไทยในภูมิภาคลุ่ม น้ำโขง ซึ่งช่วยปลูกเร้าความรู้สึกคุ้นเคย ความเคารพ และความสงบภายในใจของผู้อ่าน การเลือกใช้ โทนสีอย่างมีจุดประสงค์นี้สอดคล้องกับทฤษฎีทางจิตวิทยาการเรียนรู้ด้วยภาพและสีของ Paivio (1986) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการประมวลผลทั้งทางภาษากับภาพควบคู่กัน ซึ่งภาพสีมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นสมาธิและอารมณ์ความรู้สึก ส่งเสริมความจำและความเข้าใจใน สารที่นำเสนอ นอกจากนี้ Meyer (2005) ยังชี้ว่าการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความ กลมกลืนระหว่างเนื้อหาและองค์ประกอบทางภาพ (Visual Coherence) จะช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ ในการเรียนรู้มากขึ้น และสามารถดึงดูดกลุ่มเยาวชนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายการอันดับสองคือ "การเข้าถึงนวัตกรรม e-book มีความสะดวก เหมาะสม และมีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา" ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.49) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเยาวชนสามารถเข้าถึงเนื้อหาผ่านสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตได้อย่างสะดวก ทำให้เกิดการใช้ซ้ำและส่งเสริมการเรียนรู้แบบไม่จำกัดเวลา ซึ่งเป็นลักษณะของการเรียนรู้แบบ Blended Learning และ Mobile Learning โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่อาจไม่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษารูปแบบดั้งเดิม การใช้นวัตกรรม e-book จึงเป็นทางเลือกที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้าถึงธรรมะในชีวิตประจำวันได้ทุกที่ทุกเวลา (Sharples et al., 2005)

อย่างไรก็ตาม รายการที่ได้รับคะแนนต่ำที่สุด คือ "เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้สนใจศึกษา" ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.24) สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดบางประการของเนื้อหาที่อาจใช้ศัพท์ทางธรรมะที่เฉพาะเจาะจงและซับซ้อน หรือมีโครงเรื่องที่ต้ออาศัยความเข้าใจพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อผู้เรียนบางกลุ่ม โดยเฉพาะเยาวชนที่ไม่เคยผ่านการเรียนรู้ด้านพุทธศาสนาในเชิงลึกมาก่อน ทั้งนี้ ตามแนวคิดของ Bruner (1966) การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรเริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคย และค่อย ๆ นำไปสู่ความเข้าใจที่ซับซ้อนขึ้นผ่านการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเหมาะสม ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงหรือออกแบบเนื้อหาให้มีรูปแบบหลายระดับ (Differentiated Content) เช่น การแทรกคำอธิบายศัพท์ทางธรรมะในรูปแบบ Infographic หรือการจัดทำเวอร์ชันย่อที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเนื้อหาเข้าถึงได้ง่ายและเข้าใจหลักธรรมได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น

โดยภาพรวม การสร้าง e-book จากวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น "คำขอมมากรรมของผัวเมีย" สามารถถ่ายทอดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องกรรม การให้อภัย ความอดทน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้อย่างลึกซึ้งในรูปแบบที่เยาวชนรู้สึกใกล้ชิดและมีความหมายต่อชีวิตจริง ซึ่งเป็นการใช้วรรณกรรมพื้นบ้านเป็น) "เครื่องมือทางวัฒนธรรม" (Cultural Tool) เพื่อเชื่อมโยงธรรมะกับวิถีชีวิต (Vygotsky, 1978) ดังนั้น ก่อนอื่นจะได้รับรู้ถึงเนื้อหาสาระ จะขอกกล่าวถึงความหมายของคำว่า "การมีส่วนร่วม" เป็นปฐมบท นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) และ Berkley (1975) การมีส่วนร่วมเกิดจากจุดเริ่มต้นที่มีผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้ และกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองจึงจะเกิดขึ้นเพื่อแสดงความรักและห่วงหาพันพวยากรทางวัฒนธรรมของตนเองได้ William Erwin (1976)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับระบบการศึกษาท้องถิ่น หน่วยงานด้านการศึกษาและวัฒนธรรมในพื้นที่เส้นทาง 3R2A (ทั้งไทยและ สปป.ลาว) ควรมีนโยบายบูรณาการวรรณกรรมพื้นบ้าน

พุทธศาสนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมร่วมกัน

2. การสนับสนุน Digital Literacy ในกลุ่มเปราะบาง รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เช่น สกสว.) ควรเพิ่มนโยบายสนับสนุนทุนสร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัลสำหรับเยาวชนกลุ่มเปราะบาง เพื่อลดช่องว่างทางเทคโนโลยีและใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจริยธรรม

3. ความร่วมมือวัฒนธรรมข้ามพรมแดน ควรมีการผลักดันนโยบาย "Soft Power กลุ่มน้ำโขง" โดยใช้พุทธศาสนาและวรรณกรรมร่วมเป็นสายใยเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทูตและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มน้ำโขงอย่างเป็นระบบ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

1. การปรับเปลี่ยนบทบาทของวัดและชุมชน พระภิกษุและครูภูมิปัญญาควรปรับบทบาทจาก "ผู้สอน" มาเป็น "ผู้อำนวยความสะดวกเรียนรู้" (Facilitator) โดยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ตีความหลักธรรมผ่านมุมมองของตนเอง และใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่

2. การใช้สื่อประสม (Multi-media) ในการสอนจริยธรรม ครูและนักวิจัยชุมชนควรนำนวัตกรรม e-Book, Podcast และวิดีโอสั้น (TikTok) ที่ได้จากโครงการนี้ ไปใช้เป็นการสอนหลัก เพื่อดึงดูดความสนใจของเยาวชนที่เข้าถึงธรรมะได้ยาก

3. การสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) ทางวัฒนธรรม ผู้ปฏิบัติงานทางสังคมควรใช้กิจกรรมการเล่านิทานหรือวรรณกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการเยียวยาและประคับประคองจิตใจเยาวชนกลุ่มเปราะบาง เพื่อให้พวกเขารู้สึกมีตัวตนและมีคุณค่าในสังคมพหุวัฒนธรรม

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

1. การศึกษาในเชิงลึกเชิงเปรียบเทียบ ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยไปยังเส้นทางเศรษฐกิจอื่นๆ ในกลุ่มน้ำโขง (เช่น เส้นทาง R12 หรือ R9) เพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของวรรณกรรมพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่

2. การพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) วิจัยต่อยอดเรื่องการนำตัวละครหรือเนื้อหาจากวรรณกรรมพื้นบ้านกลุ่มน้ำโขงมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เช่น เกม (Game-based Learning), แอนิเมชัน หรือสินค้าที่ระลึก เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

3. การวัดผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว ควรมีการวิจัยติดตามผล (Longitudinal Study) เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและระดับจริยธรรมของเยาวชนกลุ่มเปราะบางหลังจากที่ได้เข้าถึงนวัตกรรมสื่อดิจิทัลธรรมะอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ชูชาญ. (2552) การจัดการความรู้ทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาหมอน ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์/ กรุงเทพฯ.
- กรมการศาสนา ม.ป.ป. (2533). รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา. กระทรวงวัฒนธรรม.
- จินตนา สุขจางานันท์. (2549). การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จินตนา สุขจางานันท์. (2549). การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิทยวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนัญ วงษ์วิภาค, ลักษณะบุญเรือง, สว่าง เลิศฤทธิและอมรชัย คหกิจโกศล.(2547). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง.หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรีนติ้ง แมสโปรดักส์.
- ณัฐ สวาสดีรัตน์. (2019). ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม: เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง. Journal of MCU Nakhondhat, 6(10), 57175732.
- ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนล่อมแรดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์. ศษ. ม.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2554.

นันทนา ขุนภักดี. (2530). รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา, พิมพ์ครั้งที่

2. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:

ศักดิ์ โสภากา.

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (2533). แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท.

กรุงเทพฯ : กองแปลและวิเทศสัมพันธ์สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. แปลจาก

Peter Oakley and David Marsden. (ไม่ระบุชื่อหนังสือ).

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง.

กรุงเทพมหานคร: 598 Print.

นิคม ผัดแสน. (2540). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนา

การศึกษาของกลุ่มโรงเรียนอนุตรศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว

จังหวัดเชียงใหม่. กศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). พระพุทธศาสนาในอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ 2

กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.

พระไพศาล วิสาโล. (2557). ธรรมะเพื่อชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สวณโมกข์กรุงเทพฯ.

พิสิฐุ เจริญวงศ์ (2542). การจัดการทรัพยากรศิลปะและวัฒนธรรม. ม.ป.พ.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

วรรณศิลป์ พิรพันธุ์. (2553). กฎบัตรและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมือง.

JARS, 7(1), 1-10.

วิชัย วงษ์ใหญ่, และคณะ. (2562). การศึกษาพัฒนาธรรมในพื้นที่ชายแดนลุ่มน้ำโขง. กรุงเทพฯ:

ศูนย์พัฒนาธรรมศึกษา.

ประพันธ์ สร้อยเพชร. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้น

พื้นฐาน ศูนย์โรงเรียนตำบลแช่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สมยศ นาวิการ . (2545). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สว่าง เลิศฤทธิ์. (2547). โบราณคดี : แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สามารถ มั่งสั้ง. (2559). การศึกษาของชาติ: ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ. (ออนไลน์) แหล่งที่มา [http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx? NewsID=9590000091649](http://www.manager.co.th/daily/viewnews.aspx?NewsID=9590000091649). 10 ธันวาคม 2563.
- สายันต์ ไพเราะจิตร์, 2501- (2550). การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน. โครงการหนังสือโบราณคดีชุมชน.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2551). ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. (2547). “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”. วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. มิถุนายน - สิงหาคม : 18 – 23.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณสุข.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับ คณะของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ , ชโลมใจ กิงการวัฒน์. (2528). หลักและแนวทางการในการจัดการนิเทศภายใน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ. รุ่งเรืองสาสน.
- Anderson, T. (2008). The Theory and Practice of Online Learning. AU Press.
- Arnstein, S. (1969) A Ladder of Community Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35, 216-224. <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>
- Berkley, G. E. (1975). The Craft of Public Administration. Boston: Allyn and Bacon.
- Chambers, R. (1997). Whose Reality Counts? Putting the First Last. Intermediate

Technology Publications.

- Cohen , J.M. and Uphoff, N.T. (1981). Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). No easy choice: political participation in developing countries. New York: Harvard University Press.
- Koufman, F. (1949). H.F. Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. Agricultural Experiment Station Bulletins. 4(2): 5-50.
- King, S. B. (2009). Socially Engaged Buddhism. University of Hawaii Press.
- McLuhan, M. (1964). Understanding Media: The Extensions of Man. McGraw-Hill.
- Piaget, J. (1973). To Understand is to Invent: The Future of Education. Grossman.
- Putti, J. M. (1987). Management: A Functional Approach. Singapore: McGraw-Hill.
- Queen, C. S. (2000). Engaged Buddhism in the West. Wisdom Publications.
- UNESCO. (2002). Culture, Education and Peace. Paris: UNESCO.
- United Nations. (1981). Planned Population Distribution of Development. New York : United Nations.
- William Erwin. (1976). Participation Management : Concept Theory and Implementation. Atlanta G. : Georgia State University.
- Vygotsky, L. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ชื่อ-นามสกุล	วุฒิการศึกษา	ผู้เชี่ยวชาญ
ดร.พิรุณ จันทवास	PHD. Ed. หลักสูตรและการสอน	ด้านระเบียบ วิธีวิจัย ทางการศึกษา
ผศ. พูลสุข วรรณาริก	ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์)	ตรวจสอบด้านภาษา
อาจารย์อัญชลี แสงเพชร	ร.ม. (รัฐศาสตร์)	ตรวจสอบด้านเนื้อหา และการเก็บตัวอย่าง

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือในงานวิจัย

แบบประเมินคุณภาพนวัตกรรม เพื่อหาค่า IOC

แบบประเมินคุณภาพแบบสำรวจวรรณกรรมพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ข่ายเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนข้อเสนอแนะที่เป็น (✓) ประโยชน์ ใน การนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่ เหมาะสม -1	
ข้อ 1 การนำเข้าสู่นวัตกรรม 1 e-book มีความน่าสนใจ				
ข้อ 2 มีรูปแบบการนำเสนอ 2 เนื้อหานวัตกรรมe-book ได้รับความสนใจ				
ข้อ 3 มีการชี้แจง 3 วัตถุประสงค์ให้เข้าใจ นวัตกรรมe-book ทราบ อย่างชัดเจน				
ข้อ 4 วิธีการ /มีการชี้แจง 4 การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบ บ้างชัดเจน				
ข้อ 5 เนื้อหา มีความ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของการวิจัย				
ข้อ 6 เนื้อหาของ นวัตกรรม 6 e-book ให้ความรู้ชัดเจน				
ข้อ 7 เนื้อหา มีความ ยากง่าย 7 เหมาะสม สวยงาม น่าสนใจ				
ข้อ 8 ครอบคลุมเนื้อหา ของ 8 นวัตกรรมe-book มีความ น่าสนใจ				
ข้อ 9 เทคนิคการถ่ายทอด 9 เนื้อหาของนวัตกรรม e- book มีความน่าสนใจ				
ข้อ 10 รูปแบบ ขนาด สี 10				

ตัวอักษร มีความเหมาะสม อ่านง่าย ชัดเจน				
ข้อ การออกแบบหน้าจอ 11 มีความเหมาะสม สวยงาม น่าสนใจ				
ข้อ ภาพประกอบ 12 สามารถสื่อความหมาย สอดคล้องกับเนื้อหา				
ข้อ การใช้สีของ 13 นวัตกรรมe-book มีความ เหมาะสม				
ข้อ การเข้าถึงนวัตกรรม 14 e-book มีความสะดวก เหมาะสม				
ข้อ ความสามารถในการ 15 เชื่อมโยงเอกสารถูกต้อง เหมาะสม				
ข้อ ความเหมาะสมของ 16 /แหล่งสนับสนุนการเรียน ลิงค์ที่เกี่ยวข้อง				

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก ค
แบบสำรวจประเมินคุณภาพ แบบสำรวจวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านน้ำโจงเพื่อ
ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุ
วัฒนธรรม

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) “วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม” โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม
3. เพื่อเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาแม่น้ำโขงให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

โดยแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) นี้เป็นเก็บข้อมูลเพื่อนำไปวรรณกรรมพื้นบ้าน

ทางพระพุทธศาสนาแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ในการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมโดยข้อมูลทั้งหมดจะสรุป วิเคราะห์ ในภาพรวม ตามข้อคำถามที่อยู่แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บเป็นความลับและจะไม่นำไปใช้ในวัตถุประสงค์อย่างอื่น

ขอขอบพระคุณ
นายนพรัตน์ กันทะพิกุล
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
เยาวชน

กลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

คำชี้แจงการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

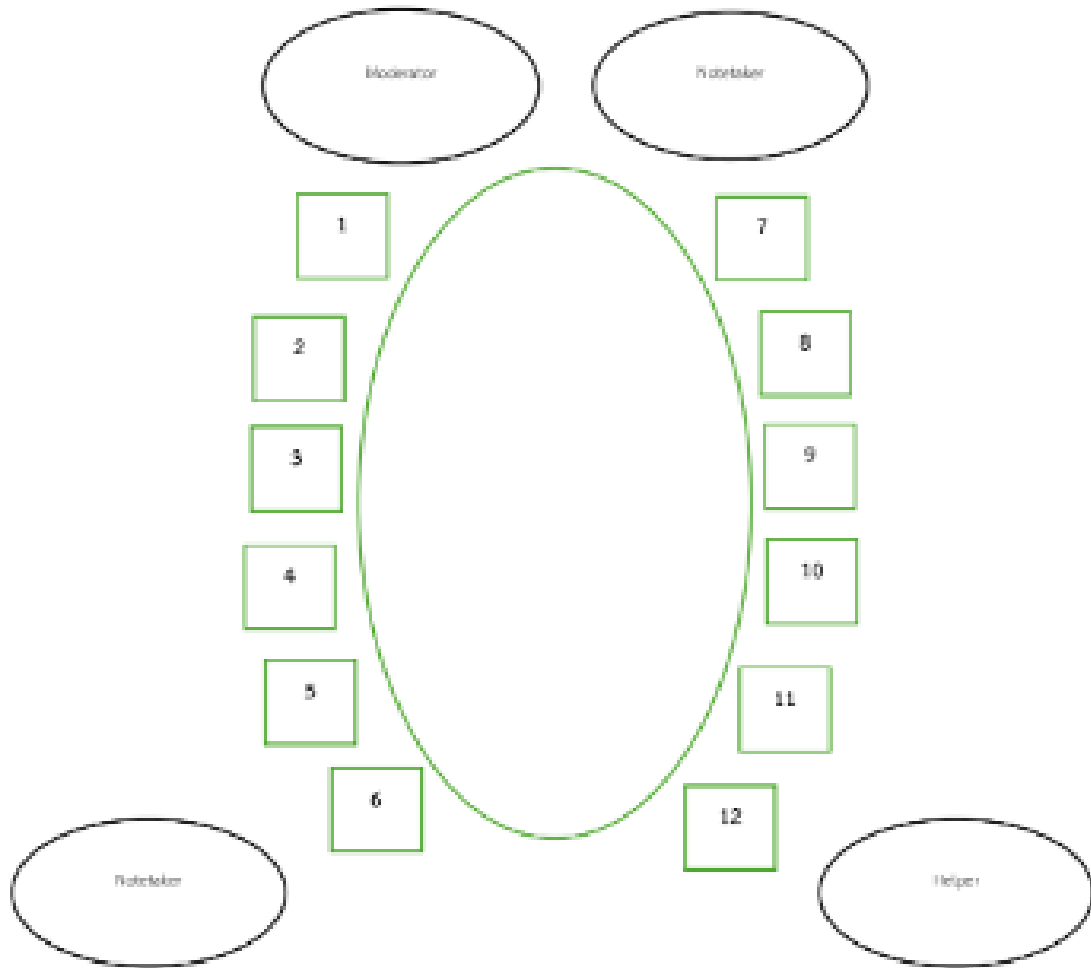
1. ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) แนะนำตนเองและทีมงาน
2. ผู้ดำเนินการสนทนาชี้แจงจุดมุ่งหมายในการสนทนากลุ่ม และวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. ผู้เข้าร่วมสนทนาแนะนำตนเอง
4. เริ่มคำถามในแนวการสนทนาที่จัดเตรียมไว้ตามประเด็นต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน
5. สรุปประเด็นจากการสนทนากลุ่ม

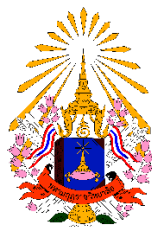
แนวคำถามในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1. วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร
2. ปัจจัยใดที่จะช่วยให้วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคนในพื้นที่
3. ชุมชน ท้องถิ่น จะมีส่วนร่วมอย่างไรใช้วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
4. แนวทางการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา กลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมได้อย่างไร

แผนผังการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

วันที่เดือนพ.ศ.
สถานที่

แบบสัมภาษณ์ (Interview Record)

แบบสัมภาษณ์ (Interview Record) “วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม” โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม
3. เพื่อเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงให้เยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

โดยแบบสัมภาษณ์ (Interview Record) นี้เป็นเก็บข้อมูลเพื่อนำไปวรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม

การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ในการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาของกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมโดยข้อมูลทั้งหมดจะสรุป วิเคราะห์ ในภาพรวม ตามข้อคำถามที่อยู่แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บเป็นความลับและจะไม่นำไปใช้ในวัตถุประสงค์อย่างอื่น

ขอขอบพระคุณ
นายพนรัตน์ กันทะพิกุล
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนาเล่มแม่ข่ายเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม”

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1.ชื่อ- สกุล

.....

ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี)

2.ที่อยู่

.....

.....

3.หน่วยงาน/องค์กร/เครือข่าย

.....

4.วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์

.....

.

แบบประเมินความพึงพอใจนวัตกรรม E-Book วรรณกรรมพื้นบ้านทางพระพุทธศาสนา
 กลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบาง
 ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องบอกระดับเพียงช่องเดียว โดยมีระดับและ
 ความหมายดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ข้อ		ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
	ประเด็นความพึงพอใจ					
1.	การนำเข้าสู่สู่นวัตกรรม e-book มีความน่าสนใจ					
2.	รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสู่นวัตกรรม e-book ได้รับความสนใจ					
3.	มีการแจ้งวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าสู่นวัตกรรม e-book ทราบอย่างชัดเจน					
4.	มีการชี้แจงขั้นตอน/วิธีการ การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ทราบอย่างชัดเจน					
5	เนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย					
6	เนื้อหาของนวัตกรรม e-book ให้ความรู้ชัดเจน					
7	เนื้อหา มีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้ที่ต้องการศึกษา					
8	ครอบคลุมเนื้อหาและมีความเหมาะสม					
9	เทคนิคการถ่ายทอดเนื้อหาของนวัตกรรม e-book มีความน่าสนใจ					

10	รูปแบบ ขนาด สีตัวอักษร มีความเหมาะสม อ่านง่าย ชัดเจน					
11	การออกแบบหน้าจามีความเหมาะสม สวยงาม น่าสนใจ					
12	ภาพประกอบสามารถสื่อความหมาย สอดคล้องกับเนื้อหา					
13	การใช้สีของนวัตกรรม e-book มีความเหมาะสม					
14	การเข้าถึงนวัตกรรม e-book มีความสะดวกเหมาะสม					
15	ความสามารถในการเชื่อมโยงเอกสารถูกต้องเหมาะสม					
16	ความเหมาะสมของแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้/ลิงค์ที่เกี่ยวข้อง					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Institutional Review Board, Chiang Mai Rajabhat University
หนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
(Certificate of Approval)

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาเข้าผ่านการพิจารณา Exemption Review และการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามที่เสนอการวิจัยนี้
This research has been considered as an Exemption Review and conducted in accordance with international ethical principles. As well as national laws, regulations and regulations. It is deemed appropriate to conduct research in accordance with this research proposal.

ชื่อโครงการ : การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านภาคพระธาตุผาเงาชุมชนแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่วรรณกรรม
และการอนุรักษ์ประเพณีที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์
Study Title : A Study of Local Buddhist Literature on the Mekong River Region to promote the Proliferating of Buddhism among the New Generation Youth Group with Multicultural Diversity

รหัสโครงการ (Project Code) : IRBCMNU 2024/518.20.11

หัวหน้าโครงการและผู้ร่วมวิจัย :
นาง นพรัตน์ กันตพิบูล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาคาร เชียงใหม่
นาง เหมนิมิตรา พันธิกุล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาคาร เชียงใหม่
นางสาว พิมพ์พร เต็มตา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาคาร เชียงใหม่

Head of the Project and Co-Researcher :
Mr. Noppanit Kantapikul Faculty of Education Mahamakut Buddhist University Lanna Campus
Mr. Kemmintra Tanthikul Faculty of Education Mahamakut Buddhist University Lanna Campus
Miss Pimpansorn Dedkhad Faculty of Education Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

(ดร. อักษรสิทธิ์ บุนsongthae)
(Dr. Akhanisit Bunsongthae)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chairman the Institutional Review Board, Chiang Mai Rajabhat University

วันที่ 19 ธันวาคม 2567
December 19, 2024

หมายเลขรับรอง (Certificate Number) : IRBCMNU 2024/518.20.11

วันที่ให้การรับรอง : 19 ธันวาคม 2567
Date of Approval : December 19, 2024

วันหมดอายุใบรับรอง : 18 ธันวาคม 2568
Expiration Date : December 18, 2025

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อ-สกุล : นายนพรัตน์ กันทะพิกุล
- ตำแหน่ง : หัวหน้าโครงการวิจัย
- ประวัติการศึกษา : กำลังศึกษาอยู่ ศศ.ด. (ภาษาอังกฤษเพื่อการพัฒนาอาชีพ)
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
พ.ศ. 2555 ศศ.ม (ภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2549 ศศ.บ (ภาษาอังกฤษธุรกิจ)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ประวัติการทำงาน : อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- ผลงานวิจัย : - นพรัตน์ กันทะพิกุล. (2567) การศึกษาวรรณกรรมทาง
พระพุทธศาสนา ลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อส่งเสริมการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของเยาวชนกลุ่มเปราะบางที่มีความหลากหลายทาง
พหุวัฒนธรรม.
- Chienjuntuk, S. ., & Kantapikul, N. (2021).
GUIDELINES FOR DEVELOPING THE TEACHING OF
READING AND WRITING BUDDHIST ARTICLES SUBJECT
BY USING PROJECT BASED LEARNING FOR STUDENTS
OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, LANNA
CAMPUS. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(10),
36–54. retrieved from [https://so04.tci-
thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/254514](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/254514)
- Phusri, N., Phengsuai, P., & Kantapikul, N. (2025). The
Roles of Chinese Women in Disney’s *Mulan*. *Journal of
Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom
Rajabhat University*, 15(1), 89–97. retrieved from

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J/article/view/3453>

- เต็ดขาด พ., ต้นธิกุล ๒., & กันทะพิกุล น. (2024). การพัฒนารูปแบบตลาดวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกลไกรัฐและประชาสังคม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 9(1), 85–98. สืบค้น จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbp/article/view/269474>
- กรรณาริก พ., ลุนสำโรง ณ., กันทะพิกุล น., & อินทร์ดีบ อ. (2023). การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร: CLT สอดคล้องกับกรอบอ้างอิงความสามารถทางภาษาของสหภาพยุโรป: CEFR. *ปัญญา*, 30(2), 121–137. สืบค้น จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panyathjo/article/view/261885>
- ต้นธิกุล ๒., ศักดิ์วีระกุล ท., กันทะพิกุล น., & ลาพิงค์ อ. (2025). การพัฒนานวัตกรรมการบอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการของกลุ่มนักเรียนสามแฉกรโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่มีความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 10(1), 56–63. สืบค้น จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbp/article/view/278815>
- Thiangchai, P., Raggatanyoo, S. ., Dedkhad, P. ., Kantapikul, N. ., & Rattanasanti, P. S. . (2022). THE DEVELOPMENT OF MODELS OF RELIGIOUS TOURISM AND MEDITATION RETREAT ON THE PILGRIM ROUTES IN THE SECONDARY CITIES IN THE UPPER NORTHERN THAILAND BASED ON BUDDHIST MEDICINE TO

PROMOTE WELLBEING OF SENIORS LIVING ALONE AND
HELP THEM COPE WITH DEPRESSION . *Journal of
Buddhist Anthropology*, 7(10), 1–13. retrieved from
[https://so04.tci-
thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/261616](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/261616)

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์
ตำแหน่ง	:	ผู้ร่วมวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	<p>พ.ศ. 2551 Ph.D. (Philosophy) University of Mysore India</p> <p>พ.ศ. 2557 M.A. (Linguistics) University of Mysore India</p> <p>พ.ศ. 2544 M.A. (Philosophy) University of Mysore India</p> <p>พ.ศ. 2542 พธ.บ. (การสอนสังคม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p>
ประวัติการทำงาน	:	<p>อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา</p>
ผลงานวิจัย	:	<p>อุเทน ลาพิงค์. (2560) ปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อวิชาการทางพระพุทธศาสนา ของนักศึกษาในระดับปริญญาโท คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสารธรรมทรรศน์</i>, 1(1), 125.</p> <p>อุเทน ลาพิงค์. (2560). โลกทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อการรองรับกับเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาชุมชน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารธรรมทรรศน์</i>, 1(3), 14.</p> <p>อุเทน ลาพิงค์. (2561). การประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบปลอดบุหรี่ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย The Study Evaluation of Non-Smoking Area Development in Mahachulalongkomrajavidyalaya University. <i>วารสารธรรมทัศน์</i>, 18(3).</p> <p>อุเทน ลาพิงค์. (2561). การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ A Study of How to Apply Objects of Sympathy to Develop the Elderly's Social Health in Northern Thailand. <i>วารสารธรรมทัศน์</i>, 18(2).</p> <p>อุเทน ลาพิงค์. (2562). แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะ</p>

ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ล้านนา Developmental Approach to Professional Teacher
Experience of Students in English Teaching, Faculty of
Education, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus.
วารสารธรรมทัศน์, 19(2), 16.

อุเทน ลาพิงค์. (2562). การรักษาศีล 5 เพื่อการลด ละ เลิก การ
เลิกดื่มสุราของชุมชน วัดเจดีย์แม่ครัว ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอ
สันทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(3).

อุเทน ลาพิงค์. (2562). การต่อต้านทุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา
: กรณีศึกษาในจังหวัดแพร่ (ANTI-CORRUPTION ACCORDING
TO BUDDHISM : A CASE STUDY IN PHRAE PROVINCE).
*วารสารศาสตร์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัยวิทยาเขตแพร่*, 5(1), 124.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). การพัฒนาทักษะการเรียนการสอนใน
ระบบออนไลน์ ของนักศึกษา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. ปีที่ 22
(ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2565) หน้า 80 -91.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). นวัตกรรมและกลไกการพัฒนาศักยภาพ
สุขภาวะผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชน ศาสนา เป็นฐาน ในจังหวัดเชียงใหม่.
วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ 22 (ฉบับที่ 1 มกราคม -
มีนาคม 2565) หน้า 291.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). รูปแบบการจัดการป่าชุมชนแหล่งต้นน้ำ
ชุมชนฐานรากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราชที่บ้านแอเอะ หมู่ที่
1 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร
สังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(10), 27-37.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิง
ศาสนาและวิปัสสนากรรมฐานบนเส้นทางแสวงบุญโดยบูรณาการ
กับหลักพุทธธรรมบำบัดเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะและลดความ
ซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพังในเขตท่องเที่ยวเมืองรอง
ภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 5(4),
91-105.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). การพัฒนาศูนย์สาธิตและการเรียนรู้การ
ปลูกไม้เศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ชุมชนฐาน
รากบนพื้นที่สูงตามศาสตร์พระราช บ้านขุนแม่รวม จังหวัด

เชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(10), 88-100.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). การพัฒนาศักยภาพและยกระดับวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟอินทรีย์บนพื้นที่สูงชุมชนบ้านขุนแม่หยอด จังหวัดเชียงใหม่ ตามศาสตร์พระราชาราชจังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(10), 59-71.

อุเทน ลาพิงค์. (2565). การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรภูมิปัญญาล้านนาของผู้สูงอายุในชมรมสมุนไพรจาวยอง วัดป่าตาล ตำบลบวค้ำงอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(9), 360-372.

อุเทน ลาพิงค์. (2564). พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและศาสนสถานเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(10), 55-66.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายเขมินทรา ตันธิกุล
ตำแหน่ง	:	ผู้ร่วมวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2558 ศษ.ม. (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ค.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. ชาลี ภัคดี, ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์, พิมภัสสร เต็ดขาด, เขมินทรา ตันธิกุล. (2563). การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขา ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน. <i>วารสาร มจร วิชาการ</i> <i>ล้านนา</i> , 9(2), 46-54. 2. อุเทน ลาพิงค์, ทิตติยา มั่นดี, พิมภัสสร เต็ดขาด, เขมินทรา ตันธิกุล และสรวิศ พรหมลี. (2560). แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสารวิชาการธรรมทรศน์</i> , 19(2). 61-70.
ผลงานการวิจัย	:	เขมินทรา ตันธิกุล. (2563). การพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นางสาวพิมภััสสร เต็ดขาด
ตำแหน่ง	:	ผู้ร่วมวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2561 ศษ.ม. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2558 ศษ.ม. (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2554 ค.บ. (คณิตศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. ชาลี ภัคดี, ฉัตรชัย ศิริกุลพันธ์, พิมภััสสร เต็ดขาด, เขมินทรา ตันธิกุล. (2563). การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้หลักไตรสิกขา ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน. <i>วารสาร มมร วิชาการ ล้านนา</i> , 9(2), 46-54. 2. อุเทน ลาพิงค์, ทิตติยา มั่นดี, พิมภััสสร เต็ดขาด, เขมินทรา ตันธิกุล และสรวิศ พรหมลี. (2560). แนวทางพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสารวิชาการธรรมทรรศน์</i> , 19(2). 61-70.
ผลงานการวิจัย	:	พิมภััสสร เต็ดขาด. (2564). การพัฒนาศักยภาพการสอนเชิงปฏิบัติการรายวิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นางทองสาย ศักดิ์วีระกุล
ตำแหน่ง	:	ผู้ร่วมวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2540 ศษ.ม (การสอนภาษาไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2523 คบ. (ภาษาไทย) วิทยาลัยครูเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานวิจัย	:	ทองสาย ศักดิ์วีระกุล. (2563). การพัฒนาสมรรถนะด้านการสอน ของนักศึกษาวิชาชีพอครุสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา